

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSOIKEUDEN LAITOS

Martti Peltonen

METSÄSTYSOIKEUDEN LUOVUTUS

Talusoikeuden
Pro-Gradu-tutkielma

VAASA 2010

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	4
2. Historia	9
3. Metsästysoikeuden omistus	20
3.1. Maanomistus	20
4. Metsästysoikeuden sidonnaisuus maanomistukseen	25
4.1. Yksityiset maanomistajat	25
4.2. Julkisyhteisöt	27
4.3. Yhteismetsät	29
4.4. Osakaskunnat	31
5. Metsästysoikeuden vuokraus oikeustoimena	35
5.1. Sopimusoikeudellisia perusteita	36
5.2. Valtuutus	40
5.3. Vuokrasuhteen osapuolet	42
5.3.1. Vuokranantaja	45
5.3.2. Vuokranottaja	48
5.4. Vuokrasuhteen syntyminen	48
5.5. Vuokralaisen oikeudet ja velvollisuudet	52
5.6. Sopimuksen pätemättömyys	57
5.7. Sopimusrikkomukset ja seuraukset	60
5.8. Muu metsästysoikeuden hankkiminen	61
6. Oikeus esineeseen ja esineen valtaus	62
6.1. Luvanvarainen riista	64
6.2. Rauhoittamattomat eläimet	65

6.3. Metsästysmääräykset eräissä Pohjois-Suomen kunnissa	65
6.4. Metsästys yleisillä vesialueilla	66
7. Oikeustapauksia	68
7.1. Kuolleena löydetty riista	68
7.2. Metsästysoikeuden luovutus	78
8. Yhteenveto	83

1. Johdanto

Tämän tutkimuksen tarkoitus on perehtyä esineeseen liittyvän abstraktin oikeuden hallintaan ja sen omistusoikeuden luovutukseen. Sen lisäksi siitä voidaan saada käsitys erään vanhimman luonnonkulttuurimme harjoittamiseen liittyvistä oikeudellisista ongelmista.

Tutkimuksessa keskitytään lähinnä käsittelemään metsästyoikeuden hankkimista, sen laillisuutta sekä oikeutta esineeseen eli riistaan. Yksinkertaisesti voidaan asettaa kysymys, onko sopimus voimassa ja onko esine vallattavissa. Tutkimuksesta rajataan pois metsästyslain tarkoittama metsästys.

Pääasiassa käsitellään Suomen kansalaisia sopimuskumppaneina, mutta suppeasti sivutaan myös, miten ulkomainen metsästäjä on sovitettu viitekehykseen.

On huomattavaa, että metsästyoikeus kuuluu maan omistajalle, joka voi luovuttaa sen niin halutessaan toiselle joko vuokraamalla tai sallimalla käyttää tätä oikeutta. Sallimisella tarkoitetaan lähinnä lupaa, joka voidaan antaa määräajaksi tai peruuttaa koska tahansa sen enempää sitomatta luvan antajaa. Näihin toimiin liittyy muutamia asioita, joihin myöhemmin saadaan lisäselvityksiä. Mutta ylimalkaan lausuttuna sopimuksen syntyyn vaikuttavat mm. osapuolten vapaus tehdä sopimuksia, kysymykset osapuolten valtuuksista ja oikeuksista sopimuskohteeseen.

Maanomistukseen sidottu metsästyoikeus herättää aina kysymyksen maanomistusoikeudesta. Esimerkiksi, missä vaiheessa sopimus on tehty luovutukseen nähden. Metsästyoikeushan siirtyy luovutuksessa maaomaisuuden mukana. Kenellä on velvollisuus ottaa selvä omistusoikeudesta, vai riittääkö vilpittömän mielen pitäminen sopimus voimassa? Jos vilpittömässä mielessä pitää sopimusta voimassa olevana, voiko ottaa esineen haltuun. Jos on tarvetta irtaantua sopimuksesta, miten se on mahdollista laillisesti. Käytännössä esiintyy silloin tällöin tilanteita, joissa maanomistaja pyrkii lopettamaan sopimuksen omalla tavallaan ja pitää sen jälkeen sopimusta rauenneena.

Tässä on joukko keskeisiä aiheeseen liittyviä kysymyksiä, joihin etsitään tutkimuksessa vastauksia. Lisäksi pohditaan aihetta metsästyksen kaupallistumisen kannalta mutta

kuitenkin pysyen sammoissa kysymyksissä: onko sopimus voimassa ja onko esine valtavissa sekä kenelle esine tässä tapauksessa kuuluu.

Muita rajauksia ei varsinaisesti tehdä, koska aihe on sinällään jo rajoitettu koskemaan tiettyä osaa metsästyslainsäädännöstä.

Tutkimusmenetelmänä käytetään poikkitieteellistä tutkimusta siten, että käytäntöä tarkastellaan, miten eri lait vaikuttavat aiheeseen, ja ovatko ne ristiriidassa keskenään. Karroitetaan olemassa olevaa käytäntöä ja verrataan sitä lainsäädäntöön. Tämä saattaa kuulostaa yksinkertaiselta, mutta pitää muistaa, että on lähes mahdotonta luoda vallitsevista käytännöistä kaiken kattavaa kuvaa. Tämän takia olemassa oleva käytäntö rajoittuu muutamiiin triviaalitapauksiin, joita yleensä tämän alan sopimuksissa esiintyy.

Tutkimuksen lähdemateriaali koostuu pääasiassa metsästyslain, oikeustoimilain, maankäyttö ja rakennuslain, luonnonsuojelulain säädöksiin ja niihin liittyvien esitöiden sekä kirjallisuuden tarkastelusta. Lisäksi täydennyksinä on muutamia alan julkaisuja, joista mainittakoon mm. teos Suomen metsästys sekä aikakauslehdistä Jahti, Metsästys ja kalastus sekä Metsästäjien keskusjärjestön julkaisu Metsästäjä.

Tutkimus aloitetaan perinteiseen tapaan johdantoluvulla. Sen tarkoitus on antaa lukijalle hieman taustatietoa yleisellä tasolla aiheen historiasta ja muusta aiheeseen välittömästi liittyvästä. Historiallista lähestymistapaa käytetään sen takia, että lainsäädäntömme perustuu hyvin pitkälle Ruotsin maanlakeihin. Toinen lähtökohdan peruste on kulttuurillinen ja taloudellinen. Metsästyskulttuuri on joko tietoisesti tai sattumalta muuttunut hyvin vähän. Riistaa kunnioitetaan ja hoidetaan perinteen mukaan. Metsään ja sen eläviin liittyvät uskomukset ovat haihtuneet nykyihmisen mielestä. Ainoastaan nimet, joita metsästykseseen liittyvässä terminologiassa esiintyy, yhdistävät nyky maailman taikauskoon. Tällaisia ovat esimerkiksi metsän jumala Tapio, Otso ja erä, joita mielellään käytetään yhdistysten nimissä, tapahtumien ja kilpailujen yhteydessä.

Taloudellinen merkitys sen sijaan on muuttunut melkoisesti. Enää ei kenenkään toimeentulo riipu metsästyksestä. Ruokaa on riittävästi ja sen hankinta tapahtuu ostamalla eikä saalistamalla. On kylläkin todettava, että hirvenmetsästykseseen liittyy virkistysellisen vaikutuksen lisäksi myös taloudellinen merkitys. Maassamme ammutaan laillisen

hirvenmetsästyksen yhteydessä vuosittain 60 000 – 75 000 hirveä, mikä tietää muutamaa kymmentämiljoonaa kiloa lihaa, joka on pois maatalouden tuottaman lihan kulutuksesta. Tämän taloudellisen seikan merkitys lainsäädännön kannalta on tärkeä. Kenellä on oikeus riistaan ja sen valtaamiseen on kysymys, johon lainsäätäjän tulee säädöksiensä avulla löytää oikeudenmukainen lopputulos.

Aina voidaan kysyä, miksi metsästys ei ole jokamiehen oikeuksiin verrattava kansalaisoikeus. Riista ei ole kenenkään omaisuutta. Jos sen omistus pitäisi mieltää, tulisi ensin mieleen omistajana valtio eli yhteiskunta. Tästä suoraan johdettuna voitaisiin olettaa, että jokaisella Suomen kansalaisella pitäisi olla lähes perustuslaillinen oikeus omaan omaisuuteensa. Mielenkiintoiseksi asian tekee oikeudellinen kahtiajako tapahtuman abstraktiseen oikeutukseen eli metsästysoikeuteen ja konkreettiseen puoleen eli saaliin valtaamiseen.

Edellä esitetyn perusteella ei pidä luulla, että hirvisaaliin tuottama liha olisi sen valtaajille maksutonta, yleiskäsitteenä siis ilmaista. Saaliista maksetaan valtiolle suoritettavat hirvilupamaksut ja ampumakoemaksu, sen lisäksi itse fyysiseen metsästystapahtumaan kohdistuvat kulut, joita ovat mm. metsästysmaan vuokra, lihan käsittelyyn tarvittavat tilat ja lihan käsittely, polttoaine, koirat varusteineen, ampumataidon ylläpito jne. Hirvenlihalle on laskettu epävirallisia kilohintoja ja on todettu, että kaupasta saisi naudan tai sian lihaa paljon halvemmalla. Tietysti tuottajan kannalta katsottuna kulutuksen väheneminen on pois hänen kukkarostaan. Kaupan kannalta kysymys on enemmän siitä, kenelle ohjautuu suurempi hyöty kyseisestä toiminnasta.

Kun ajatellaan hirvenmetsästyksen liittyvää taloudellista puolta, on tärkeää tarkastella saaliin valtaamisen kannalta, onko siihen oikeus vai ei. Vähäarvoisemman riistan suhteen ei voida vetää johtopäätöstä, että sen valtaaminen olisi sallittavampaa, koska se ei tuota valtaajalleen suurta hyötyä. Molempien tapausten moitittavuus on yhtäläinen, mikäli syyllistytään laittomuuksiin.

Historiallisen alun jälkeen käsitellään maanomistukseen liittyviä kysymyksiä. Esimerkiksi voidaan kysyä, kuka omistaa kiinteistön ja sitä kautta maanomistukseen sidotun metsästysoikeuden. Toinen mielenkiintoinen kysymys on, kenellä on velvollisuus ottaa

selvä oikeasta oikeuden haltijasta. Onko kiinteistön omistajan velvollisuus saattaa vuokramiehen tietoon kaikki kiinteistöön liittyvä, kuten esimerkiksi omistus, muut sitoumukset tai oikeutta rajoittavat seikat? Vai, täytyykö vuokranottajan itse ottaa selvä. Suojaa-ko vilpitön mieli sopimusta tehtäessä myöhemmin tapahtuvaa saaliin haltuunottoa? Toisin sanoen, onko metsästysoikeus todella siirtynyt pois alkuperäiseltä omistajalta ja hänen määräysvallastaan.

Eräs mielenkiintoinen kysymys on vesialueiden jakokuntien ja metsästysseurojen vuokraaman metsästysoikeuden rajanveto. Varsinkin käytännössä on monta kertaa hyvin vaikea sanoa, missä kulkee oikeuden raja. Vesijättömaahan kuuluu jakokunnan omistukseen, ellei sitä ole lunastettu. Vesijättöä on kuitenkin vaikea merkitä maastoon, eikä sitä liioin voi helposti sieltä todeta.

Peruslähde on kiinteistön muodostusta ja omistusta säätelevä maakaari, joka on uudistettu 1990-luvun puolivälissä ja astunut voimaan 1.1.1997. Lisäksi lähteenä käytetään Matti Ilmari Niemen toimittamaa teosta Maakaaren järjestelmä I.

Eräs mielenkiintoinen kysymys on vesialueiden jakokuntien ja metsästysseurojen vuokraaman metsästysoikeuden rajanveto. Varsinkin käytännössä on monta kertaa hyvin vaikea sanoa, missä kulkee oikeuden raja. Vesijättömaahan kuuluu jakokunnan omistukseen, ellei sitä ole lunastettu. Vesijättöä on kuitenkin vaikea merkitä maastoon, eikä sitä liioin voi helposti sieltä todeta. Käytännössä tämä on osoittautunut hankalaksi asiaksi myös sopimusnäkökulmasta.

Toisessa luvussa tarkastellaan oikeustoimen tekemistä. Perusteena ja lähtökohtana pidetään oikeustoimilain säädöksiä. Lisäksi lähdeaineistoon kuuluvat Ari Saarnilehdon kirjoittama Sopimusoikeuden perusteet sekä Mika Hemmon teos Sopimusoikeus I.

Vuokrasuhteen osapuolilla on oltava oikeus solmia sopimuksia. Luvussa käsitellään, miten oikeudet syntyvät ja miten niitä käytetään. Tässä luvussa paneudutaan näihin oikeuksiin ja myös siihen, miten sopimukselle käy, jos oikeustoimikelpoisuus ei täyty. Samoin tarkastellaan tilanteita, joissa sopimus ei ole laillinen.

Kun kyse on metsästysoikeuden vuokraamisesta, toisena osapuolena on yleensä rekisteröity yhdistys. Tästä johtuen käsitellään hieman yhdistyslain näkökulmasta tätä sopija-

puolta. Onhan mahdollista, että yhdistyksen sääntöjen mukaan valitulla jäsenellä ei ole oikeutta tehdä sopimuksia. Toinen laillisuuteen perustuva kysymys on, miten määräytyy nimenkirjoitusoikeus ja voidaanko sitä tilapäisesti siirtää muille yhdistyksen jäsenille. Lähdemateriaalina näissä kysymyksissä käytetään yhdistyslain säädöksiä täydennettyinä Heikki Halilan ja Lauri Tarastin toimittamalla teoksella Yhdistysoikeus.

Käytännössä esiintyy monenlaista menettelyä, kun solmitaan metsästysvuokrasopimuksia. Käytäntöön vaikuttavat sopijapuolten tietämys yleensä sopimuksien tekemisestä, maaseudulla vielä esiintyvä patriotismi sekä muut lähinnä perinteeseen liittyvät seikat. Tässä yhteydessä tarkastellaan myös esineen valtaamista vetoamalla vilpittömään mieleen, ja mihin mahdolliseen rikokseen tai rikkomukseen syyllistytään sekä niistä johtuviin seuraamuksiin.

Metsästysoikeus voidaan saada alkuperäiseltä omistajalta myös muullakin tavalla kuin vuokraamalla. Yleensä tällöin oikeuden saajana on yksityinen henkilö. Yhdistys voi saada myös saada oikeuden, eikä se periaatteessa poikkea yksityisen henkilön saannosta. Toisaalta metsästysoikeuden haltijalla, vaikka kysymyksessä olisi vuokramies, on mahdollisuus tietyillä edellytyksillä siirtää oikeus eteenpäin jopa usealle saajalle. Tätä saantoa ja siihen liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia käsitellään vielä toisen luvun lopuksi.

2. Historia

Aihe voi tuntua talousoikeuden näkökulmasta hyvin erikoiselta, ja sitä se kyllä onkin. Siinä on kuitenkin kysymys oikeuksien siirrosta, sopimuksen tekemisestä ja sen voimassaolosta ja irtisanomisesta. Nämä kaikki ovat talousoikeuteen kuuluvia oikeustoimia.

Historialliselta kannalta tarkasteltuna metsästys on ollut talouden keskeinen osa. Vaihdon välineenä, rahana, on käytetty turkisinahkoja. Verot maksettiin turkiksilla, hallitsijalle annettiin saaliista osa maksuna oikeudesta metsästä jne. ”Rahan” hankkimiseen tarvittiin oikeus pyyntialueeseen. Tähän liittyi myös useita myöhemmin syntyneen oikeuskäytännön elementtejä esim. maanomistukseen liittyvistä oikeuksista, esineoikeuksista, luonnon varojen käytöstä ja luonnonsuojelusta kuin myös sopimusoikeudesta.

Koska nykypäivän metsästyksen liittyä virkistysellinen ja elämyksiä sisältävä näkökulma, on metsästysmahdollisuuden järjestämisestä tulossa ja osittain jo tullut liiketoimintaa. Eräät tahot näkevät eränkävynnin mahdollisuutena parantaa metsästyseurojen taloutta menojen lisääntyessä. Toiset visioivat jahdeista pelkkää liiketoimintaa, jota suunnataan pääasiassa ulkomaisille asiakkaille. Yksityiset maanomistajat vuokraavat metsästysoikeuden yleensä vastikkeetta. Tämä perustuu siihen, että heidän ei tarvitse maksaa kiinteistövero. Maanomistajien keskuudessa ollaan hyvin laajasti sitä mieltä, että kiinteistöveron koskiessa maatiloja perittäisiin metsästysoikeuden luovutuksesta maksu. Tällä olisi tarkoitus kattaa osa veron maksusta.

Mitä laajemmalle leviää asiaan liittyvä liikeidealismi, sitä varmemmin kohdataan riitoja, väärinkäytöksiä ja jopa lain rikkomuksia.

Nykyinen lainsäädäntö perustuu siihen, että paikallinen väestö käyttää luonnon varoja omiin tarpeisiinsa pääasiassa siinä määrin kuin riistakannat sallivat. Jos otetaan tarkastelemaan myös nämä viimeksi mainitut asiat, voidaan yhteys talousoikeuteen nähdä paremmin.

Nykyisen lainsäädännön vallitessa voidaan aiheessa nähdä riittävästi yksityisoikeudellisia kysymyksiä, joihin pyritään etsimään perusteltuja vastauksia ja tekemään johtopäätöksiä.

Tutkimuksen perusajatuksena on selvittää metsästysoikeuden luovutukseen liittyvää käytäntöä sen seurauksia ja oikeutta esineeseen. Aihepiiriä säätelee erikoislaki, joka on nimeltään metsästyslaki. Lisäksi on otettava huomioon joukko muita lakeja, joiden vaikutus on ratkaiseva oikeudellisen lopputuloksen kannalta. Metsästysoikeuden luovutuksessa voidaan käyttää kahta tapaa. Toisessa tapauksessa vuokrasopimuksella luovutetaan oikeus, toinen tapa on antaa lupa metsästä. Näiden eroa vertaillaan niiden vaikutuksen kannalta.

Voidakseen hahmottaa, miltä pohjalta metsästykseseen liittyvä lainsäädäntö ja nykyinen sopimuskäytäntö ovat muodostuneet, on syytä luoda katsaus metsästyksen historiaan ja sen kehittymiseen.

Metsästyksen harjoittamiseen liittyy kaiken muun lisäksi myös esineoikeudellinen näkökulma. Voidaan asettaa kysymys, kenelle kuuluu oikeus esineeseen eli riistaan ja kenelle kuuluu oikeus esineen haltuunottoon. Näistä asioista on aikojen saatossa vallinnut erilaisia käsityksiä, jotka ovat liittyneet selvästi yhteiskunnalliseen kehitykseen.

Kustaa Vilkunan mukaan metsästäjät eivät liene juuri koskaan olleet yksinäisiä yrittäjiä, vaan he liittyivät *yhtiöksi* eli *seuraksi*. Nämäkin molemmat suomenkielen sanat ovat alkuaan merkinneet nimenomaan pyyntiyhtiöitä. Tuollaisen seuran jäsenet saattoivat määrääjän metsästää kukin omalla suunnallaan, mutta kokoontuivat taas sovitussa paikassa ja jakoivat saaliin.

Vähitellen nämä pyyntiyhtiöiden aseistetut miehet muodostivat kuninkaan asevoimat, jotka siis kävivät sotia, mutta myös metsästäivät ja luovuttivat kuninkaalle kolmanneksen saaliistaan sekä myös majavan sekä näädän nahat.

Asiakirjojen valaisemaan historialliseen aikaan tultaessa on lähes koko Suomen erämaat jaettu paikalla asuvien heimojen kesken. Hämäläisten erämaat ovat asiakirjojen mukaan ulottuneet laajimmillaan Raumanmereltä Saimaalle ja Suomenlahdelle sekä pohjoisessa Keski-Pohjanmaalle saakka.

Jo keskiajalta asiakirjallisestikin on todennettavissa, että erämaaomistukset olivat tarkojen valtausrajojen sisällä. Kun tuollainen valtaus joutui kosketuksiin toisen valtauksen kanssa, syntyi väliraja. Oikeuden omistajan rajat pyrittiin merkitsemään maastoon esim. lyömällä kirveellä puihin merkkejä.

Maakunnissa erilliset tarkastusmiehet ”vannoivat” yksittäisille metsästäjille omia pyyntialueita, joita nimitettiin mm oravimetsiksi, pilkkamaiksi, miehen metsiksi, maiksi, saroiksi tai päiväkunniksi. Päiväkunta kuvaa hyvin pyyntialueen kokoa. Se käsitti alueen, jonka mies pystyi yhden päivän aikana kiertämään. Tavallisia olivat myös maat ja sarat. Asiakirjoissa esiintyy ikivanhoja nautintaoikeuksia maihin, joista ovat periytyneet maa-loppuiset paikannimet kuten esim. Tiirismaa yms. Satakunnan erämaaluettelossa esiintyy mm ”Peltolampi, yhden miehen metsä” ja paikannimenä ”Peldolammin sarka skogsteg”, joka tarkoittaa Tampereen kaupungin maalla sijaitsevan pienen Peltolammin ympäristöä. Kaukaiset erämaakappaleet kuuluivat siis vakinaisina omaisuuserinä taloon. Kun ne vanhoissa asiakirjoissa ilmaistaan sanoilla ”oravimetsä” tai ”kalavesi”, niin sillä on ilmaistu niiden keskeinen merkitys taloudessa.

Kun eräsijalle (asiakirjoissa *erieum*) oli rakennettava pirtti, jolta käsin virkatiet ja ansapolut lähtivät, niin se tarjosi myös ensimmäisen alun tulevalle uudistalolle.

Suomen tultua Ruotsin valtakunnan yhteyteen antoi silloinen hallitsija Maunu Eerikin poika vuonna 1347 lakikokoelman, joka koski koko valtakuntaa. Siihen oli koottu ja yhdenmukaistettu lukuisten maakuntalakien säännökset. Vajaat sata vuotta myöhemmin vuonna 1442 sai yleisen neuvoston ja herrain kokouksen hyväksymisen ja kuninkaan vahvistuksen uusi koko valtakuntaa koskeva lakikokoelma, kuningas Kristoferin maanlaki. Se oli luonteeltaan yleinen laki, mutta siihen sisältyi huomattava määrä metsästystä koskevia yksityiskohtaisia määräyksiä. Nämä säännökset oli sijoitettu rakennuskaareen. Sijoitukselle on annettava se merkitys, että metsästysoikeuden on katsottu jo silloin kuuluvan talousoikeuteen, jonka säännökset ovat valtaosaltaan yksityisoikeudellisia, mutta osaltaan myös julkisoikeudellisia.

Suomessa alkuaan vapaan metsästysoikeuden rajoitukset ovat kulkeneet omaa tietään. Keski-Euroopassa ja osin Skandinaviassakin aatelisto oli anastanut metsästysoikeuden talonpojilta. Metsästysoikeutta pyrittiin pitämään vain kruunun oikeutena, eikä maan-

omistajalle ja yhteiselle kansalle kuuluvana kuten oli tapana Suomessa. Elettäessä aatelistvallan loistoaikaa Ruotsissakin otettiin vuonna 1647 pois metsästysoikeus perintömaiden omistajilta.¹ Ruotsin kaukaisemmissa maakunnissa, joihin Suomikin kuului, yhteinen kansa sai pitää oikeutensa metsästää suojeltuakin riistaa Ollin päivästä (29.7.) paastoon (helmikuulle).² Elokuun 29. päivänä 1664 annettiin ensimmäinen varsinainen metsästyslaki: ”Säändö ja asetus, jachteist, metzän eläinten pyydöst ja linduin ampumisest”, joka edelleen lisäsi yläluokan oikeuksia.³ Siinä kiellettiin myös loukkujen ja ansojen käyttäminen. Poikkeuksia tehtiin saariston ja niiden valtakunnan osien hyväksi, joissa metsästys oli tärkein elinkeino. Tällä perusteella Suomi maakuntana vapautui näistä säädöksistä, joita tuskin täällä muutoinkaan olisi noudatettu.

Valtava riita edellisen lain periaatteista syntyi vuoden 1734 valtiopäivillä, kun vuoden valtakunnan lakia ryhdyttiin uudistamaan. Aatelisto tahtoi pidättää metsästysoikeuden itselleen ja kuninkaalle, muut säädöt asettuivat vanhan maanlain kannalle. Mieliala oli niin kiihkeä, että koko tarkastettavan lain hyväksyminen kokonaisuudessaan joutui vaakalaudalle. Lopulta poistettiin muutosesitykset pöytäkirjoista, ja talonpoikaissäädyn ehdotuksesta jätettiin metsästysoikeutta koskevat määräykset pois laista. Vasta Kustaa III:n aikana luotiin nykyisen metsästyslain perustukset, kun hän talonpoikaissäädyn myötävaikutuksella ja tuella antoi ”Yhdistys- ja vakuuskirjan päivänä” vuonna 1789 armollisen asetuksen ”Kruunun talojen myymisestä perinnöksi ynnä nijten Etujen ja Ehtojen kanssa, joiden alle Perindö-Talot tästedes pitä nautittaman”.⁴ Sen ensimmäisessä pykälässä tunnustettiin kaikille verotilallisille alueisiinsa metsästystä koskien sama omistus- ja nautintaoikeus, mitkä vapaasukuisilla oli rälssitiloihinsa. Tällä tavalla sidottiin metsästysoikeus maanomistukseen. Voidaan sanoa, että nykyisen lainsäädännön perusteet ovat poliittisen ”kaupan käynnin” tulosta. Ruotsin kuningas tarvitsi talonpoikien tuen hillitäkseen muiden säätyjen valtaa ja oli valmis sallimaan maanomistukseen liittyvän nautintaoikeuden.

Jälkikäteen arvioituna toimenpide on ollut toimiva ja järkevä varsinkin aikana, jolloin metsästyksen ei ole liittynyt nykyisen kaltaista virkistys- ja harrastustoimintaa. Toi-

¹ Yläne Yrjö 1950:s.14

² Yläne Yrjö 1950:s.15

³ Yläne Yrjö 1950:s.18

⁴ Yläne Yrjö 1950:s.20

saalta päätös on luonut selkeät pelisäännöt sopimusten teolle ja mahdollisuudet oikeuden siirtämiseen.

Uusi metsästysasetus Suomea varten annettiin helmikuun 10. päivänä 1868 ja sitä muutettiin lailla lokakuun 20 päivänä 1898. Sitten Suomen itsenäisyyden aikana ensimmäinen metsästyslaki, joka on sopusoinnussa luonnonsuojelunäkökohtien kanssa, on vuodelta 1934. Metsästyslakia on sitten uudistettu ja täydennetty. Viimeinen laki on annettu vuonna 1993.

Metsästys on erikoistuneita muotoja saaneena harrastuksena yhä perinteistä suomalaisuutta. Suomalaisen mielessä metsä tai erämaa on yhä ihmisen ja eläinten käytössä oleva ympäristö. Se vastaa monien muiden kulttuurien käsitteitä villi ja koskematon. Taloudellinen toiminta on muuttanut ympäristöä. Sen vaikutus on parin viimeisen vuosisadan aikana ollut varsin merkittävä. Metsästäjillä ei ole suuria mahdollisuuksia vaikuttaa riistan elinympäristöön, vaan muut tahot päättävät siitä omista taloudellisista näkökohdista lähtien. Metsästäjien päätettäväksi on jäänyt pääasiassa vain riistan verotus. Pitkällä aikavälillä ilmaston muutos, etenkin lämpeneminen, on vaikuttanut riistakantoihin. Metsästykselle kehitys ei ole ollut useinkaan edistystä, vaan sen osana ollut sopeutuminen uudempien elinkeinojen vaatimiin oloihin.

Riistanhoidon näkökohdat sivuutettiin metsänhoidossa metsätalouden nousun aikana. Tämä on muuttanut ehkä eniten metsästysoloja. Metsänhoitotieteen kehittäjät erittelivät tarkasti metsät ja pellot sekä metsät ja vedet. Talouspuun kasvatus ohitti perinteiset metsänkäyttömuodot. Kasvitieteilijöiden mielestä metsänluokituksessa ei tarvinnut ottaa huomioon pinnan alla olevaa maaperää eikä maanpäällä liikkuvia eläimiä muussa kuin tuholaiten torjunnassa. Riistahoito jäi metsästäjien huoleksi, eikä heillä ollut riistan elinympäristöihin ulottuvaa valtaa. Vasta 1990 luvulla on alettu metsätaloussuunnitelmissa ja metsänhoidossa ottaa huomioon myös riistaeläinten mahdollisuudet sopeutua metsään. Kuriositeettina voidaan mainita, että Suomessa on erillään toisistaan Metsämuseo ja Metsästysmuseum. Tämä kuvaa osaltaan erään aikakauden ihmisten suhdetta perinteiseen metsänkäyttöön.

Suomi on kansainvälisesti katsottuna melko harvaan asuttu maa. Näin ollen metsästyksen soveltuvaa aluetta on suhteellisen paljon. Laskennallisesti voidaan todeta, että ta-

saisesti jaettuna teoreettinen metsästysala jokaista suomalaista metsästäjää kohti on noin yksi neliökilometri. Tämä ala ei olisi riittävä, jos metsästys olisi siinä taloudellisessa asemassa kuin se on ollut esimerkiksi aina viime vuosisadan puoliväliin saakka. . Edellä mainituista syistä johtuen riistatiheydet ovat kuitenkin melko pienet. Poikkeuksen tekevät hirvet, joiden elinolosuhteet ovat hyötäneet modernista maa- ja metsätaloudesta. Laidunmaat tarjoavat ravinteikasta ruokaa niin metsissä kuin pelloillakin. Tästä johtuen vasatuotto on kasvanut siten, että aikaisemman yhden vasan sijasta pääosa hirvilehmistä synnyttää kaksi vasaa. Hirvilehmillä on tavattu jopa kolmoisvasojakin, joskin ne ovat vielä harvinaisia. Salametsästyksen väheneminen ja lupakäytännöllä tapahtuva kannohjailu ovat myös osaltaan vaikuttaneet hirvikannan lisääntymiseen. Ilmastonlämpenemisestä ovat hyötäneet ns. pienet hirvieläimet kuten peurat ja kauriit. Niiden elinpiiri laajenee koko ajan kohti Pohjois-Suomea, koska ne löytävät ravintoa joko lumetomilta tai vähälumisilta alueilta. Nopeasti kasvanut hirvitiheys on aiheuttanut vakavan vaaran liikenteelle. Eri viranomaistahot ovat yhteistyössä pohtineet ongelmaan ratkaisua. Lopputuloksista voidaan mainita hirvikannan runsaampi verotus, erilaiset varoituserjestelmät teiden varsilla ja hirvien teille pääsyn estävät aidat.

Nykymuotoisen metsästyksen mahdollistavat metsästysoikeuden saaminen ja säädökset pyyntivälineiden hallussapidosta ja käytöstä sekä valtion määräämien lupien ja maksujen suoritus. Lisäksi saaliseläimeen, eli esineeseen, täytyy olla oikeus, mikäli aikoo saada sen haltuunsa. Koska asialla on näin monta osapuolta, metsästäjän täytyy tehdä sopimuksia ja suorituksia päästäkseen eränkäyntiin. Sopimuksien teko yleisellä tasolla on vapaaehtoista, eikä paria poikkeusta lukuun ottamatta ole sidottu määrämuotoon. Sen sijaan ollakseen pätevä sopimuksen tekemiseen liittyy muutamia ehtoja, jotka tulee ottaa huomioon niitä solmittaessa.

Metsästysoikeutta haluavalla on siis osapuolena metsästysoikeuden haltija, valtio julkisoikeudellisena osapuolena sekä riistanhoidon lupa- ja neuvontaelimet. Seuraavassa käsitellään hieman näitä tahoja.

Metsästysoikeus kuuluu Suomessa maanomistajalle, joka voi vuokrata alueensa metsästysoikeuden edelleen. Yksityiset henkilöt omistavat metsä-, pelto- ja sisävesialueista 65 prosenttia.

Heidän omistamansa tilat ovat yleensä pieniä 5 - 200 hehtaarin maa- ja vesialueita. Tätä maaomaisuudesta osa on kuolinpesien omistuksessa. Tämä täytyy mainita, koska luovutustilanteessa kuolinpesään liittyy joitakin erikoistoimenpiteitä.

Loput maasta ja vedestä omistavat Suomen valtio, kunnat, seurakunnat, yritykset, osuuskunnat ja vesistöt ja vesijättömaat omistavat jakokunnat. Näidenkin tahojen kanssa toimittaessa on olemassa yksityiskohtia, jotka täytyy ottaa huomioon, että sopimukset tulevat voimaan ja ovat laillisia sekä osapuolia velvoittavia.

Maassamme ylin riista- ja metsästysviranomaisena on sijoitettu maa- ja metsätalousministeriöön. Tässä ministeriössä on kala- ja riistaosasto, jossa käsitellään lisäksi poronhoitoasioita. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos kuuluu niin ikään maa- ja metsätalousministeriön alaisuuteen.

Metsästys- ja riistanhoitoasioiden lakisääteinen tehtävien jakautuminen valtakunnallisella tasolla on määritetty metsästyslain 9 luvussa. Siinä todetaan, että metsästystä ja riistanhoitoa koskevia asioita hoitavat valtion viranomaiset sekä metsästäjien omatoimisuuteen perustuvat Metsästäjien keskusjärjestö (MKJ), riistahoitopiirit ja riistanhoitoyhdistykset. Vuonna 1988 tapahtuneen asetus- ja sääntömuutoksen jälkeen kukin näistä edellä mainituista toimii itsenäisenä muodostaen yhteisen metsästysorganisaation. Metsästystä ja riistanhoitoa koskevia asioita hoitavat lisäksi metsästysseurat ja vapaaehtoiseen jäsenyyteen perustuvat metsästäjäjärjestöt.

Metsästys- ja riistahoitoasioiden ylin johto ja valvonta kuuluvat maa- ja metsätalousministeriölle. maakuntatasolla toimivat riistanhoitopiirit ovat Metsästäjien keskusjärjestön ohjauksen ja valvonnan alaisia. Tehtävänjako on varsin selvä siten, että ministeriö valvoo maamme koko riistataloutta ja metsästystä ja tarvittaessa antaa tarkempia ohjeita.

Metsästäjien keskusjärjestön osalta on laissa maininta metsästäjien omatoimisuuteen perustuvasta keskusjärjestöstä. Koska metsästys on yhteiskunnassa elämäntapa ja osaksi harrastustoimintaa, ymmärtää helposti, mitä tässä yhteydessä omatoimisuudella tarkoitetaan. Järjestö toimii laissa määritettyjen periaatteiden mukaisesti, mutta monet käytännön tehtävät kaikkine yksityiskohtineen on jätetty metsästäjien itsensä päätettäväksi ja hoidettaviksi. Omatoimisuus merkitsee myös, että huomattava osa Metsästäjien Kes-

kusjärjestön tehtävistä hoidetaan vapaaehtoisesti ja sivu- tai luottamustoimien muodossa.

Kaksikielisen Metsästäjien keskusjärjestön tehtäviksi mainitaan laissa erikseen valistus- ja neuvontatyö, joten se on sinänsä tyypillinen neuvontajärjestö. Toisaalta laissa sanotaan järjestön tehtäviin kuuluvan metsästyks- ja riistanhoitotoiminnan kehittäminen. Esimerkkinä tästä voisi mainita mm riistanhoitoyhdistysten ja riistanhoitopiirien hirvenkaatolupien käsittely sekä yhdistyksissä toimeenpantavat metsästäjätkinnot ja hirvenamuntakokeet.

Metsästäjien keskusjärjestöneuvontatyölle on luonteenomaista, että se kohdistuu kaikkiin metsästäjiin riippumatta siitä, onko metsästäjä tai metsästäjäksi aikova esim. metsästyseuran jäsen tai ei.

Metsästykseseen liittyvä alin lakiin perustuva organisaatio on riistanhoitoyhdistys. Riistanhoitoyhdistykset muodostavat Riistanhoitopiirejä, jotka ovat Metsästäjien keskusjärjestön (MKJ) alaisia tärkeitä toimijoita. Maamme 15 riistanhoitopiiriä on jaettu paikallistasolla 298 riistanhoitoyhdistykseen. Riistanhoitoyhdistys on metsästäjäorganisaation paikallistason yksikkö, joka toimialue on yleensä yhden tai kahden kunnan alue. Riistanhoitoyhdistysten toiminta rahoitetaan pääasiassa metsästäjiltä kerättävillä riistanhoitomaksuvaroilla. Riistanhoitoyhdistyksen käytännön toimintaa hoitaa toiminnanohjaaja yleensä oman toimensa ohella.

Riistanhoitoyhdistyksen lakisäätteiset tehtävät ovat:

- Suorittaa metsästyks- ja riistanhoitoa koskevaa koulutusta ja neuvontaa
- Edistää riistanhoitoa
- Suorittaa metsästyksen valvontaa
- Suorittaa muut sille säädetyt maa- ja metsätalousministeriön tai riistanhoitopiirin määräämät tehtävät

Näiden tehtäviensä toteuttamiseksi riistanhoitoyhdistykset muun muassa:

- Järjestävät ampumakokeet ja metsästäjätkinnot sekä niihin liittyvän koulutuksen
- Järjestävät metsästyksenvarvartioinnin alueellaan
- Antavat lausuntoja pyyntilupahakemuksiin

- Valvovat alueensa suurpetoyhdyshenkilöiden toimintaa ja petohavainnointia
- Koordinoivat riistaeläinkolariyhteistyötä poliisin ja metsästysseurojen kanssa
- Harjoittavat paikallista valistustoimintaa muun muassa kouluissa

Riistanhoitoyhdistyksen jäseniä ovat kaikki kuluvana metsästysvuonna riistanhoitomaksun maksaneet henkilöt. Riistanhoitomaksun maksanut metsästäjä voi olla sen riistanhoitoyhdistyksen jäsen, jonka toiminta-alueella hänellä on kotipaikka tai jonka alueella hänellä on metsästysoikeus tai vähintään vuodeksi kirjallinen lupa harjoittaa metsästystä. Samanaikaisesti henkilö voi kuulua vain yhteen riistanhoitoyhdistykseen.

Metsästäjät ovat perustaneet metsästysyhdistyksiä (metsästysseuroja), jotka ovat vuokranneet itselleen alueita metsästys- ja riistanhoitokäyttöön. Metsästysseura on vapaaehtoinen yhdistys, joka verosubjektina luokitellaan yleensä yleishyödylliseksi. Tämä tarkoittaa käytännössä, että toiminnan rahoittamiseksi tapahtuvasta varainhankinnasta ei peritä veroa. Lisäksi useat kunnat ovat poistaneet kiinteistöveron seurojen omistamilta rakennuksilta ja kiinteistöiltä. Metsästysseuran toiminnassa pätee kaikki, mitä on säädetty yhdistyslaissa. Seurojen tarkoituksena on muodostaa riittävän suuria ja yhtenäisiä metsästysalueita ja tarjota alueellaan toimiville metsästäjille mahdollisuus harrastaa metsästystä joko yksin tai seurueessa. Maassamme on nykyisin yli 4 000 metsästysyhdistystä ja niillä metsästysmaita tavallisimmin 2 000 - 10 000 hehtaaria. Yhdistykset huolehtivat alueidensa metsästyksestä ja riistanhoidosta sekä metsästyksen valvonnan järjestelyistä.

Vaikka myöhemmin palataan metsästysseuroihin tarkemmin, on tässä yhteydessä mainittava jo, että metsästysseurojen toimielimiin valituilla ei ole juurikaan vaatimuksia. Tämä tarkoittaa sitä, että heidän tuntemuksensa lainsäädännöstä poikkeavat aika tavalla. Koska tilanne on tällainen, voidaan tutkimattakin olettaa, että oikeudellisia virheitä pääsee syntymään. Näihin tapauksiin palataan myöhemmin.

Perusedellytyksenä metsästyksen harjoittamiselle on, että metsästäjällä on alueelle joko metsästysoikeus tai muutoin oikeus metsästää. Lisäksi hänellä tulee olla asianmukaisesti suoritettu riistanhoitomaksu ja tarvittaessa aseenkantolupa. Käsitteenä **metsästysoikeus** on melko laaja ja myöhemmin perehdytään siihen, mitä sillä tarkoitetaan samoin kuin

siihen, miten metsästyslain nojalla voidaan riistaeläin saada hallintaan. Metsästysoikeus on laissa määrätty kuuluvaksi maanomistajalle (ML 6 §).

Oikeus harjoittaa metsästystä ja määrätä siitä, kuuluu alueenomistajalle. Joiltakin osin tuota oikeutta voidaan kuitenkin säädellä lailla, mutta siihen palataan myöhemmin. Valta metsästykseseen on näin ollen sidottu maanomistukseen, eikä niitä voida erottaa toisistaan. Jos maan omistusoikeus siirtyy toiselle, siirtyy myös metsästysoikeus sen mukana. Omistaja voi **vuokrata** metsästysoikeutensa metsästyslaissa säädettyä menettelyä noudattaen tai antaa **suullisen** tai **kirjallisen metsästysluvan** harjoittaa metsästystä alueellaan.

Metsästysoikeudella tarkoitetaan siis oikeudellisesti suojattua valtaa harjoittaa metsästystä määrättyllä alueella ja toisaalta oikeutta estää muita metsästämistä siellä, mutta myös sallia muille metsästyksellä alueella. Tämän lisäksi se käsittää oikeuden ryhtyä kaikkiin tarpeellisiin riistanhoitotoimenpiteisiin.

Oikeudellisesti arvioiden luonnossa vapaana olevat eläimet eivät ole metsästysoikeuden omistajan tai kenenkään muunkaan omaisuutta, vaan isännättömänä esineinä metsästysoikeuden nojalla vallattavissa metsästyksellisin keinoin. Alueen omistukseen kuuluu samoin myös rauhoittamattomien eläinten valtaan otto. Ehdottomana edellytyksenä riistan valtaamisessa eli omistukseen otossa on se, että kohde ei saa olla toisen omistuksessa. Kesytyt, kesytetyt ja jo pyydystetyt villit eläimet, kuin kotieläimet ja niihin verrattavat porot ja mehiläiset eivät voi olla metsästyksen kohteena eikä niihin voi soveltaa metsästysoikeutta ja valtaamista sen nojalla, koska ne eivät ole isännättömiä esineitä. Myöskään toisen tarhassa tai metsästyspyydyksessä olevia eläimiä ei katsota isännättömiksi, eikä myöskään esim. tarhasta karannutta riista-eläintä niin kauan kuin sitä isännän toimesta **verekseltään** pyritään ottamaan kiinni. Isännättömäksi sen sijaan katsotaan vapaana kuollut riista ja sen osat.

Riistan valtaus on metsästysoikeuden haltijalle aina luvallista, kun se tapahtuu laillisin menetelmin ja laillisena aikana. Kuolleena tavattu riista-eläin isännättömänä esineenä kuuluu yhteiskunnalle eli valtiolle olosuhteissa, joissa kellekään ei ollut oikeutta ottaa sitä.

Alueella, jolle metsästysoikeus kohdistuu, tarkoitetaan sekä **maa- että vesialuetta**. Myös alueen yläpuolella oleva ilmatila kuuluu metsästyksen kannalta alueeseen.

Maanomistuksen lisäksi metsästysoikeus voi perustua lakiin myös muulla tavalla. Luettelomaisesti metsästysoikeus ja oikeus metsästää voi perustua maanomistukseen, vuokrasopimukseen, metsästyslupaan ja lakiin perustuvana, kuten kuntalaisen oikeus Lapin läänissä ja eräissä Oulun läänin kunnissa valtion omistamilla alueilla (ML8§), jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla yleisellä vesialueella meressä (ML7§), järvessä olevaan yleiseen vesialueeseen rajoittuvan kunnan asukkaalla (ML7§) yleisellä vesialueella jne.

3. Metsästyoikeuden omistus

Kuten historiasta on käynyt ilmi, metsästyoikeus on sidottu maanomistukseen. Oikeus metsästää on siis maanomistajalla, mutta hän voi sen niin halutessaan siirtää joko kokonaan tai osittain toiselle vuokraamalla tai antamalla luvan.

Maanomistuksella on myös pitkät perinteet. 1700-luvun jälkipuoliskolta alkaen toimeenpantu isojako pyrki yhdistämään talojen maat jälleen suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Myös metsämaat jaettiin, jolloin osa metsäalasta joutui ns. *liikamaana* valtiolle. Isojakoasetuksia annettiin vuosina 1757, 1762 ja 1775.⁵

Periaatteessa omistamatonta maa-aluetta ei Suomessa ole. Omistus osoitetaan kirjaimismenettelyllä, jota kutsutaan rekisteröinniksi.

3.1. Maanomistus

Esineen käsite on esineoikeuden avainkäsitteitä. Esineiksi oikeudellisessa merkityksessä määritellään vakiintuneesti rajoitetut aineelliset kappaleet, joihin ihmisellä voi olla määräämisvaltaa. Tästä lähtökohdasta esineitä ovat yksilöidyt aineelliset kohteet.

Esineiden perusjako on jako kiinteisiin ja irtaimiin esineisiin. Kiinteitä esineitä ovat kiinteistöt ja muut lainsäädäntömme tuntemat rekisteriyksiköt.

Kiinteistörekisteriin merkitään kiinteistöinä tonttien ja yleisten alueiden lisäksi:

- tilat,
- valtion metsämaat,
- valtion maalle perustetut luonnonsuojelulain mukaiset suojelualueet,
- lunastuksen perusteella erotetut alueet lukuun ottamatta yleisiä teitä,
- yleisiin tarpeisiin erotetut alueet,
- erilliset vesijätöt sekä
- yleiset vedet.

⁵ <http://www.helsinki.fi/kansatiede/histmaatalous/maanjaot/isojako.htm>

Maarekisterijärjestelmän pohjana on ollut kylä- ja talojaotus. Pääsääntöisesti nykyisen kiinteistöjaotuksen lähtökohta on ollut, että kylään kuulunut maa-alue on jaettu isojaolla kylän talojen kesken. Myöhemmin talot ovat jakautuneet osittamistoimitusten perusteella tiloiksi. Suurin osa kiinteistörekisteriyksiköistä on tiloja. Vuoden 1996 lopussa kiinteistörekisteriin merkittyinä oli tiloja kaikkiaan 1 984 607.⁶

Maanomistusta Suomessa säännellään eri laella, joista keskeisintä nimitetään maakaareksi (MK). Muita asiaan vaikuttavia lakeja ovat mm. kiinteistörekisterilaki, kiinteistönmuodostuslaki, luonnonsuojelulaki, metsälaki ja rakennuslaki. Lainsäädäntö on peräisin ajalta, jolloin Suomi oli Ruotsin itäisin maakunta. Ruotsin menettäessä itäisen maakuntansa Venäjälle jäivät maanomistusta koskevat lait voimaan aina vuoteen 1997 saakka. Ruotsissa maakaaren uudistus aloitettiin jo 1800-luvulla, mutta saatiin valmiiksi vasta vuonna 1970 ja tuli voimaan 1972.⁷ Suomen maakaaren esikuvana on käytetty Ruotsin vuoden 1970 maakaarta (Jordbalken, JB). Pieniä eroja kuitenkin on, mutta esim. kirjaamisjärjestelmä niihin liittyvine oikeusvaikutuksineen ovat varsin yhdenmukaiset.⁸

Eräs maakaaren tärkeimpiä uudistuksia oli määräalan luovutuksen saajan rinnastaminen kaikissa suhteissa kiinteistön luovutuksensaajaan.⁹ Luovutuksensaajan tietoisuuden vaikutus oikeuden sitovuuteen on myös muuttunut. Nyt luovutuksensaajan tietoisuus sitoo hänet kiinteistöön aikaisemmin perustettuun oikeuteen.

Myös kirjaamismenettely uusittiin vastaamaan paremmin modernin yhteiskunnan tietojärjestelmiä. Tietojärjestelmää on kehitetty edelleen sekä maakaaren antamisen jälkeenkin. Laki kiinteistöjärjestelmästä ja siitä tuotettavasta tietopalvelusta annettiin 31.5.2002. Taustana oli hallituksen esitys 2001:141. Laki luo puitteet valtakunnalliselle, yhtenäiselle ja automaattiseen tietojenkäsittelyyn perustuvalle järjestelmälle.¹⁰

Lainhuuto- ja kiinnitysrekisterin pääasiallinen tietosisältö perustuu lainhuudon, kiinnityksen tai erityisen oikeuden kirjaamista koskeviin hakemuksiin ja niistä annettuihin käräjäoikeuden ratkaisuihin. Suuri merkitys on myös ulosotosta, konkurssista ja muista

⁶ Tepora, ym.1998: s. 9

⁷ Niemi 2002: s.5

⁸ Niemi 2002: s.3

⁹ Niemi 2002:s.5

¹⁰ Niemi 2002:s.8

näihin rinnastettavista vallintarajoituksista samoin kuin lakisääteisestä panttioikeudesta tehtävillä kirjauksilla, jotka perustuvat viranomaisten ilmoituksiin. Lisäksi lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin siirretään tai järjestelmässä voidaan tietoteknisin keinoin käsitellä usean muun viranomaisrekisterin tietoja.

21. pykälän *1 momentin* mukaan lainhuuto- ja kiinnitysrekisterin tiedot kiinteistöjaotuksesta perustuvat kiinteistörekisterilaissa (392/1985) tarkoitetun kiinteistörekisterin vaaraan. Nykyisellä tekniikalla kiinteistörekisterin muutostiedot siirretään päivittäin lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin. Pykälää ehdotetaan selvennettäväksi vain niin, että tarvittavat tiedot on luovutettava maksutta myös määräaloista. Kiinteistörekisterissä määräaloina käsitellään myös erikseen luovutettuja yhteisalueosuuksia.¹¹

Kiinteistönmuodostuslain mukaan tiloista voidaan erottaa uusia tiloja lohkomalla ja halkomalla. Kiinteistön kantatilaksi kutsutaan sitä tilaa, joka jää luovuttajalle ja lohkotilaksi sitä tilaa, joka kuuluu luovutuksen saajalle.¹²

Lohkomalla erotetaan itsenäiseksi tilaksi määräala eli rajoiltaan määrätty alue tilasta. Määräala ei ole oikeudellisessa mielessä kiinteä esine ennen kuin se on lohkottu ja se on merkitty kiinteistörekisteriin. On huomioitavaa, mitä metsästyslaissa sanotaan metsästysoikeudesta: se kuuluu maanomistajalle (ML6§). Lohkomalla muodostetulle uudelle kiinteistölle tulee kuulumaan myös metsästysoikeus, jonka lohkotilan omistaja omistaa. Laissa mainitaan myös murto-osainen tila. Tällainen tila on yhteisomistuksessa. Yhteisomistussuhteita voi syntyä esimerkiksi perinnönjaon perusteella. Kiinteistön murto-osa ei ole esine. Se ilmaisee ainoastaan omistajan osuuden suuruuden esineestä.¹³

Omistusoikeus kiinteistöön saadaan kaupalla, vaihdolla, lahjana tai muulla luovutuksella niin kuin laissa säädetään. Perintöön, testamenttiin, ositukseen, lunastukseen sekä muutoin muuhun kuin luovutukseen perustuvasta kiinteistön saannosta säädetään erikseen.(MK)

Maakaaren 1 luvun 2 §:n (575/48) mukaan kiinteistön kauppa tai muu luovutus on tehtävä kirjallisesti ja julkisen kaupanvahvistajan ja hänen kutsumansa todistajan on todis-

¹¹ HE 75/2005

¹² Hyvärinen, ym. 2002:s.195

¹³ Hyvärinen, ym. 2002:s.196

tettava luovutuskirja oikeaksi.¹⁴ Kaupanvahvistaja tekee rekisteriin ilmoituksen, jolla on tietty julkisuusvaikutus. 3.§ pykälän mukaan lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin tehdyn merkinnän katsotaan tulleen kirjaamispäivää seuraavana päivänä jokaisen tietoon. Tämän jälkeen vilpittömän mielen suojaa ei voida saada, ellei 17 luvun 10 §:stä muuta johdu.¹⁵

Säännöksen selkeyttämiseksi ja tulkinnanvaraisuuden poistamiseksi valiokunta ehdotti 3. § pykälän muuttamista niin, että puheena olevan merkinnän katsotaan tulleen kirjaamispäivää seuraavana arkipäivänä jokaisen tietoon, eikä vilpittömän mielen suojaa voida enää saada, jollei 17 luvun 10 §:stä muuta johdu.

Tällöin esimerkiksi perjantaina annettu rasiustodistus riittää kuvaamaan rekisterin tietoja myös viikonloppuna. Sanamuodon muutos selkeyttää lisäksi sen, että vilpittömään mieleen ei voi vedota kirjaamispäivää seuraavan arkipäivän alettua¹⁶

Ostaja saa kaupan tekemisen jälkeen käyttää kiinteistöä ja oikeudellisesti määrätä siitä sekä luovuttaa oman oikeutensa edelleen, vaikka omistusoikeuden pysyminen tai siirtyminen on kauppakirjassa sovittu ehdolliseksi. (MK 1/14)

Ennen omistusoikeuden lopullista siirtymistä ostaja ei kuitenkaan saa myyjän suostumuksetta hakata metsää eikä ottaa maa-aineksia tai muuta kiinteistöön kuuluvaa niin, että kiinteistön arvo merkittävästi alenee. Ostaja ei myöskään saa perustaa kiinteistöä rasittavia panttioikeuksia tai erityisiä oikeuksia ilman myyjän suostumusta. (MK 1/14)

Metsänhoitoa koskevassa lainsäädännössä on perinteisesti tehty ero valtion metsien ja yksityismetsien välillä, joihin myös kuntien ja seurakuntien metsät on luettu kuuluviksi. Valtion metsien hoitovelvollisuudesta säädetään vuoden 1886 MetsäL:n 4§:ssä, että kaikki kruunun omistama metsämaa, jota ei ole erityisesti tilalle annettu, on metsähallituksen hoidettava ja hallittava jo löytyvien tai vasta annettavien määräysten mukaan.

Maata voivat siis omistaa yksityiset henkilöt, kunnat ja seurakunnat sekä Suomen valtio. Yksityisten maanomistajien kohdalla on huomioitava kuolinpesät.

¹⁴ HE 121/1994

¹⁵ LaVM 27/1994

¹⁶ LaVM 27/1994

Kun henkilö kuolee, siirtyy hänen omaisuutensa lain mukaisesti perillisille, mahdolliselle aviopuolisolle tai testamentin saajalle. Perintöön oikeutetut ja mahdollinen vainajan aviopuoliso sekä testamentin saajat muodostavat ns. jakamattoman kuolinpesän siihen saakka, kunnes vainajan omaisuus on jaettu.¹⁷

Aviopuolisoiden osalta voidaan mainita, että avioliittolakiin perustuva avio-oikeus ja perintökaareen perustuva perintöoikeus ovat kaksi eri asiaa. Leski voi olla aviopuolisonsa perillinen vaikka hänellä ei olisikaan avio-oikeutta. Samoin lesken perintöoikeus voidaan sulkea pois testamentilla, vaikka hänellä onkin avio-oikeus. Avio-oikeus suljetaan pois avioehtosopimuksella.¹⁸

Jakamattomaan kuolinpesään sovelletaan perintökaaren (PK, Si 235) säännöksiä. Jos perilliset jäävät perinnönjaon jälkeen omistamaan vaikkapa vanhempiensa metsäpalstaa yhdessä, sovelletaan heihin perinnönjaon jälkeen lakia eräistä yhteisomistussuhteista. Kuolinpesässä kaikki päätökset tehdään muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta yksimielisesti. Perintöosuuden suuruus ei vaikuta perillisen päätösvaltaan eikä päätöksiä tehdä pesässä enemmistöperiaatteella. Pesään kuuluvan metsästysoikeuden luovutukseen tarvitaan siis kaikkien pesän osakkaiden suostumus. Pesän osakas ei voi luovuttaa määrättyä osuutta jakamattomaan pesään kuuluvasta omaisuudesta. Jos osakas luovuttaa osuutensa pesään kuuluvasta kiinteistöstä, ei ostaja voi johtaa oikeuksiaan myyjältä ennen kuin on selvää, että myös omistaa luovuttamansa osuuden. Tämä taas selviää vasta perinnönjaossa.¹⁹

Nämä asiat tulee huomioida, kun ajatellaan kenen kanssa voidaan tehdä pätevä metsästysvuokrasopimus.

¹⁷ Kasso2001:s.25

¹⁸ Kasso 2001:s.25

¹⁹ Kasso 2001:s.25-26

4. Metsästyoikeuden sidonnaisuus maanomistukseen

4.1. Yksityiset maanomistajat

Yksityisellä maanomistajalla tarkoitetaan tässä yhteydessä luonnollisen henkilön omistamaa kiinteistöä. Luonnollisella henkilöllä tarkoitetaan ainoastaan ihmisiä. Jokainen ihminen on syntymästään lähtien kuolemaansa tai kuolleeksi julistamiseensa saakka oikeussubjekti. Ihminen ei voi luopua oikeuskelpoisuudestaan.

Keskeisiä oikeussubjekteja koskevia käsitteitä ovat oikeustoimikelpoisuus ja oikeudellinen toimintakyky. Oikeuskelpoisuudella tarkoitetaan kelpoisuutta esiintyä itsenäisenä oikeussubjektina. Oikeuskelpoisuuden keskeinen ongelma on se, mistä oikeuskelpoisuus alkaa ja milloin oikeuskelpoisuus päättyy.

Oikeudellinen toimintakyky tarkoittaa henkilön mahdollisuutta tehdä itsenäisesti oikeustoimia. oikeustoimi on tahdonilmaisu, jolla oikeuksia perustetaan, muutetaan ja kumotaan. Itse asiassa kyse on siitä, milloin ja millä edellytyksillä henkilö saa tehdä itsenäisesti itseään ja omaisuuttaan koskevia päätöksiä. Alaikäinen tai holhouksenalaiseksi julistettu luonnollinen henkilö on **vajaavaltainen**, jolloin hänen oikeustoimikelpoisuutensa on rajoitettu. Tämä merkitsee, että hän ei voi (eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta) itsenäisesti tehdä oikeustoimia. Alaikäisen eli alle 18-vuotiaan puolesta oikeustoimia tekee huoltaja ja holhouksenalaisen puolesta holhooja tai edunvalvoja (aikaisemmin uskottu mies).²⁰

Alaikäisen maanomistajan kohdalla metsästyoikeuden luovutuksesta päättää siis huoltaja. Heillä voi olla eriävät mielipiteet luovutuksesta monestakin syystä riippuen etunäkökohdista. Voi olla, että alaikäinen on suorittanut metsästyksen liittyvät julkisoikeudelliset velvoitteet kuten metsästäjätutkinnon ja riistanhoitomaksun. Hän olisi tietyn rajoituksen jo sillä perusteella oikeutettu harjoittamaan metsästyä. Hän voi metsästää omalla maallaan, koska hänellä on siihen laillinen oikeus. Jos hän haluaa paikallisen metsästysseuran jäseneksi, hänen on käytännössä luovutettava omistamansa tilan met-

²⁰ Hyvärinen, ym. 2002:s.60

sästysoikeus seuralle. Jos taas hänen huoltajansa jostain syystä pidättäytyy luovutuksesta, syntyy helposti ristiriitoja osapuolten kesken. Tämä on täysin lain mukainen menettely, mutta saattaa synnyttää riitoja, joista on olemassa käytännön esimerkkejä.

Oikeudellisen toimintakyvyn kannalta katsottuna toinen ryhmä ovat iäkkäät maanomistajat. Näitä esiintyy niin maaseudulla ja kaupungeissakin. Voi olla, että kaupunkilaismaanomistaja ei edes muista omistavansa tilaa, jolta voisi vuokrata metsästysoikeuden. Tästä huolimatta vuokramiehen puolesta voidaan lähestyä häntä ja tehdä sopimus, koska hänelle ei ole määrätty edunvalvojaa. Ei ole lainkaan varmaa, onko tällaisessa tapauksessa luovuttajan varsinainen tahto toteutunut. Iäkkäiden henkilöiden kyseessä ollen voi myös käydä niin, että he tekevät useiden metsästysseurojen kanssa metsästysoikeuden luovutussopimuksen, joita seurat pitävät vilpittömin mielin voimassa olevina. Päällekkäiset sopimukset ovat mahdollisia kaikkien maanomistajien kanssa, eikä se sinällään riipu oikeudellisesta toimintakyvystä.

Yksityinen maanomistus on turvattu perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Maan pakkolunastaminen, käyttöoikeuksien poistaminen tai estäminen on sallittu vain yleistä tarvetta varten ja täyttä korvausta vastaan.

Maanomistajalla on oikeus harjoittaa omistamillaan alueilla tuotannollista toimintaa. Lisäksi maanomistukseen liittyy muun muassa oikeus rakentaa omalle alueelleen sekä oikeus ottaa sieltä maa-aineksia kuten soraa ja turvetta.

Maanomistajalla on myös oikeus kiinteistöllään olevaan pohjaveteen omaa käyttöä varten. Omistusoikeuteen kuuluu myös oikeus käyttää alueitaan metsästyksen ja kalastukseen, joita harjoitetaan kestävän käytön periaatteen mukaisesti.

Uusiutumattomien luonnonvarojen, kuten esimerkiksi soran ja mullan, käytössä pyritään säästävään käyttöön. Sama koskee hitaasti uusiutuvia luonnonvaroja, kuten turvetta.²¹

²¹ MTK:n verkkosivu

Suomen pinta-alasta on metsää lähes 80 % ja sisämaan vesistöjä 10 %. Valtaosa metsistä ja vesistöistä on yksityisessä omistuksessa. Metsistä yksityiset ihmiset omistavat 60 %.²²

4.2. Julkisyhteisöt

Oikeushenkilöt eli juridiset henkilöt ovat tiettyä tarkoitusta varten perustettuja organisaatioita, joille laissa on myönnetty itsenäisen oikeussubjektin asema. Pääsääntöisesti oikeushenkilöiden perustamisella luodaan puitteet sille, että henkilöt voivat yhteiseen lukuun harjoittaa ja edistää mielekkääksi katsomaansa toimintaa. Oikeushenkilöt jaetaan julkisoikeudellisiin ja yksityisoikeudellisiin oikeushenkilöihin.²³

Julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä ovat valtio, kunnat, kuntayhtymät ja seurakunnat sekä erilaiset julkisoikeudelliset yhdistykset ja säätiöt.

Yksityisoikeudelliset oikeushenkilöt jaetaan yhteisöiksi ja säätiöiksi.

Oikeushenkilöillä on luonnollisten henkilöiden tapaan oikeuskelpoisuus, jonka puitteissa ne voivat hankkia nimiinsä varallisuutta toimintaansa varten, ja oikeudellinen toimintakyky, jonka puitteissa niiden nimissä voidaan tehdä oikeustoimia ja vastata velvoitteista.²⁴

Oikeushenkilöiden ulkoisia suhteita sääntelevät normit määrittävät oikeushenkilön ja sen toimielinten suhteet toisiin oikeussubjekteihin. Määriteltäviä asioita ovat esim.:

- edustusvalta, toiminimen kirjoitus
- vastuu sitoumuksista
- vahingonkorvaus ym. vastuu.

²² MTK:n verkkosivu

²³ Hyvärinen, ym. 2002:s.85

²⁴ Hyvärinen, ym. 2002:s.86,87

Oikeushenkilöt henkilöyhtiöitä lukuun ottamatta syntyvät, kun ne rekisteröidään patentti- ja rekisterihallituksessa. Ennen rekisteröintiä ne eivät ole itsenäisiä oikeussubjekteja. Pääsääntöisesti oikeushenkilön nimissä voi tehdä oikeustoimia, kun ne on rekisteröity. Oikeushenkilön puolesta oikeustoimia tekevät luonnolliset henkilöt tai sen luonnollisista henkilöistä koostuvat toimielimet. Yleensä oikeushenkilöä edustaa sen hallitus. Rekisteröity oikeushenkilö vastaa itsenäisesti sen nimissä tehdyistä toiminista eivätkä sen puolesta sen nimissä toimineet luonnolliset henkilöt, elleivät he ole rikkoneet heille asetettuja normeja.²⁵

Yksityisoikeudellisista oikeushenkilöistä merkittävin metsänomistajaryhmä ovat ns. metsäyhtiöt. Puutavarayhtiöiden maanhankinta alkoi laajamittaisesti 1900-luvun alussa. Pelättiin, että maakaupat kärjistävät yhteiskunnallisia ongelmia. Talonpojat luopuivat tiloistaan ja kodeistaan alihintaan, työttömyyden; toimeentulovaikeuksien ja irtolaisuuden ennustettiin yleistyvän. Yhteiskunnallisten ongelmien pelko aiheutti laajan julkisen keskustelun mm. sanomalehdissä. Asiaa tutkittiin myös komiteoissa. Vuonna 1908 valmisteltiin puunjalostusteollisuuden maanhankinnan rajoittamiseksi asetus, joka tuli voimaan vasta 15.1.1915. Se pyrki estämään puunjalostusyhtiöitä hankkimasta viljeltyä maata, viljelysten laajentamiselle tarpeellista maata ja viljelmien tarkoituksenmukaiselle käytölle tarpeellisia metsämaita. Maakauppoja varten oli anottava lupa sen läänin maaherralta, jossa kiinteistö sijaitsi. Lääninhallitus velvoitettiin pitämään luetteloa myönnettyistä luvista.²⁶

Maanhankintaa rajoittavaa asetusta kierrettiin usealla tavalla. Puutavarayhtiöt ostivat tiloja omistajiensa nimiin, koska asetus ei koskenut yksityisiä henkilöitä. Maanviljelysyhtiöt tai muut apuyhtiöt, joiden liiketoimiin eivät kuuluneet puutavarakauppa tai puunjalostus, oli toinen tapa välttää lainlaatijan pakotteista. Laittomasti hankittujen tilojen palauttamisesta säädettiin vuonna 1925 Lex Pulkkinen, jonka mukaan yhtiöiden oli luo-

²⁵ Hyvärinen, ym. 2002:s.89

²⁶ Armollinen asetus koskeva rajoituksia eräänlaatuisten yhtiöiden ja yhdistysten oikeuteen kiinteistön hankintaan maalla 15.1.1915. Suomen suuriruhtinaanmaan asetuskokoelma. 4/1915.

vutettava asetuksen vastaisesti hankittu maa maata viljelevälle väestölle, kunnille tai valtiolle. Lisäksi puutavarayhtiöiden oli palautettava mahdollinen voitto valtiolle.²⁷

4.3. Yhteismetsät

Yhteismetsä on tilojen yhteinen alue, joka on tarkoitettu kestävän metsätalouden harjoittamiseen osakastilojen hyväksi. Yhteismetsät ovat yksityismaita, eikä niillä ole mitään *julkisoikeudellista* luonnetta tai velvoitteita. Yhteismetsälain mukaan yhteismetsää on käytettävä ensisijaisesti kestävän metsätalouden harjoittamiseen. Sillä tarkoitetaan taloudellista, sosiaalista ja ekologista kestävyyttä. Osakkaat voivat päättää, mitä kestävän metsätalouden osa-aluetta he painottavat yhteismetsänsä toiminnassa. Kiinteistönmuodostamislain 10 luvun nojalla metsänomistajat voivat sopia yhteismetsän perustamisesta. Tämä edellyttää, että heidän tiluksensa muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Samoin voi ennestään olevaan yhteismetsään liittyä uusia osakkaita, jolloin liittyjälle annetaan tiluksiaan vastaava osuus yhteismetsään. Yhteismetsä voi ostaa lisämaata myös tavallisella kiinteistökaupalla. Ensimmäinen uudentyypinen yhteismetsä on Metsäliiton jäsenille perustettu Yhteismetsä Forestia. Myös Etelä-Savossa, Etelä-Pohjanmaalla ja Oulun seudulla on selvitetty uudentyypisten yhteismetsien perustamista. Viime vuosina on muutamia yhteismetsiä muodostettu perheen tai suvun metsämaista.²⁸

Suomessa on nykyisin 135 yhteismetsää, jotka ovat yhteispinta-alaltaan noin 500 000 hehtaaria, mikä on noin 1,8 prosenttia koko maan metsäalasta. Osakkaita yhteismetsissä on noin 18 000. Yhteismetsien pinta-alat ja osakasmäärät vaihtelevat suuresti. Lukumääräisesti eniten yhteismetsiä on Lounais-Suomessa ja Lapissa.²⁹

²⁷ Kotonen–Kivimäki 1925:s. 15.

²⁸ Metsäkeskus Tapion verkkosivu

²⁹ Maa- ja metsätalousministeriön tiedote 24.10.2002

Uusi laki yhteismetsistä ns. yhteismetsälaki astui voimaan 14.2.2003. Lain mukaan yhteismetsää tulee käyttää ensi sijassa kestävän metsätalouden harjoittamiseen.

Yhteismetsään kuuluvaa aluetta voidaan käyttää myös muuhun tarkoitukseen kuin metsätalouden harjoittamiseen, jos se on taloudellisesti tai muuten tarkoituksenmukaista. (YhtML 2§) Muuna tarkoituksena voidaan pitää mm. metsästystä. Pohdittavaksi jää, onko yhteismetsällä oikeus solmia metsästysvuokrasopimus. Metsästysoikeus on sidottu maanomistukseen, eikä yhteismetsä omista maata.

Lain esitöiden perusteluissa on selostettu yhteismetsän oikeudellista asemaa. Yhteismetsä on kahteen tai useampaan kiinteistöön, osakaskiinteistöön, kuuluva yhteinen alue, joka on tarkoitettu käytettäväksi kestävän metsätalouden harjoittamiseen osakaskiinteistöjen omistajien, osakkaiden, hyväksi. Osakaskiinteistöjen omistajat muodostavat yhteismetsän osakaskunnan. Osakaskunta on yksityisoikeudellinen oikeushenkilö siinä mielessä, että se voi tehdä osakaskunnan nimissä oikeustoimia sekä saada nimiinsä oikeuksia ja velvollisuuksia yhteismetsälaisissa tarkoitettujen tehtäviensä toteuttamiseksi. Osakaskunta eroaa esimerkiksi yhtiöistä siinä suhteessa, ettei se omista yhteismetsään kuuluvaa aluetta, vaan yksinomaan hoitaa ja hallinnoi sitä osakkaidensa puolesta.³⁰

Lain esitöistä selviää, että osakaskunta on yksityisoikeudellinen oikeushenkilö.²⁹ Lain 4 §:ssä sanotaan, että osakaskunta kantaa ja vastaa yhteismetsää koskevissa asioissa ja voi saada nimiinsä oikeuksia sekä tehdä sitoumuksia tässä laissa tarkoitettujen tehtäviensä toteuttamiseksi. Yhteismetsän osakkaat eivät ole henkilökohtaisesti vastuussa osakaskunnan velvoitteista.

6§:ssä todetaan, että osakaskunnan tehtävänä on huolehtia yhteismetsää koskevien asioiden hoidon järjestämisestä. Osakaskunnan toimintaa varten on osakaskunnalle hyväksyttävä ohjesääntö. Lain mukaan laadittavassa ohjesäännössä voidaan määrätä, että metsästysoikeus siirtyy maanomistajalta yhteismetsälle hänen liittyessään siihen.

Koska edellä esitetyn perusteella yhteismetsä on oikeustoimikelpoinen ja voi saada aikaan oikeusvaikutuksia, saadaan vastaus aikaisemmin esille tulleeseen pohdintaan.

³⁰ Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 13/2002 vp

4.4. Osakaskunnat

Isojaoissa ja niiden jälkeen suoritetuissa maanmittaustoimituksissa on jätetty tai erotettu lukuisa määrä yhteisiä maa-alueita ja vesialueita. Isojaoissa kylien yhteisiksi jääneitä vesialueita on jo yksistään noin 9 300. Tämän lisäksi yhteisiä vesialueita on muodostunut siten, että alkuaan talolle yksityisesti kuuluneen tai talolle yksityiseksi vesialueeksi jaettu vesialue on lohkomisessa tai halkomisessa muodostettu **yhteiseksi**. Tällaisia yhteisiä vesialueita on noin 11 000. Yhteisiä maa-alueita on isojaoissa ja muissa maanmittaustoimituksissa jätetty tai erotettu yhteiseksi noin 25 000. Yhteisten alueiden hallinnosta säädetään yhteisaluelaissa (758/1989).³¹

Oman ryhmänsä yhteisiä maa-alueita muodostavat *yhteiset vesijätöt*, jotka ovat muodostuneet yhteisistä vesialueista erilaisten luonnonilmiöiden sekä vesistöjen järjestelytoimenpiteiden seurauksena. Nämä rajoittuvat yhteisiin vesialueisiin ja näitä on yleisesti yhteisten vesialueiden rantavyöhykkeillä.³⁰

Aikaisemman vesilainsäädännön mukaan järven laskuun voitiin saada erityinen lupa siten, että järven laskuun osallistuneet saivat syntyneen vesijätön omistukseensa siinäkin tapauksessa, ettei heillä ollut osuutta laskettavaan vesialueeseen. Tietyin edellytyksin tällaisen luvan nojalla laskemalla syntyneestä vesijätöstä tuli tiloihin kuulumatonta niin sanottua **erillistä vesijättöä**, josta säädetään nykyisin kiinteistönmuodostamislain (554/1995) 38§:ssä.³⁰

Aiemmin yhteisten alueiden käsittely maanmittaustoimitusten yhteydessä on ollut säännösten vähäisyyden tai väljyyden vuoksi vaihtelevaa. Eri osissa maata muun muassa yhteisiin vesialueisiin ja niistä muodostuneisiin vesijättöihin on voimassa ollut lain-säädäntöä sovellettu eri tavoin. Tämän vuoksi vesijättöjä on toisinaan pidetty osana yhteistä vesialuetta, toisinaan taas osana yhteisiä maa-alueita. Tästä johtuen on syntynyt epäselvyyttä siitä, mitkä kiinteistöt ovat tietyn yksittäisen vesijätön osakkaita.³⁰

³¹ HE 175/2003

Yhteisiä alueita ryhdyttiin merkitsemään erillisinä rekisteriyksikköinä maarekisteriin vasta 1970-luvulla. Yhteisten maa-alueiden osakaskiinteistöt ja niiden osuusluvut ovat pääosin selvittämättä. Säännösten puutteellisuuden vuoksi maanmittaustoimitusten seurauksena aikaisemmin saman yhteisen alueen eri osiin on voitu antaa osuutta eri tavoin, minkä vuoksi yhteisen alueen eri osien omistuksen yhtenäisyys on eriytynyt. Tällaisia seikkoja ei kuitenkaan ole voitu tietojen puutteellisuuden vuoksi ottaa huomioon yhteisten alueiden maarekisteriin ja myöhemmin kiinteistörekisteriin merkitsemisen yhteydessä, minkä vuoksi yhteisiä alueita koskevassa kiinteistöjaotuksessa ja rekisteriyksikköjaotuksessa on epäyhtenäisyyttä. Tästä puolestaan aiheutuu epäselvyyttä yhteisten alueiden hallinnon järjestämisessä yhteisalue lain mukaisesti. Toisinaan saman osakaskunnan toimesta on voitu hoitaa sellaisten yhteisten alueiden hallintoa, joilla on osaksi eri osakaskiinteistöt ja jotka sen vuoksi ovat eri yhteisiä alueita. Toisinaan taas saattaa olla eri osakaskunnat sellaisilla yhteisillä alueilla, joiden on katsottava olevan saman yhteisen alueen erillisiä palstoja.³²

Kiinteistönmuodostamislain ja aikaisemman jakolainsäädännön kannalta vesijätö on *maa-alue*. Sekä aikaisemman jakolainsäädännön että nykyisen kiinteistönmuodostamislain mukaan yhteisestä vesialueesta muodostuneeseen vesijätöön on voitu ja voidaan antaa kiinteistötoimituksessa osuus emäkiinteistölle kuuluneesta yhteisalueosuudesta ilman, että osuutta on annettu yhteiseen vesialueeseen. Toimituksessa on myös voitu antaa osuus yhteiseen vesialueeseen, mutta ei vesijätöön. Näissä tapauksissa alkuaan saman jakokunnan (isojaon aikaisen osakaskunnan) vesijätön ja vesialueen omistus on eriytynyt ja tällä tavoin on muodostunut kaksi eri yhteistä aluetta, joilla on oma osakaskuntansa. Vesijätön ja vesialueen välille on siten muodostunut omistusyksiköiden raja. Nämä eri yhteiset alueet on myös saatettu merkitä omina rekisteriyksikköinä kiinteistörekisteriin.³¹

Osuus *yhteisiin vesijätöihin* on muodostunut ongelmalliseksi niissä tapauksissa, joissa luovutuskirjan perusteella suoritettussa lohkomisessa on osuudesta yhteisiin alueisiin tehty päätös, jonka mukaan lohkokiinteistö saa osuuden yhteisiin maa-alueisiin tai yh-

³² HE 175/2003

teisiin vesialueisiin, mutta osuudesta yhteisiin vesijättöihin ei mainita mitään. Korkein oikeus on näihin tapauksiin liittyen antanut kaksi ennakkopäätöstä.³¹

Ensimmäisessä tapauksessa (KKO 1974 II 96) kalastustilaksi muodostettu lohkotila (meren rannalla) oli lohkomisessa saanut osuuden jakokunnan yhteisiin vesialueisiin. Korkein oikeus katsoi päätöksessään, ettei lohkotilalle ollut tarkoitettu antaa osuutta ennen lohkomista yhteisistä vesialueista syntyneisiin vesijättöihin. Sen sijaan kysymyksessä olleella lohkotilalla oli osuus niihin vesijättöihin, jotka olivat syntyneet yhteisestä vesialueesta tilan muodostamistoimituksen lainvoimaiseksi tulon jälkeen.³¹

Toisessa tapauksessa (KKO 1998:31) vesijättö oli syntynyt laskemalla jakokunnan yhteisestä vesialueesta 1800-luvulla. Korkein oikeus katsoi päätöksessään, että kysymyksessä olleen vesijätön osakkaita olivat ne tilat, joilla oli ollut osuus siihen yhteiseen vesialueeseen, josta vesijättö oli muodostunut, silloin kun tämä muodostuminen tapahtui, sekä lisäksi ne tilat, jotka vesijätön syntymisen jälkeen ovat saaneet osuudet yhteisiin maa-alueisiin, ellei tilaa muodostettaessa osuutta yhteiseen vesijättöön ole suljettu pois.³²

Pääsääntöisesti edellä mainittujen tapausten perusteella on katsottava, että maan (vesijätön) ja vesialueen välinen raja on kulloinkin ymmärrettävä sellaisena kuin se oli asianomaista luovutuskirjaa ja sen nojalla tapahtunutta kiinteistönmuodostusta tehtäessä. Osuuden määräytyminen vesijättöön on ratkaistava tämän rantaviivan mukaan, ellei muuta näytetä.³³

Toimituskäytännössä näyttää eri osissa maata vesijättöä pidetyn toisinaan yhteiseen vesialueeseen kuuluvana, toisinaan taas yhteisiin maa-alueisiin kuuluvana.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että eri aikoina ja eri osissa maata luovutuskirjassa ja toimituskäytännössä käytetyillä ilmauksilla on tosiasiallisesti eri sisältö. Tämän vuoksi ei voida lain tasolla säätää yksiselitteisesti esimerkiksi siitä, mihin yhteisiin alueisiin lohkokierteistön on katsottava saaneen osuuden tietyn ilmaisumuodon perusteella. Tästä

³³ HE 175/2003

aiheutuu epäselvyyttä yhteisten alueiden osakaskiinteistöjen määrittämisessä ja yhteisten alueiden hallinnossa.³²

Osakaskunta ei ole yhdistys vaan yhteiselle alueelle muodostunut omitusyksikkö. Tosin meillä on koko joukko muitakin vesialueen omistusyksiköitä ja tahoja. Näitä ovat yksityisomistajat, yhteisen erityisen etuuden osakaskunnat ja Suomen valtio.

Yhteisaluelakia ja siihen liittyviä lakeja muutettiin vuonna 2000 siten, että vesialueen yhteisomistajat saivat hoitaakseen myös kalastuksenhoidon.³⁴ Metsästyksen kannalta lakimuutos ei tuonut metsästysoikeuden hallinnan suhteen uutta. Metsästysoikeus kuului ja kuuluu edelleen omistajalle, osakaskunnalle, joka voi sen halutessaan vuokrata edelleen. Aikaisempaan käytäntöön verrattuna saattoi esiintyä muodollinen virhe, jos vuokranantajana oli kalastuskunta. Kalastuskunta koostui samoista vesialueen omistajista, mutta heillä ei ollut organisaationa omistusoikeutta.

³⁴ Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 6/2000 vp

5. Metsästysoikeuden vuokraaminen oikeustoimena

Metsästysoikeus on maanomistukseen liittyvä oikeus. Periaatteessa oikeutta voidaan pitää abstraktina. Voidaan kuitenkin kysyä, mihin oikeudenalaan metsästysoikeuden omistus ja siihen liittyvät oikeuskysymykset kuuluvat.

Suomen oikeusjärjestyksen tärkeä perusjako on jako *yksityisoikeuteen ja julkisoikeuteen*.³⁵ Metsästysoikeus liittyy kiinteästi esineeseen eli maahan. Esineoikeus kuuluu yksityisoikeuteen, joka kattaa yksityisten välisiä oikeudellisia suhteita sääntelevät normit. Yksityisoikeus jaetaan yleiseen yksityisoikeuteen ja erityiseen yksityisoikeuteen. Yleisestä yksityisoikeudesta, joka koskee kaikkia kansalaisia, käytetään myös nimitystä siviilioikeus. Erityiseen yksityisoikeuteen kuuluvat muun muassa maa- ja vesioikeus sekä niitä laajempina kokonaisuutena ympäristöoikeus, joiden säännöksillä on tähän asiaan vaikutusta.

Esineoikeus kuuluu puolestaan varallisuus-oikeuteen, joka on siviilioikeuden laaja osa-alue. Varallisuus-oikeus käsittää muun muassa sen oikeusjärjestyksen osan, joka sääntelee *yksityisten välisiä taloudellisia suhteita*. Varallisuus-oikeus on perinteisesti jaettu *velvoite ja esineoikeuteen*. Velvoiteoikeuteen katsotaan kuuluvan subjektiivisia saamis- eli velvoiteoikeuksia.³⁶ Metsästysoikeuden vuokrauksessa tähän oikeuden alaan kuuluvat vuokranantajan ja vuokralaisen väliset oikeustoimet sekä niiden vaikutus kolmannen osapuoleen. Esineoikeuteen kuuluvat metsästysoikeuden omistuksen kannalta katsottuna maanomistuksen vaihdantaan kuuluvat oikeustoimet, joita säännellään maakaaressa.

Esineoikeus on perinteisesti jaoteltu *omistusoikeuteen ja rajoitettuihin esineoikeuksiin*. Omistajalle kuuluvat periaatteessa kaikki esinettä koskevat oikeudet, joita ei jollain perusteella ole suljettu pois.³⁷ Maanomistajalle kuuluvaa metsästysoikeutta voidaan rajoittaa esimerkiksi luonnonsuojelulaille (Luonnonsuojelulaki 2§ ja 13§).

³⁵ Kartio 2001:s.1

³⁶ Kartio 2001:s.2-3

³⁷ Kartio 2001:s.11

Rajoitetut esineoikeudet ovat erityisoikeuksia siinä mielessä, että ne sisältävät haltijalle osoitetut oikeudet. Haltija on voinut saada oikeutensa esimerkiksi sopimuksen tai lain perusteella. Rajoitettuun esineoikeuteen kuuluu muun muassa käyttöoikeus. Aikaisemmin puhuttiin nautinto-oikeudesta, jonka oikeuden mukaan sen haltijalla on oikeus esineen käyttöön vain tietyissä suhteissa. Käytännössä tärkein hallintaa edellyttävä käyttöoikeus on vuokra. Käyttöoikeudet perustuvat yleensä sopimukseen.³⁸

5.1. Sopimusoikeudellisia perusteita

Sopimusoikeuteen kuuluu yleisiä periaatteita, joista eräät ilmenevät lainsäädännöstä, mutta toiset eivät. Eräistä sopimustyypeistä on erikoislainsäädäntöä, kuten kiinteistön kaupasta. Metsästyslaissa säännellään metsästysoikeutta koskevia sopimuksia. Eräitä sopimuksia koskevat riidat ratkaistaan yleisten periaatteiden ja *kauppalain* tai *kuluttajansuojalain* perusteella. Työsopimuksista on suuri määrä erikoislainsäädäntöä.

Tällä oikeudenalalla oikeuskäytännön merkitys on hyvin suuri.

Lähtökohtana on yksityisautonomia eli oikeusvaltiossa kaikille oikeustoimikelpoisille ihmisille ja oikeuskelpoisille yhteisöille kuuluva vapaus tehdä sopimuksia.³⁹

Päätävävapaus antaa osapuolille mahdollisuuden valita itse, solmiiko sopimuksen vai ei. Sopimuskumppanin valitsemisen vapaus antaa osapuolen valita, kenen kanssa sopimuksensa solmii.

Päätävävapauden rinnalla voidaan puhua *sopimusvapaudesta*, joka kattaa myös sopimuksen sisällöstä päättämisen. Kehitys on tässä kohdin muuttunut yhteiskunnallisen kehityksen myötä. Sopimusten sisältöä säännellään erityisesti työlainsäädännöllä sekä kuluttajansuojalainsäädännöllä. Yleensä näissä tapauksissa pyritään suojaamaan heikompa osapuolta. Sisältöä passiivisesti rajoittavaksi tekijäksi ovat muodostuneet monilla aloilla käytössä olevat ns. *vakiosopimukset*. Niistä käytetään myös nimitystä jouk-

³⁸ HE+120/1994

³⁹ Nieminen 1999. s:14,15

kosopimukset. Ne ovat suunniteltu helpottamaan ja yhtenäistämään alalla vallitseva sopimuskäytäntöä. Vakiosopimukseen on kehitetty tietyt sopimusehdot, jotka ovat keskeisiä alalla vallitsevan sopimuskäytännön suhteen. Niissä piilee kuitenkin vaara, että ne koetaan pakottaviksi siten, ettei muusta voida sopia kuin vain vakiosopimuksen kohdista.⁴⁰

Vakiosopimuksen kaltaisesta käytännöstä voidaan puhua myös metsästysoikeuden vuokrassa. Metsästäjien keskusjärjestö julkaisee vuokrasopimuslomaketta, jota käyttämällä saadaan aikaan vähimmäisehdot täyttävä pätevä sopimus maanomistajan ja vuokralaisen välille. Varsinaisia erillisiä sopimusehtoja ei ole kirjattuna, vaan asiat käsitellään sopimuslomakkeessa kohta kohdalta. Tällaisissa sopimuksissa piilee vaara, että sopijapuolille syntyy käsitys, ettei muusta voi tai tarvitse sopia, mitä valmiiksi painetussa lomakkeessa annetaan sovittavaksi. Toisaalta niillä autetaan seuroissa toimivia, joilla ei ole läheistä kosketusta sopimuksen tekoon.

Jos sopimuksessa on jäänyt jotain tärkeää sopimatta, mikään ei estä siltä osin täydentämästä sopimusta. Vanhemmissa sopimusmalleissa ei ole ehtoja esim. koiran irtapidosta, moottorikelkan käytöstä tai avotulen teosta. On kuitenkin huomioitava, ettei sopimusehtoja voida muuttaa yksipuolisesti, koska se horjuttaa sopijapuolten keskinäistä tasapainoa.⁴¹

Sisältövapaus takaa osapuolille mahdollisuuden päättää vapaasti esimerkiksi hinnasta ja muista sopimusehdoista. Muotovapaus tarkoittaa, että sopimus voi olla tilanteesta riippuen suullinen tai kirjallinen (vrt. kuitenkin keskeiset poikkeukset esimerkiksi maakaari ja testamentti).

Lisäksi sopimuksilla on *purkuvapaus*, sopimuksesta saa irtautua, mutta irtautuminen sopimuksesta vastoin toisen sopijapuolen tahtoa voi olla sopimusrikkomus, joka johtaa vahingonkorvausseuraamukseen.

Voidaan puhua myös sopimuksen *sitovuudesta*, mikä merkitsee sopimuksen rikkojan taivuttamista tai pakottamista toimimaan sopimuksen mukaisesti.⁴²

⁴⁰ Wilhelmsson 2008 :s. 9

⁴¹ Annola 2003:s. 232,233,234

⁴² Saarnilehto 2005:s. 5

Nämä vapaudet tarkoittavat sitä, että viranomainen antaa tarvittaessa tukea oikeuden toteuttamisessa. Jos henkilö toimii vastoin sopimusta - esimerkiksi vuokralainen jättää vuokramaksunsa rästiin - loukattu osapuoli haastaa hänet oikeuteen ja tuomioistuin antaa maksutuomion ja ehkä hädän, jotka ulosotto panee täytäntöön. On kuitenkin huomattava, että viranomainen ei ryhdy toimenpiteisiin omasta aloitteestaan. Sopijapuolen on päätettävä, käyttääkö hän viranomaisia hyväkseen.

Oikeudenkäynti on hidas ja mahdollisesti myös kallis ratkaisu. Lisäksi se saattaa tulehduttaa sopijapuolten välejä entisestään.

Vuoden 2006 puolivälissä voimaan astunut laki rikos- ja riita-asioiden sovittelusta tarjoaa oikeudenkäyntiä nopeamman ja halvemman mahdollisuuden sovittella riidan alaista sopimusta.⁴³ Lain mukaan lääninhallitus on velvollinen järjestämään sovittelutoiminnan siten, että palvelua on saatavissa asianmukaisesti toteutettuna läänin kaikissa osissa (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 9.12.2005/1015). Käytännössä sovittelutoiminta on järjestetty siten, että yksi sovittelutoimisto hoitaa laajan alueen kuten poliisipiirin tms. alueen sovittelutoiminnan. Esimerkiksi Pohjanmaan sovittelutoimisto sijaitsee Vaasassa ja sen vastuualue käsittää Pohjanmaan maakunnan Kristiinankaupungista aina Pietarsaareen saakka. Sovittelua voidaan käyttää rikosasioissa ja myös sellaisissa riita-asioissa, joissa ainakin yksi osapuoli on luonnollinen henkilö. Muu kuin rikokseen perustuvaa vahingonkorvausvaatimusta koskeva riita-asia voidaan kuitenkin ottaa soviteltavaksi vain, jos riita on vähäinen ottaen huomioon sen kohde ja asiassa esitetyt vaatimukset. Sovittelu perustuu ajatukseen, että osapuolille järjestetään mahdollisuus kohdata toisensa puolueettomassa tilassa kahden koulutetun sovittelijan läsnä ollessa. Jos heidän välillään vallitsee yhteisymmärrys ja päästään sovintoon, laaditaan sopimusasiakirja, johon molemmat osapuolet sitoutuvat. Sovittelu on osapuolilleen maksutonta (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 9.12.2005/1015).

Sopimus voidaan solmia joko suullisesti tai kirjallisesti. Molemmat tavat ovat yhtä päteviä oikeusvaikutuksia ajatellen. Kirjallisella sopimuksella on kuitenkin suullista sopimusta käytännöllisempi todistaa riitatapauksissa, mistä oikein on sovittu. Suullisen so-

⁴³ HE 93/2005

pimuksen tueksi voidaan laatia yksipuolisesti ns. vahvistuskirje. Vahvistuskirjeen tarkoitus on toimia näyttönä siitä, että ainakin vahvistuskirjeen lähettäjä on ymmärtänyt vahvistuskirjeen sisällön mukaisen sopimuksen syntyneen. Vahvistuskirjeen voi lähettää myös kirjallisen sopimuksen yhteydessä. Silloin sen merkitys on vahvistaa vastauksen antajalle, että sopimus on syntynyt.⁴⁴

Sopimusta ei tarvitse solmia henkilökohtaisesti, vaan voi käyttää *edustajaa* tai sopimuksen voi tehdä puolestaan laillinen edustaja (edunvalvoja). Oikeushenkilön puolesta toimivat aina luonnolliset henkilöt. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että oikeushenkilöä on aina edustettava. Edustajan asema perustuu lakiin, oikeushenkilön sääntöihin tai oikeushenkilön sääntöjen mukaisen edustajan tekemään oikeustoimeen. Vaikka sopimuksen solmii edustaja, kohdistuvat sen oikeusvaikutukset edustettuun. Edustaja jää oikeustoimen ulkopuolelle.⁴⁵

Edustajana pidetään henkilöä silloin, kun hän esiintyy avoimesti toisen nimissä ja päättää tämän puolesta. Sopimuksen osapuolet voidaan myös saattaa yhteen solmimaan sopimusta, jolloin kysymys on välittäjästä. Hän toimii yleensä jommankumman osapuolen toimeksiannosta, mutta ei ole tämän edustaja.

Lakiin perustuvaa edustutusta tarvitaan silloin, kun henkilö ei voi itse tehdä oikeustoimia. Tällainen tilanne on tyypillisimmillään lasten oikeustoimissa, joissa vanhemmat lakiin perustuen edustavat lapsiaan. Toinen lakiin perustuva edustus syntyy oikeuden määrätessä täysi-ikäiselle henkilölle edunvalvojan.⁴⁶

Edustajaa käytettäessä oikeusvaikutus kohdistuu edustettuun. Oikeusvaikutuksen syntyyn vaikuttaa yhtenä tekijänä sopimuskumppaneiden vilpittömän mielen. Edustajaa käytettäessä voi syntyä epäselvyyttä kumman vilpittömälle mielelle annetaan merkitystä, edustajan vai edustetun. Lähtökohtana pidetään asetelmaa, ettei kukaan voi päästä edullisempaan asemaan käyttämällä edustajaa, kuin mihin olisi päässyt toimittuaan itse. Päämiehen vilpittömällä tai vilpillisellä mielellä on siis päähuomio. Koska edustaja toimii edustetun nimissä ja tämän puolesta, hänen tietoisuutensa koituu päämiehen hyväksi.

⁴⁴ Saarnilehto 2005:s.74,75

⁴⁵ Saarnilehto 2005:s.78

⁴⁶ Saarnilehto 2005:s.78

Päämiehen tietoisuudeksi katsotaan siis se, mitä edustaja tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää. Tästä johtuen päämiehen vilpityn mieli muodostuu edustan tietoisuudesta.⁴⁷

5.2 Valtuutus

Mikäli henkilö ei halua tai katsoo jostain syystä parhaimmaksi pysytellä pois sopimuksen solmimisesta, voi hän antaa *valtuutuksen* toiselle toimia puolestaan. Valtuutus antaa valtuutetulle yleensä rajoitetun edustusvallan, millä ilmoitetaan kolmannelle edustusvallan rajat. Edustusvallasta kuulee käytettävän usein ilmaisua *kelpoisuus*. Valtuutuksen antajan on oltava oikeustoimikelpoinen, mutta valtuutuksen saajalta ei vaadita oikeustoimikelpoisuutta. On huomattava, ettei valtuutus velvoita valtuutettua toimimaan päämiehen puolesta. Yleensä valtuutetulle annetaan toimeksianto, jossa määrätään ne tehtävät, jotka valtuutetun tulee hoitaa päämiehen lukuun.

Valtuutus voidaan antaa vapamuotoisesti, koska oikeustoimilaissa ei siitä ole määräyksiä. Päämies voi osoittaa valtuutuksen valtakirjalla, jonka hän antaa valtuutetulle. Valtakirja voi olla avoin tai määrätty koskemaan jotakin erityistä oikeustointa. Päämies voi myös ilmoittaa valtuutuksen suullisesti, mikäli vastapuoli on ennalta tiedossa. Mikäli vastapuoli ei ole tiedossa, käytetään ns. julkista tiedottamista. Julkinen tiedottaminen tapahtuu julkaisemalla valtuutus esim. sanomalehdessä, kotisivulla, ilmoitustaululla tai muulla julkipanolla. Tällä tavalla ilmoitetaan valtuutuksesta silloin, kun vastapuoli ei ole ennalta tiedossa. Tähän ilmoitusmenettelyyn liittyy myös ns. prokura, josta on oma lainsäädäntönsä, prokuralaki. Prokura on valtakirja, joka annetaan valtuutetulle, prokuristille, ja nimetään prokuraksi. Kaupparekisteriin voidaan tehdä merkintä prokurasta, joskaan se ei ole välttämätöntä.⁴⁸

Valtuutus voi myös perustua asemaan, joka valtuutetulla on toisen palveluksessa. Lailla tai yleisellä tavalla voi olla myös merkitystä valtuutetun kelpoisuudelle tehdä oikeus-

⁴⁷Saarnilehto 2005:s.79

⁴⁸ Saarnilehto 2005:s.80,81, 82,100,101

toimia. Näistä esimerkkinä mainittakoon mm. myyjät, kassanhoitajat ja hankkijat jne. Asemavaltuutuksen oikeus saattaa joissakin tapauksissa muodostua ongelmalliseksi, jos päämies haluaa vedota oikeustoimen haitallisuuteen tai epätarkoituksenmukaisuuteen.⁴⁹ Yhdistysten puheenjohtajien ja muiden nimenkirjoitusoikeuden omaavien voidaan katsoa kuuluvan asemavaltuutettujen ryhmään. Heidän mahdollisuutensa tehdä oikeustoimia yhdistyksen puolesta on rajoitettu koskemaan sitä kautta, jona he toimivat yhdistyksen ko. tehtävissä. Yhdistyksissä ja yrityksissä voi olla myös sellaisia asemavaltuutettuja, joiden oikeustoimien tekemistä on rajoitettu. Esimerkiksi sihteerillä ei yksin ole nimenkirjoitusoikeutta, vaan yhdessä joko puheenjohtajan kanssa tai varapuheenjohtajan kanssa. Samoin rahastonhoitajien oikeutta voidaan rajoittaa koskemaan vain taloudenhoitoa koskevia asioita.

Valtuuteen ja sitä kautta kelpoisuuteen liittyy eräs käytännössäkin usein ilmenevä seikka, josta käytetään ilmaisua *sallimusperusteinen valtuutus*. Tämä tilanne syntyy silloin, kun joku toistuvasti sallii tietyn henkilön toimia puolestaan. Valtuutus ei edellytä sopimusta oikeustoimien tekemisestä.

Jos käytetään valtuutettua sopimuksen tekemiseen, mukana on silloin kolme osapuolta; päämies, valtuutettu ja vastapuoli. Kaikkien näiden kolmen välillä vallitsee keskinäinen suhde.

Päämiehen ja vastapuolen välillä syntyy oikeussuhde, jonka syntymiseen vaikuttaa valtuutetun toiminta. Valtuutetun tekemän oikeustoimen sitovuudesta on säännös oikeustoimilaissa (OikTL). Sen 10§:n 1 momentissa määritetään valtuuttajan tulleen välittömästi oikeutetuksi ja velvoitetuksi, jos valtuutettu toimii valtuutuksen rajoissa ja päämiehen nimiin. Jos valtuutettu tekee sopimuksen, jonka tekemiseen hänellä ei ole oikeutta, se ei silloin sido päämiestä.⁵⁰

Toinen suhde syntyy päämiehen ja valtuutetun välille. Se ratkaisee valtuutetun aseman, mitä oikeustoimia hän voi päämiehensä puolesta tehdä. Tämä suhde kuulostaa selvältä

⁴⁹ Saarnilehto 2005:s.84,85

⁵⁰ ⁵⁰ Saarnilehto 2005:s. 82,83,85,91

ja yksinkertaiselta. Päämies valtuuttaa toisen tekemään tietyn oikeustoimen tai tietyt oikeustoimet puolestaan, mikä tarkoittaa valtuutetun toimivallan määrittämistä. Toimivallalla on merkitystä silloin, kun valtuutettu sen ylittää. Valtuutuksen ylittänyt sopimus ei sido päämiestä (OikTL 11§).

Kolmas suhde on olemassa valtuutetun ja vastapuolen välillä. Se on pääsääntöisesti toiminnallinen suhde, joka ei muodostu oikeudelliseksi muuten kuin poikkeustapauksissa. Valtuutettu tulee oikeussuhteeseen vastapuolen kanssa, jos hän saa aikaan sopimuksen ylittämällä valtuutensa ja aiheuttaa täten vahinkoa vastapuolelle (OikTL 25§). Lisäksi edellytetään, että päämies ei hyväksy sopimusta. Vahinkona voidaan pitää yleensä niitä menetyksiä, joita vastapuolelle on koitunut pätemättömän sopimuksen takia. On myös huomattava, että saamatta jäänyt voitto kuuluu valtuutetun korvattavaksi. Tässä asiassa liikutaan alueella, joka on vaikeasti arvioitavissa ja aiheuttaa todennäköisesti erimielisyyttä. Korvausten määrää laskettaessa voidaan pelkistetysti sanoa, että vastapuoli on saatettava taloudelliseen asemaan, jossa se oli ennen sopimuksen syntymistä.⁵¹ Oikeustoimilain mukaa valtuutettu voi kuitenkin vapautua korvausvastuusta kahdesta eri syystä. Toinen niistä koskee vastapuolen vilpittömyyttä ja toinen, että valtuutus on pätemätön valtuutetulle tuntemattomasta syystä. Jos vastapuoli tietää tai olisi pitänyt tietää, ettei valtuutusta ollut tai se ylitettiin, valtuutettu vapautuu korvausvastuusta. Samoin on laita, kun vastapuoli ei kohtuudella voinut tietää valtuutetun tietämättään ylittäneen valtuutensa.

5.3. Vuokrasuhteen osapuolet ja vuokrasopimus

Metsästysoikeuden vuokranantaminen perustuu, kuten edellä on todettu, maaomistukseen. Maanomistaja on siis vuokrasuhteen toinen osapuoli, vuokranantaja. Toinen osapuoli on vuokranottaja eli vuokramies, kuten vuokraajaa usein sopimuksissa kutsutaan.

⁵¹ Saarnilehto 2005:s. 93

Se, joka haluaa saada metsästysoikeuden toisen omistuksessa olevaan maahan, tavallisesti esittää halunsa maanomistajalle. Maanomistaja ilmoittaa tahdonilmaisun, onko hän halukas vai haluton antamaan omistamaansa oikeutta vuokralle. Jos hän on halukas, voi hän hyvin pitkälle määritellä vuokrasuhteen ehdot. Käytännössä yksityiset maanomistajat harvoin esittävät mitään erityistä. Sen sijaan yhtiöomistuksessa olevien maa-alueiden vuokraamisessa vuokranantaja lähes poikkeuksetta esittää ehtoja vuokrasuhteen synty-miseksi. Yleisin esitys on, että vuokranantaja varaa joko koko henkilöstölleen tai muutamille erikseen nimetyille yhtiön työntekijöille oikeuden metsästä alueella. Yhtiöomistajat vaativat usein sopimukseen ehtoja, joiden mukaan vuokramiehen on ilmoitettava vuosittain alueelta metsästetyn riistan laji ja määrä sekä seuran toimihenkilöiden nimet yhteystietoineen. Avotulen teko sekä ajoneuvojen käyttö alueella on myös usein määritelty yhtiöiden edellyttämässä sopimusehdoissa. Metsäyhtiöt edellyttävät sopimuk-sissaan myös usein vuokramiehen suorittamaa metsästyksen valvontaa.

Vuokranantaja voi luovuttaa metsästysoikeuden kokonaan tai vain osan siitä (ML 11§). Osittaisia vuokrasopimuksia tehdään yleensä koskemaan erikseen hirvieläinten ja pienriistan metsästystä. Vuokranantaja voi vuokrata oikeuden koskemaan vain joko pienriistan tai hirvieläinten metsästystä, tai yhdessä molempia. Osittainen voi merkitä metsäs-tysoikeutta vain osaan maanomistajan omistamasta alueesta. Tällaisia tapauksia on esiintynyt ainakin Vapo Oy:n omistamilla mailla, joissa on aloitettu turvetuotanto. Yhtiö on voinut rajoittaa metsästysoikeutta koskemaan vain turvetuotantoalueen ulkopuo-lista maata. Tämä on luonnollista, koska tuotantoalueilla työskentelee päivittäin henki-löitä, joille saattaisi koitua vaaraa alueilla tapahtuvasta metsästyksestä.

Metsästysvuokrasopimus on siis sopimus kahden osapuolen välillä. Se voidaan tehdä joko suullisesti tai kirjallisesti (ML 11§). Kuitenkin ML 12§:sä sanotaan, että metsäs-tysvuokrasopimus on tehtävä kirjallisesti, jos jompikumpi sopijapuoli sitä erikseen vaa-tii.

Vuokrasopimus voidaan tehdä joko määräajaksi tai toistaiseksi voimassaolevaksi (ML13§). Metsästysvuokrasopimuksen irtisanominen noudattelee sopimusoikeudellisia periaatteita. Se on samankaltainen kuin esimerkiksi työsuhteen irtisanominen. Jos met-

sästysvuokrasopimus on tehty toistaiseksi voimassaolevaksi, se voidaan irtisanoa koska tahansa (ML 13§). Sopimus päättyy, kun irtisanomisaika on kulunut umpeen. Irtisanomisaikaa ei tarvitse välttämättä määritellä sopimuksessa. Irtisanomisaika on sidoksissa metsästysvuoteen, joka poikkeaa kalenterivuodesta.

Metsästysvuosi alkaa 1. päivänä elokuuta ja päättyy seuraavan vuoden heinäkuun viimeisenä päivänä (ML 4§). Jos irtisanomisaikaa ei ole määritetty metsästysvuokrasopimuksessa, ja sopimus irtisanotaan, se päättyy metsästysvuoden lopussa. On kuitenkin huomattava, että tällaisessa tapauksessa irtisanomisen on tapahduttava kuusi kuukautta ennen metsästysvuoden päättymistä. Jos aikaa metsästysvuoden päättymiseen on vähemmän kuin kuusi kuukautta, sopimus päättyy seuraavan metsästysvuoden loppuun (ML 13§).

Viimeaikainen maatalouden kehitys näyttää menevän siihen suuntaan, että maatilojen määrä vähenee vuosi vuodelta. Tämä tarkoittaa tilakokojen suurenemista. Yksittäiset tilat voivat kasvattaa viljelyalaa joko ostamalla tai vuokraamalla lisämaata. Tässä yhteydessä voidaan kysyä, kuka on oikeutettu solmimaan metsästysvuokrasopimuksen vuokratuilla mailta.⁵²

Maan tai kiinteistön vuokraamisesta on annettu oma laki vuonna 1966. Lain kolmannen pykälän mukaan vuokrasopimus on tehtävä pääsääntöisesti kirjallisena. Maatalousmaata koskeva alle kaksi vuotta voimassa oleva sopimus voidaan kuitenkin solmia suullisesti. Vuokrasopimukseen on otettava kaikki ne ehdot, joita katsotaan tarpeelliseksi. Ne ehdot, joita sopimuksessa ei ole ovat mitättömiä (MaanVL 3§).

Vuokra-alueen kalastusoikeus pysyy maanomistajalla vuokrasta huolimatta (MaanVL 67§). Metsästysoikeudesta sen sijaan todetaan, että siitä on sovittava, mitä erikseen on säädetty (MaanVL 68§). Erikseen säätämällä viitataan metsästyslakiin. Metsästyslain 11§:ssä sanotaan, että maanvuokralain tarkoittama vuokrasopimus antaa oikeuden metsästä vain, jos tästä on maanvuokrasopimuksessa erikseen sovittu. Metsästyslaissakaan

⁵² Tilastokeskus – Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus

ei mainita metsästysoikeuden siirtoa, vaan puhutaan ainoastaan oikeudesta metsästää alueella.

Jos maanvuokralain tarkoituksena on säilyttää kalastusoikeus maanomistajalla eli vuokranantajalla, niin miksi samankaltaista ehdotonta kieltoa ei ole metsästysoikeuden kohdalla. Ajatellaanpa tilannetta, jossa on tehty maanvuokrasopimus kiinteistöön, jonka metsästysoikeus on vain maanomistajalla eikä hän ole sitä luovuttanut muille. Jos maanvuokraaja saa maanvuokrasopimuksensa perusteella metsästysoikeuden kiinteistöön, niin metsästyslain 11 §:n mukaan hän saa vain luvan metsästää kiinteistön alueella, mutta ei voi siirtää metsästysoikeutta edelleen. Tämän perusteella herää kysymys, miksi maanvuokralaissa säädetään oikeuden pysyvyydestä omistajalla vain kalastuksen osalta. Olisiko metsästysoikeus siirrettävissä erillisellä sopimuksella vuokranantajalta vuokramiehelle?

Sopimusvapauden periaatteiden mukaisesti tullaan johtopäätökseen, että maanvuokralain tai metsästyslain estämättä, maanvuokrasopimukseen voidaan ottaa ehto, jolla maanomistaja luopuu metsästysoikeudestaan vuokramiehen hyväksi. Tämä on tulkittava kuitenkin siten, että maanomistukseen liittyvä metsästyslain tarkoittama metsästysoikeus säilyy maanomistajalla, mutta hän voi sopimuksella antaa vuokramiehelle oikeuden päättää sen käytöstä.

Metsästyslaki rajoittaa metsästysoikeuden siirtoa siten, että ilman eri sopimusta oikeutta tai sen osaa ei voi siirtää kolmannelle osapuolelle (ML 12§). Tällä pykälällä on ilmeisesti haluttu suojata maan- ja metsästysoikeuden omistavan tahon oikeuksia. Ellei asiaa olisi otettu lakiin, olisi harva maanomistaja huomannut ottaa asiaa esille sopimusta tehtäessä. Nyt minkäänlaiseen keinotteluun ei ole mahdollisuutta, koska kyseessä on sopimusrikkomus, jos joku aikoo saada ns. bulvaanina metsästysvuokran.

5.3.1. Vuokranantaja

Vuokranantajana voivat olla yksityiset henkilöt, kuolinpesät ja perikunnat, valtio, kunnat ja seurakunnat, yritykset sekä yhteismetsät.

Yksityisten henkilöiden tekemiä metsästysvuokrasopimuksia rajoittavat tahdon lisäksi vajaavaltaisuus joko alaikäisyyden tai holhoukseen asettamisen takia.

Alaikäisen lapsen omistaessa maata, yleensä metsää, on hänen huoltajansa tahdon varassa, solmitaanko metsästysoikeuden luovuttamiseksi sopimus. Tässä tapauksessa voidaan pohtia, pitääkö molempien vanhempien allekirjoittaa sopimus, koska kyseessä on kiinteän omaisuuden omistus ja siihen liittyvän oikeuden vuokraus. Ajatellaan ensin omistuskysymystä perintökaaren näkökulmasta. Mikäli, tässä tapauksessa alaikäinen lapsi, jättäisi kiinteää omaisuutta jälkeensä, hänen molemmat vanhempansa perisivät perintökaaren toisen luvun toisen pykälän mukaan kumpainkin puolet perinnöstä siinä tapauksessa, ettei testamenttia tai muita perillisiä ole. Samalla siirtyisi kiinteään omaisuuteen liittyvä metsästysoikeus puoliksi vanhemmille. Näin ajatellen heidän tulisi molempien allekirjoittaa sopimus lapsensa puolesta. Tämä saattaisi olla käytännön kannalta sopiva menettely, koska tapauksen realisoituessa ei tarvittaisi välttämättä uutta sopimusta. Metsästyslain toisen luvun neljännen pykälän mukaan metsästysvuokra-alueen siirtyessä toisen omistukseen voi uusi omistaja kolmen kuukauden harkinta-ajan jälkeen jatkaa tai irtisanoa aiemmin tehdyn sopimuksen. Mikäli hän jatkaa sopimusta, siihen pätevät aikaisemman sopimuksen ehdot.

Sopimusosoikeuden näkökulmasta tarkasteltuna vajaavaltaisen, tässä tapauksessa siis alaikäisen lapsen, puolesta oikeustoimia tekevät hänen edunvalvojansa. Edunvalvojat ovat alaikäisen lapsen huoltajat (HolhTL 4§).⁵³ On siis huomattava, että avioerotapauksessa, ellei yhteishuoltajuutta ole määrätty, lapsen puolesta sopimuksen solmii vain toinen vanhemmista. Vajaavaltaisen oikeutta tehdä oikeustoimia lievennetään koskemaan tavanomaisia ja merkitykseltään vähäisiä oikeustoimia (HolhTL 24§).⁵⁴ Voidaankin kysyä, onko metsästysoikeuden vastikkeeton luovutus vähäinen tai tavallinen oikeustoimi.

⁵³ http://ec.europa.eu/civiljustice/applicable_law/applicable_law_fin_fi.htm#III.7.

⁵⁴ LaVM 20/1998 vp - HE 146/1998 vp

Perikuntien ollessa vuokranantajina tulee ottaa huomioon, että jakamattomassa kuolinpesässä tapahtuviin oikeustoimiin tarvitaan jokaisen perikunnan jäsenen suostumus. Voidaan kysyä, onko pesänhoitajalla oikeus tehdä kuolinpesän nimissä metsästysvuokrasopimus. Tähän kysymykseen löytyy vastaus jo aiemmasta alaluvusta, jossa käsitellään valtuutusta. Pesänhoitajan valtuus solmia metsästysvuokrasopimus perustuu siihen, millaiset valtakirjat hän on pesän osakkailta saanut. Mikäli kaikki ovat antaneet avoimen valtakirjan, hän voi tehdä periaatteessa oman mielensä mukaisen metsästysvuokrasopimuksen kysymättä ehtoja erikseen jokaiselta pesän osakkaalta.⁵⁵

Perikuntien jäsenistön on oltava yksimielinen tehdessään oikeustoimia. Perinnönjaossa kuitenkin riittää jaon toteuttamiseksi, kun joku pesän osakkaista sitä vaatii (PK 23. luku). Tämän perusteella herää kysymys, riittääkö perikuntaa koskevan metsästysvuokrasopimuksen irtisanomiseen yhden perikunnan jäsenen tahto lopettaa perikunnan tekemä metsästysvuokrasopimus. Vuokrasopimuksen syntymiseen tarvitaan jokaisen pesän osakkaan samansuuntainen tahto. Tästä takaisinpäin johdettuna, sopimuksen voimassa ollessa, jäsenen halu luopua sopimuksesta on vastakkainen tahto hänen aikaisemmin esittämänsä tahdonilmaisuun. Riittääkö siis yhden jäsenen tahto purkamaan sopimus, ja voidaanko se tulkita samalla perinnönjaon vaatimukseksi?

Jos lähdetään sopimuksen irtisanomisesta, joka on sinällään oikeustoimi. Perikunnan tekemiin oikeustoimiin tarvitaan jokaisen perikunnan jäsenen yhteinen tahto. Jos sopimuksen irtisanomista eivät vaadi kaikki perikunnan jäsenet, ei sopimusta voida perikunnan puolelta irtisanoa. Perikunnan jäsenen vaatimus irtaantua osakkaiden yhteisesti aikaisemmin tekemästä metsästysvuokrasopimuksesta ei ole sama kuin hän vaatisi perinnönjaon suoritusta. Vaikka hän haluaa irtautua vuokrasopimuksesta, ei hänen tahtonsa tarkoita vaatimusta saada oma perintöosansa, ellei hän sitä erikseen vaadi. Metsästysvuokrasopimus pysyy siis voimassa, vaikka joku perikunnan vuokranantajajäsenistä ilmoittaisi vuokramiehelle yksin irtisanovansa sopimuksen.

⁵⁵ Aarnio 2002: s.192

5.3.2. Vuokranottaja ja luovutuksen saaja

Vuokrasopimuksessa luovutuksen saajaa kutsutaan vuokralaiseksi. Metsästysoikeuden luovutuksessa vuokralaisesta käytetään yleisesti ilmaisua vuokramies. Vuokralaiselle ei aseteta erityisiä vaatimuksia. On kuitenkin huomattava, että yhdistyksissä nimenkirjoitusoikeuden omaaviksi ei kannata valita alaikäistä, koska, aikaisemmin esitetyn mukaisesti, huoltajan tulee tehdä oikeustoimia alaikäisen puolesta. Vajaavaltaisen valitseminen yhdistyksen puheenjohtajaksi on yhdistyslain vastaista (YL 35§). Vastuukysymykset olisivat erikoisia, mikäli yhdistys joutuisi oikeudellisesti vastaajan asemaan.

Yhdistysten ulkopuolisille yksittäisille metsästäjille metsästysoikeutta luovutettaessa alaikäisyydellä ei ole juurikaan merkitystä. Luovutuksen saajan ollessa alaikäinen tulee hänen huoltajansa tietysti hyväksyä luovutus, vaikka kysymyksessä olisi suullinenkin sopimus.

5.4. Vuokrasuhteen syntyminen

Metsästysoikeuden vuokraaminen on kahden osapuolen välinen oikeustoimi. Ollakseen pätevä oikeustoimelta edellytetään tiettyjä vaatimuksia. Tärkein edellytys pätevästä oikeustoimesta on, että molemmat sopijapuolet omaavat laillisen oikeuden tehdä sopimus. Käytännössä valtaosa metsästysoikeuden vuokraajista on rekisteröityjä metsästysseuroja. Metsästysseurue voi olla joko rekisteröitynyt tai rekisteröitymätön. Rekisteröidyssä yhdistyksessä nimenkirjoitusoikeus on määritelty seuran säännöissä. Rekisteröimättömän seurueen ei voida puhua nimenkirjoitusoikeudesta, vaan yleisemmin henkilön oikeustoimikelpoisuudesta. Maan- ja metsästysoikeuden omistajalta vaaditaan tietysti, että hän kiistatta maanomistaja voidakseen tehdä ko. oikeustoimen.

Jotkut yhdistyslain kohdat koskevat molempia yhdistysmuotoja. Rekisteröidyt ja rekisteröimättömät yhdistykset myös toimivat usein samalla tavalla. Mikä siis on näiden kahden ero?

Rekisteröity yhdistys on merkitty Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämään yhdistysrekisteriin. Ennen rekisteriin merkitsemistä viranomaiset tarkastavat, että yhdistys täyttää yhdistyslain vaatimukset. Rekisteröidyn yhdistyksen nimen perässä käytetään lyhennettä ry.

Rekisteröity yhdistys on *oikeushenkilö*. Se tarkoittaa, että rekisteröity yhdistys voi esimerkiksi tehdä sopimuksia ja ottaa lainaa. Yhdistys voi myös hankkia itselleen omaisuutta ja hakea avustuksia. Kaikista sitoumuksista, kuten lainasta, omaisuudesta, avustuksesta tai sopimuksista, vastaa yhdistys. Sen jäsenet eivät ole vastuussa henkilökohtaisesti. Jos yhdistyksen toiminnasta aiheutuu vahinkoa, yhdistys joutuu korvaamaan sen. Jos yhdistys rikkoo lakia, sen johdossa olevat henkilöt joutuvat vastuuseen.⁵⁶

Rekisteröimättömän yhdistyksen perustaminen ja toiminta on vapaampaa kuin rekisteröidyn yhdistyksen. Yhdistys voi järjestää oman toimintansa haluamallaan tavalla, kunhan se ei ole lain tai hyvien tapojen vastaista.

Rekisteröimätön yhdistys ei ole *oikeushenkilö*. Se ei voi hankkia nimiinsä omaisuutta eikä olla toisen yhdistyksen jäsen. Rekisteröimätön yhdistys ei saa lupaa rahankeräykseen. Yhdistys ei voi myöskään tehdä sitoumuksia. Tämä tarkoittaa sitä, että sitoumuksia tehneet jäsenet vastaavat niistä henkilökohtaisesti. Ne eivät velvoita yhdistystä tai sen muita jäseniä. Yhdistyksen toimintaa varten otetusta velasta vastaavat ne jäsenet, jotka velan ovat ottaneet. Yhdistystoiminta on aina vapaaehtoista. Jäsenet päättävät toiminnan sisällöstä.⁵⁷

Rekisteröidylle yhdistykselle muutamat asiat ovat pakollisia. Tästä seuraa, että rekisteröidyn yhdistyksen toiminta teettää enemmän työtä. Kannattaa miettiä, halutaanko omasta yhdistyksestä tehdä rekisteröity vai rekisteröimätön. Rekisteröimisestä on hyötyä ainakin silloin, jos yhdistys aikoo hakea avustuksia. Yhdistyksen on hyvä olla rekisteröitynyt myös siinä tapauksessa, että sillä on taloudellisia sitoumuksia, paljon jäseniä tai suuri budjetti.

⁵⁶ HE 217/1994

⁵⁷ Patentti- ja rekisterihallituksen ohje yhdistyksen perustamisesta

Metsästysoikeuden vuokraaminen rekisteröidylle yhdistykselle edellyttää siis toimivaa johtoa, joka on vastuussa solmittavasta sopimuksesta. Käytännössä vuokrasuhteen syntyminen käynnistyy tarpeesta ja harkinnasta, soveltuuko jokin alue sijaintinsa ja muun soveltuvuutensa perusteella seuran metsästysmaaksi. Seuraavaksi on selvitettävä metsästysoikeuden omistajan halukkuus siirtää oikeutensa kysyjälle. Yhteydenoton metsästysoikeuden omistajaan voi tehdä kuka tahansa seuran jäsen tai seuran johdon valtuuttama henkilö. Ensi kosketukseen maanomistajan kanssa vaikuttaa yleensä, että joku tuntee kyseisen henkilön. Tätä vaihetta voitaisiin kutsua tunnusteluksi, jossa selvitetään maanomistajan halua vuokrata metsästysoikeuttaan. Samalla voidaan tiedustella ehtoja, joilla metsästysvuokrasopimus olisi toteutettavissa. Käytännössä voi myös käydä siten, että tällaisessa ensi tapaamisessa täytetään tyhjä sopimuslomake ja pistetään nimet alle. Sopimuksen allekirjoittaa siis seuran puolesta henkilö, jolla ei välttämättä ole siihen valtuutusta.

Vastaavasti vuokranantajan pätevyys oikeustoimeen voi olla kyseen alainen. Voihan olla, että esimerkiksi maanomistus on molemmilla aviopuolisoilla ja vain toinen tekee sopimuksen. Tähän liittyy mielenkiintoisia kysymyksiä, missä vaiheessa sopimus on syntynyt ja onko sopimus voimassa vai ei. Voidaanko vedota vilpittömään mieleen?

Mikäli metsästysmaan vuokraamiseen tähtäävä tiedustelu on lähtenyt rekisteröidyn yhdistyksen toimivaltaiselta johdolta, sitä voidaan pitää sitovana tarjouksena. Jos metsästysoikeuden omistaja vastaa siihen myöntävästi, sopimus on syntynyt.⁵⁸

Metsästysvuokrasopimus voidaan tehdä joko suullisesti tai kirjallisesti. Kirjallista sopimusta voidaan pitää esimerkiksi suullisen sopimuksen vahvistamisena tai dokumentointina.⁵⁹ Metsästysoikeuden luovutuksessa kirjallinen sopimus on kuitenkin tehtävä, jos toinen sopijapuoli sitä vaatii (ML 12§). Menettääkö tässä tapauksessa suullinen sopimus merkityksensä tai valtuutusvirheen alainen sopimus on pätemätön?

⁵⁸ Saarnilehto 2005:s.74,75

⁵⁹ Saarnilehto 2005:s.74

Jos lähdetään tarkastelemaan sopijapuolten alkuperäistä tahtoa, voidaan todeta molempien halunneen metsästysoikeuden siirtoa sen omistajalta vuokramiehelle. Tässä mielessä kummankaan tahto ei ole muuttunut, joten voidaan olettaa maanomistajan tahdon viittaavan siihen, että hän sallii tietyille taholle metsästyksen omistamallaan maalla. Mikäli vuokrasuhteen tiedustelija on toiminut omissa nimissään ilman yhdistyksen johdon valtuutusta, tällöin sopimus on pätemätön, eikä sido yhdistystä.

Mikäli toinen osapuoli vetoaa vilpittömän mielen suojaan, ettei hän tiennyt sopimusta tehdessään toisen osapuolen valtuudesta, ei hän saa tukea väitteelleen. Sopimus ei ole pätevä eikä sitä tulisi sellaisena pitää.⁶⁰

Maanomistajalla eli metsästysoikeuden omistajalla, eikä myöskään yhdistyksellä, ole velvollisuutta ottaa selvää metsästysvuokrasopimuksen allekirjoittajan valtuutuksesta. Suullisissa sopimuksissa selvityksellä ei ole merkitystä maanomistajalle. Metsästysseuran velvollisuus ja etu on tietenkin valvoa sopimustensa asiallisuutta.

Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että kirjallisia metsästysvuokrasopimuksia ovat allekirjoittaneet henkilöt, joilla ei ole ollut siihen valtuutusta. Näitä sopimuksia saatetaan pitää yhdistyksissä täysin kelvollisina ja pätevinä.

Tästä seuraa, että seuran joutuessa käyttämään sopimuksia, ulkopuolisen tahon suuntaan, todistaakseen omaavansa metsästysoikeuden ko. alueeseen, ei sopimuksella olekaan haluttua vaikutusta. Näin voi käydä anottaessa hirven kaatolupia riistanhoitopiiriltä, joka vaatii luvan myöntämiseen liittyen selvitystä alueista, joilla luvan hakijalla on metsästysoikeus.

Käytännöllistä olisi, jos näin on päässyt käymään, että seuran johto korjaisi tilanteen uusilla sopimuksilla. Tämä tietysti edellyttää, että nimenkirjoitukseen oikeutetut ovat asiasta samaa mieltä.

⁶⁰ Saarnilehto 2005:s.110-113

Metsästysvuokrasopimus astuu voimaan joko tahdonilmaisujen kohdatessa tai allekirjoituspäivänä, ellei muuta ole sovittu. Sopimuksen alkaminen voidaan määritellä sopimuksessa muullakin tavalla, esim. alkaa seuraavan metsästysvuoden alussa jne.⁶¹

5.5. Vuokralaisen oikeudet ja velvollisuudet

Kuten muuhunkin harrastustoimintaan liittyy metsästysharrastukseen ja metsästysseuratoimintaan oikeuksia ja velvollisuuksia. Metsästysoikeuden historiallinen tausta sekä maaseudun kulttuuriyhteisön suhde maanomistukseen asettavat urbanisoituneille metsästäjille erityisiä haasteita. Tyypiesimerkkinä riidan aiheuttajasta maaomistajien ja metsästäjien välillä voidaan mainita käsitykset teiden käytöstä. Nykyaikainen metsästäjä käyttää liikkueessaan hyvin usein autoa ja mielellään maastoajoon sopivaa sellaista. Hänellä on hyvin usein käsitys, että lupaa kysymättä voi ajaa kaikkialle, mihin autolla pääsee. Yksittäisen metsästäjän kyseessä ollen voidaan kerta antaa anteeksi. Sen sijaan hirvijahdin aikaiset autoilut, jotka käsittävät useiden autojen liikkumista pitkähkön aikaa samoilla alueilla, aiheuttavat hyvin usein valituksia maanomistajien taholta. Kaiken lisäksi hirvijahdin ajankohtana, myöhäissyksyllä, tiet ovat märkiä ja pehmeitä. On tietenkin selvää, että maanomistajan käyttäessä teitä ammattiinsa liittyviin ajoihin ja ylläpitäen niitä omalla kustannuksellaan, ei hän mielellään salli syviä ajouria teillään. Metsästysseura voi sopia metsästysvuokrasopimusta tehdessään maanomistajan kanssa teiden käytöstä ja maastoajosta. Näistä kuitenkin sovitaan harvoin. Näin ollen vastuu on jokaisella metsästäjällä itsellään. Järjestetyssä metsästyksessä vastuu on myös metsästyksen johtajalla. Hänen tulee määritellä alueilla liikkuminen käskynjaossa ennen jahdin alkua. Aina käskytkään eivät riitä estämään tiestöön kohdistuvaa liiallista räsitystä. Jos liikenteestä on aiheutunut maaomistajille vahinkoa, ainoa tapa korjata asia on mennä välittömästi sopimaan mahdollisista korvauksista.

⁶¹ Saarnilehto 2005:s.74

Tiellä ja maastossa ajoneuvolla liikkumista säädelään erityisillä laeilla, joita ovat mm. tieliikennelaki(TLL), yksityistielaki(YksTL) ja maastoliikennelaki(MaastoTL). Tieliikennelailla säännellään liikkumista tiellä. *Tiellä* yleisnimityksenä tarkoitetaan yleistä ja yksityistä tietä, katuja, rakennuskaavatietä, moottorikelkkailureittiä, toria sekä muuta yleiselle liikenteelle tarkoitettua tai yleisesti liikenteeseen käytettyä aluetta (TL 2§). Metsästyksen liittyen yleisellä tiellä liikkuminen ei ole ongelmallista.

Yksityistielaki koskee kaikkia *yksityisiä teitä*, sellaisia teitä lukuun ottamatta, joita vain asianomaisen kiinteistön omistajalla tai haltijalla on oikeus käyttää. Sellaiseen tiehen, jota myös muulla on oikeus käyttää, mutta johon kenelläkään ei ole pysyvää käyttöoikeutta, sovelletaan tätä lakia vain niissä kohdin, joissa niin on nimenomaan säädetty (YksTL 1§). Yksityistien käyttöoikeus saadaan erityisellä tietoimituksella (YksTL 38§) joko niin, että se perustuu kiinteistön sijaintiin tai ammatin harjoittamiseen kuten esimerkiksi maa-ainesten ottoon. Tien ylläpito jaetaan käyttöoikeuksia saaneiden, osakkaiden, kesken (YksTL 22§). Yksityistietä voi käyttää muutkin tilapäiseen liikkumiseen moottorikäyttöisellä- tai hevosajoneuvolla. Tilapäiseen liikkumiseen tarvitaan kuitenkin osakkaan, toimitsijamiehen tai tiehoitokunnan lupa (YksTL80§). Osakaskunta voi kieltää em. liikenteen, mikäli tienhoito on täysin osakkaiden vastuulla (YksTL80§). Valtio tai kunta voivat osallistua yksityistin hoitokustannuksiin, jos tiellä on merkitystä muillekin tienkäyttäjille. Tällöin osakkaat eivät voi kieltää em. pykälässä mainittua tienkäyttöä (YksTL 93-96§). Jos valtio tai kunta tämän tai muun lain perusteella avustaa tiekuntaa tai tieosakkaita yhteisesti tien parantamisessa tai uuden tien rakentamisessa, taikka tie on tehty kokonaan tai osaksi kunnan varoilla, on kymmenen vuoden ajan viimeisen avustuserän nostamisesta tai kunnan tekemän tietyön päättymisestä lukien sallittava myös muiden kuin osakkaiden käyttää ko. tietä(YksTL 96§).

Hirviseurueisiin kuuluvat metsästävät usein kaukana asuinpaikkakunnaltaan. Siitä joutuksen voidaan ajatella, että on vaikea tietää, mikä tie kulloinkin on kysymyksessä liikuttaessa autolla vieraalla paikkakunnalla. Jos tieosakkailta on todellinen tarve ja oikeus kieltää liikenne yksityistiellään, he yleensä julkaisevat kiellon asettamalla siitä kertovan taulun tien alkuun(YksTL 100§). Toinen tilanne on silloin, jos kieltä ei ole pantu nähtäville. Tällöin se ei ole julkaistu yksityistielain mukaisesti, eikä myöskään voida edel-

lyttää kiellon noudattamista. Metsästysseuruetta ajatellen on jo hyvien tapojen mukaista ottaa selvää teiden käytöstä ennen kuin jahtiin ryhdytään. Näin valitettavasti ei kuitenkaan aina tapahdu. Tietoasioista saa hyvin tietoa paikallisilta hirviseurueen jäseniltä, jotka usein ovat myös yksityisteiden osakkaita.

Metsästäjien käytössä oleva nykyaikainen ajoneuvokalusto mahdollistaa myös liikkumisen yleisten- ja yksityisten teiden ulkopuolella eli maastossa. Metsästäjillä on käytössään maastoautoja, mönkijöitä, moottoripyöriä ja moottorikelkkoja, joilla teknisten ominaisuuksiensa puolesta pääsee lähes mihin tahansa. Maastoliikenteessä korostuvat metsästäjien velvollisuudet ja oikeudet parhaiten.

Moottorikäyttöisellä ajoneuvolla ei saa liikkua eikä sitä saa pysäyttää tai pysäköidä maastossa maa-alueella ilman maan omistajan tai haltijan lupaa.

Lupaa ei kuitenkaan tarvita:

- 1) poliisin, tullilaitoksen tai rajavartiolaitoksen virkatehtäviin tai sairaankuljetukseen taikka palo- ja pelastustoimen tehtäviin;
- 2) muihin kuin 1 kohdassa tarkoitettuihin virkatehtäviin, energia- tai tietoliikennelaitteiden huoltotöihin eikä liikkumiseen näissä tehtävissä tai töissä lumipeitteen aikana taikka lumettomassa maastossa erityisen tärkeistä syistä;
- 3) poronhoitoon kuuluviin töihin poronhoitolaissa tarkoitetulla poronhoitoalueella ja sen välittömässä läheisyydessä lumipeitteen aikana eikä liikkumiseen näihin töihin kuuluvissa välttämättömissä tehtävissä lumettomassa maastossa;
- 4) kalastuksen vaatimaan, siitä merkityksellisen osan toimeentulostaan saavan henkilön kulkemiseen moottorikelkalla lumipeitteen aikana;
- 5) ammattimaisessa metsätaloustyössä käytettävien koneiden huolto- ja korjaustöiden vaatimaan kulkemiseen lumipeitteen aikana;

6) vaikeiden tieolojen ja vakinaisen asunnon sijainnin vuoksi välttämättömään kulkemiseen;

7) vaikeasti liikuntavammaisen henkilön ja hänen saattajansa liikkumiseen maastossa; eikä

8) taajaman ulkopuolella moottorikäyttöisen ajoneuvon pysäyttämiseen ja pysäköimiseen tien välittömään läheisyyteen, jos turvallinen pysäköinti sitä edellyttää eikä siitä aiheudu alueen omistajalle tai haltijalle kohtuutonta haittaa.

Jokaisella on oikeus liikkua jääpeitteisellä vesialueella, siten kuin siitä säädetään vesilain (264/1961) 1 luvun 24 §:ssä, jollei tämän lain säännöksistä muuta johdu. Jos liikkumiseen tai toimintaan tarvitaan vesialueen omistajan tai haltijan lupa, yhteisen vesialueen osakaskunnan suostumuksesta päätetään yhteisaluelain mukaisesti. Jos kysymys on yleisestä vesialueesta, luvasta päättää se viranomainen tai valtion laitos, jonka hallinnassa alue on.

Maastoliikennelain mukaisesti metsästäjä ei ilman maanomistajan lupaa saa ajaa maastossa muualle kuin mikä on välttämätöntä ajoneuvon paikoittamiseksi pois tiealueelta. Tämä on hyvin selvä sääntö, jota käytännössä kuitenkin rikotaan jatkuvasti. Se voi olla perua ajalta, jolloin liikuttiin metsällä vain jalan jokamiehen oikeudella. Vähitellen elintason kohotessa tulivat käyttöön ajoneuvot. Maaseudulla ei kuitenkaan, kulttuurista joutuessa, haluttu naapurilta kieltää liikkumista, varsinkin kun itse saattoi vastavuoroisesti ajella naapurin kytötiellä.

Laki edellyttää lupaa maanomistajalta, joten ajoneuvon käyttöä ei voida perustella edes sillä, mikä ei erikseen ole kiellettyä on sallittu. Harvoin maanomistajat turvautuvat poliisilta saatavaan virka-apuun, vaan aiheutuneet haitat sovitaan paikallisesti metsästäjien kesken. On kuitenkin selvää, että näihin tapauksiin liittyy metsästäjien vastuuttomuutta, joihin vuokramiehen olisi ennaltaehkäisevästi puututtava. Näin säilyisivät maanomistajien ja metsästysseurojen suhteet parempina verrattuna holtittomaan maastoajeluun.

Eräs merkittävä metsästäjille lain ja metsästysvuokrasopimusten kautta tuleva velvollisuus on riistanhoito. Metsästyslain edellyttämä riistanhoito on viranomaistasolla riista-

hoitopiirien ja riistanhoitoyhdistysten vastuulla. Viimekädessä metsästysseurat ja yksittäiset metsästäjät huolehtivat riistahoidosta alueillaan.⁶²

Metsästysoikeuden omistajat voivat vaatia metsästysvuokrasopimukseen ehtoa, jolla vuokramies velvoitetaan suunnittelemaan vuokratun alueen riistanhoidon, dokumentoimaan ja ilmoittamaan sen vuokranantajalle vuosittain.

Metsästysvuokrasopimukseen otettu ehto riistanhoidosta jää usein tarkasti määrittelemättä, joten vuokramiehelle jää vapaus itse määritellä suoritettavat riistanhoitotoimet. Vuokranantajalle vuoden lopussa annettava selvitys sitten paljastaa, onko vuokranantaja tyytyväinen vuokramiehen toimenpiteisiin. Jos huomautettavaa on, ei yleensä vedota sopimusrikkomukseen, vaan jatkossa edellytetään parannusta puutteisiin.

Metsästysvuokrasopimukseen liittyvä velvollisuus on myös metsästyksen valvonta. Valvontaa viranomaistyönä suorittavat poliisi, rajavartiolaitos, tulli ja metsästyslain 63§:ssä mainitut metsästyksen valvojat. Maanomistajalla ja metsästysoikeuden haltijalla on **oikeus** suorittaa valvontaa alueellaan. Maanomistajat voivat ottaa vuokrasopimukseen ehdon, joka edellyttää vuokramiestä valvomaan metsästystä vuokratulla alueella. Yksityiset maanomistajat eivät yleensä velvoita vuokramiestä erityisesti suorittamaan metsästyksen valvontaa. Sen sijaan metsäyhtiöillä se on yleinen käytäntö. Vuokrasopimuksissa edellytetty valvontavelvollisuus on otettava vakavasti, sillä metsästyslain 88 pykälän mukaan laiminlyönnistä voidaan asettaa uhkasakko kunnes velvoite on täytetty. Toinen vaihtoehto on, että valvonta suoritetaan muiden toimesta velvoitetun laskuun.

Metsästysvuokrasopimuksissa mainittu velvoite valvoa metsästystä alueella käsittää yleensä ns. koirakurin valvonnan ja luvattoman metsästyksen valvonnan. Koiran kiinnipidosta on säädös metsästyslain 51-55 pykälissä.

Koira on pidettävä kytkettynä tai siten, että se on välittömästi kytkettävissä maaliskuun 1 päivästä elokuun 19 päivään. Edellä sanottu ei kuitenkaan koske:

1) alueen omistajan tai haltijan luvalla pihamaalla tai puutarhassa taikka koiran pitämiseen varatulla aidatulla alueella olevaa koiraa;

⁶² Metsästäjien keskusjärjestön verkkojulkaisu, http://www.riista.fi/?mag_nr=11

- 2) viittä kuukautta nuorempaa koira;
- 3) paimentamis-, opas- tai vartiointitehtävässä taikka muussa sen kaltaisessa palvelutehtävässä olevaa koira;
- 4) poliisin, tullilaitoksen, puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen tehtävässä olevaa koira; eikä
- 5) koira, jota koulutetaan 3 tai 4 kohdassa tarkoitettuun tehtävään.

Edellä tarkoitettu velvollisuudesta saadaan poiketa, jos muuta kuin ajavaa koira käytetään metsästyksen. Kiellosta saadaan poiketa myös, kun kanakoira tai muuta lintukoira koulutetaan rauhoitettuja riistaeläimiä niiden lisääntymisaikana häiritsemättä.

Ilman maanomistajan tai metsästysoikeuden haltijan lupaa koira ei saa pitää irti toisen alueella. Maanomistajalla tai metsästysoikeuden haltijalla on oikeus poistaa alueellaan oleva koira tai ottaa se kiinni. Jos koiran avulla metsästettäessä ajo tai haukku poikkeaa vieraalle alueelle, alueen omistajan tai metsästysoikeuden haltijan on kuitenkin annettava ajon tai haukun jatkoa häiriintymättä puolen tunnin ajan. Jollei koiran omistaja tämän ajan kuluessa hae koira pois, alueen omistajalla tai metsästysoikeuden haltijalla on oikeus keskeyttää ajo tai haukku sekä poistaa alueelta koira tai ottaa se kiinni⁶³.

5.6. Sopimuksen pätemättömyys

Aloitetaan pätemättömyyden tarkastelu ensin yleisellä tasolla. Varsinaista pätemättömyys-käsitettä ei ole olemassa. Pätemättömyys voidaan määritellä siten, että oikeustoimi jää ilman sitovaa vaikutusta. Se voi perustua muotovirheeseen, sisältöön tai muuhun virheeseen. Sopimusta voidaan pitää pätemättömänä myös, jos sitä ei jonkin virheen takia saada voimaan sisältönsä mukaisena.⁶⁴

⁶³ Metsästäjän opas 2002:s. 60

⁶⁴ Saarnilehto 2005:s.103

Puhuttaessa sopimuksen purkamisesta on huomioitava, että kysymyksessä ei ole pätemättömyys. Sopimus, joka puretaan, on syntynyt pätevänä.⁶⁵

Sopimukseen voivat vaikuttaa aikamääreet, oikeustoimen ehto tai sopimuksen ulkopuolella olevat seikat, jolloin kysymyksessä on tehottomuus. Oikeustoimi on myös tehoton, jos se jää keskeneräiseksi.

Pätemättömyysperusteet jaetaan yleisesti ns. heikkoihin ja vahvoihin perusteisiin riippuen siitä, ketä vastaan voidaan vedota.⁶⁶

Sopimusta voidaan pitää pätemättömänä silloin, kun sen pätemättömyys otetaan huomioon joko viran puolesta tai joku vetoaa siihen. Pätemättömyyteen vetoavalta voidaan edellyttää erilaisia reaktioita. Niitä voivat olla esimerkiksi kanteen nostaminen, väite sopimuksen pätemättömyydestä tai reklamaatio.⁶⁷

Epävarmoissa tilanteissa on syytä reagoida kohtuullisessa ajassa, jotta saadaan selvyys sopimuksen pätevyydestä. Ei ole mitään syytä pitkittää pätemättömyyteen vetoamista, koska epävarmuus voi synnyttää muita ongelmia. Pätemättömyyteen vetoaminen on yleensä toisen edun mukaista. Häneltä voidaan myös vaatia ilmoitusta, vetoaako hän siihen vai ei. Mikäli hän ei heti halua saattaa pätevyyttä kyseen alaiseksi, hän voi menettää oikeutensa siihen myöhemmässä vaiheessa.⁶⁸

Metsästysvuokrasopimusten pätemättömyys konkretisoituu tehtäessä oikeustoimi, johon tekijällä ei ole joko valtuutta tai oikeutta. Näissä tapauksissa on selvää, että teoreettisesti tarkasteltuna sopimus on pätemätön. Pätemättömyyteen vaikuttaa kuitenkin edellä esitetyn mukaisesti, että vuokrasopimusta moititaan tai se viranomaiskäsitellyssä todetaan mitättömäksi. Jos kirjallisesti tehty sopimus osoittautuu pätemättömäksi esimerkiksi valtuutusvirheen takia, voidaan kuitenkin kysyä, onko sopimus pätemätön, jos suullisen sopimuksen perusteella oikeustoimella on päästy haluttuun vaikutukseen.

⁶⁵ Saarnilehto 2005:s.104

⁶⁶ Saarnilehto 2005:s.105

⁶⁷ Saarnilehto 2005:s.106

⁶⁸ Saarnilehto 2005:s.107

Oikeuskirjallisuudessa puhutaan pätemättömyyden korjaantumisesta. Oikeustoimi voidaan tehdä uudelleen, jos halutaan saada voimaan aiotut oikeusvaikutukset. Jos pätemättömyys on korjauskelpoista oikeudellisella toimenpiteellä, katsotaan sillä olevan parantava vaikutus.⁶⁹

Edellä kuvattuun vuokrasopimuksen pätemättömyyteen voidaan todeta, että sopimus tulee pätemättömäksi vain, jos joku sitä moittii tai se tulee viranomaiskäsittelyssä todetuksi mitättömäksi. Jos kumpikaan osapuoli ei moiti, sopimus on pätevä. Jos viranomainen ei esimerkiksi hirven kaatolupia myöntäessään totea sopimusta mitättömäksi, sopimus on pätevä. On siis hyvin vaikea todeta metsästysvuokrasopimusten pätemättömyyttä, jos sopimuspuolten alkuperäinen tahto on tullut väärin kirjatuksi.

Toinen tapaus, joka saattaa tapahtua solmittaessa metsästysmaan vuokrasopimuksia on ns. päällekkäiset vuokrasopimukset. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kaksi tahoa, yhdistystä, on tehnyt saman maanomistajan kanssa samansisältöisen metsästysvuokrasopimuksen samalle alueelle. Edellä on käsitelty jo, mitkä seikat voivat johtaa tähän tilanteeseen. Näissä tapauksissa moitteen esittää se osapuoli, joka ensin huomaa tapahtuneen tai sitten, joka tuntee etuaan loukatun. Kummalle kuuluu alueen metsästysoikeus? Lähtökohtana on pidettävä aikakriteeriä. Se sopimus, joka on tehty ajallisesta ensin, on pätevä ja jälkimmäinen pätemätön.

Aina voidaan kyseenalaistaa metsästysoikeuden luovutus vain yhdelle vuokramiehelle. Metsästyslaissa ei aseteta ehtoja metsästysoikeuden luovutukselle. Lain 11 pykälässä todetaan vain, että alueen omistaja voi antaa metsästysoikeutensa vuokralle kokonaan tai osittain.

Jos tarkastellaan vuokrausta yleisesti, voidaan todeta, että huoneen-, maa-alueen- tai esineen vuokrassa oikeustoimesta koituu jakamaton hyöty vuokralaiselle. Ei voida aikaisemmin tehtyä vuokrasopimusta huomioimatta tehdä uutta sopimusta loukkaamatta vuokralaisen etua.

⁶⁹ Saarnilehto 2005:s.108

Metsästysvuokrasopimuksessa siirretään abstraktia oikeutta, joka kohdistuu myöhemmin esineeseen, joka on toisen, valtion, omistuksessa. Loukkaako useammalle taholle eri sopimuksella luovutettu oikeus aikaisemman luovutuksen saajan etua?

Yleensä sopimuksia tehtäessä edellytetään, että sopimuksen ehtoja ei voida muuttaa yksipuolisesti. Jos metsästysvuokrasopimus on tehty ilman ehtoa, jolla metsästysoikeuden omistaja pidättää itsellään oikeuden luovuttaa vastaava oikeus muillekin, ei voida sallia oikeuden luovutusta ilman vuokramiehen suostumusta.

Toinen tilanne on silloin, jos esimerkiksi kaksi rekisteröityä yhdistystä haluaa yhdessä vuokrata saman alueen metsästysoikeuden. Periaatteessa vuokramiehenä olisi kaksi oikeushenkilöä, joka on täysin mahdollista. Jos sopimus syntyy tällä tavalla, on huomioitava myös, että alueen metsästysoikeuden käytöstä on molempien yksimielisesti päätettävä. Käytännössä tällainen menettely on erittäin hankalaa, joten yksinkertaisempaa on tehdä vuokrasopimuksia vain yhden vuokralaisen kanssa.

5.7. Sopimusrikkomukset ja seuraamukset

Yleinen lähtökohta sopimuksissa on, että ne on pidettävä. Tämä tarkoittaa sitä, että sopimuksen ehtoja tulee molempien osapuolien noudattaa. Mikäli sopijapuoli ei täytä sopimusta sovitulla tavalla, sanotaan hänen aiheuttaneen sopimushäiriön tai sopimusrikkomuksen. Suoritus on virheellinen silloin, kun se poikkeaa sopimuksessa olevasta vastaanottajalle epäedullisella tavalla. Tyypillisiä sopimusrikkomuksia ovat viivästys ja virhe.⁷⁰

Sopimusrikkomuksesta voi seurata sopimuksen raukeaminen, ellei rikkomusta korjata. Rikkomuksella on yleensä oltava oleellinen merkitys, jos sopimus puretaan. Sopimuksen purkaminen on yksipuolinen oikeustoimi.⁷¹

⁷⁰ Saarnilehto 2005:s.183

⁷¹ Saarnilehto 2005:s.184

Metsästysvuokrasopimuksien ehdot ovat yleensä yksinkertaisia ja pelkistettyjä. Niissä sovitaan yleensä alueesta, mitä sopimus koskee, sopimuksen voimassaolosta, vastikkeesta, metsästysoikeuden siirrosta, ja vuokranantajan oikeudesta metsästä alueella. Yksityiset maanomistajat luovuttavat metsästysoikeuden pääsääntöisesti vastikkeetta. Metsäyhtiöt ja valtion yhtiöt sen sijaan perivät oikeudesta vuokraa. Vuokrien suuruus vaihtelee jonkin verran ja pörssiyhtiöillä ne ovat korkeammat kuin esim. Vapo Oy:llä.

5.8. Muu metsästysoikeuden hankkiminen

Metsästysoikeus kuuluu, kuten on jo todettu, alueen maanomistajalle. Hän voi asettamalla ehdoilla antaa toiselle luvan metsästä alueellaan (ML 17§). Tämä menettely poikkeaa metsästysoikeuden vuokraamisesta siten, että luvan saaneella, toisin kuin vuokrasopimuksen tehneellä, ei ole oikeutta määrätä alueella tapahtuvasta pyynnistä tai riistanhoidosta. Lupa edellyttää vain oikeutta itse metsästä, eikä luvan saanut voi ottaa vieraita mukaansa metsälle.⁷²

Selvästikin lain laatija on ajatellut metsästysyhdistysten toimintaa ja etua, koska on haluttu vuokrasopimusten solmimisella vähentää maanomistajan määräysvaltaa metsästysoikeuden osalta. Vuokraamalla luovutettu metsästysoikeus poistaa maanomistajalta oikeuden tehdä muita metsästysoikeuteen liittyviä päätöksiä. Hänen on erikseen edustettava itselleen oikeus metsästä omalla maallaan, jos hän vuokraamalla luovuttaa metsästysoikeuden rekisteröidylle metsästysseuralle.⁷³

Metsästysoikeuden voi saada tilapäisesti esimerkiksi päiväksi tai muuksi määrätyksi ajaksi metsästysoikeuden vuokranneelta yhdistykseltä yleensä korvausta vastaan.

Oikeuden metsästä voi saada myös ostamalla metsähallitukselta metsästysluvan valtion maille. Metsähallituksella on tarjolla monipuolisia metsästysmaita. Pienriista-alueita on satakunta ja hirvialueita useita satoja. Lapin ja Oulun lääneissä voi kokeilla myös kar-

⁷² Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 7/1993

⁷³ Metsästäjien keskusjärjestön verkkosivu, http://www.riista.fi/?mag_nr=15&group=00000182

hunmetsästystä. Metsästyslupan voi hankkia joko yksin tai järjestää seurueelle täysin oma metsästystapahtuma alueineen ja palveluineen.

6. Oikeus esineeseen ja esineen valtaus

Metsästyslainsäädännön näkökulma esineeseen on poikkeava esineoikeuden yleisten periaatteiden kanssa. Esineoikeudessa pätee yleensä oletama, jonka mukaan irtain esine kuuluu sille, jonka hallussa se on. Omistusoikeudessa ei ajatella, millä keinoin ja millä oikeudella esine on saatu hallintaan. Metsästyslainsäädäntö lähestyy hallussapitoa kysymyksellä, onko hallussapitoon tai valtaamiseen oikeutusta. Vieläpä omistusoikeuteen vaikuttaa esineen laatu tai paikka, missä esine on vallattu. Esimerkkinä voidaan mainita rauhoitetut ja rauhoittamattomat eläimet. Rauhoittamattoman eläimen haltuunotto tulee joissakin tapauksissa kysymykseen, mutta rauhoitettu eläin on aina toimitettava poliisin haltuun.⁷⁴

Metsästyksessä oikeus esineeseen määräytyy monella eri tavalla. Maanomistukseen perustuva metsästysoikeus on lähtökohta, että on edes mahdollisuus vallata esine. Lisäksi tulevat julkisoikeudelliset velvoitteet, joista mainittakoon riistanhoitomaksu, ase- ja hallussapitolupa, erilaiset pyyntiluvat sekä ampumakokeen hyväksytyt suoritus. Esineen valtausta voivat rajoittaa myös riistanhoitoyhdistysten sekä metsästysseurojen päätökset. On myös huomioitava, että valtio rajoittaa esineen valtausta säätämällä tarkat ajat, jolloin esinettä voidaan yrittää saada haltuun.

Hallintaa koskeviin yleisiin oppeihin kuuluu kysymys, vaaditaanko haltijalta *hallintatahto*. Suomalaisessa oikeuskäsitteistössä oikeustahto toteutuu faktisten olosuhteiden myötä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että hylätessään esineen sen omistaja menettää myös esineen omistusoikeuden. Toinen voi vallata tällaisen isännättömän esineen ja saada siihen alkuperäisen saannon. Esine on voinut joutua omistajan hallinnasta myös ilman, että hän on luopunut hallintatahdosta. Kansanomaisesti ilmaistuna; omistaja on hukannut esineen. Tällaisiin tapauksiin on säädetty oma lakinsa, nimittäin löytötavara-

⁷⁴ Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 7/1993

laki. On huomattava ero, onko omistaja hylännyt vai kadottanut esineen. Hylättyyn esineeseen ei sovelleta löytötavaralakia, vaan hylätyn esineen saa löytäjä yleensä pitää.⁷⁵

Jos tarkastellaan asiaa metsästyslain kannalta, on huomattava tiettyjä eroja yleiseen periaatteeseen verrattuna. Jos metsästäjä luopuu valtaamansa riistan omistustahdosta, ei esineen löytäjä voi ilman ehtoja pitää löytämäänsä esinettä. Löytäjältä edellytetään, että hänellä on samat oikeudet kuin esineen alkuperäisellä valtaajalla.

Pääsääntö on, että kuolleena löydetty tai pyydykseen tarttunut toisen alueelle kulkeutunut luvanvarainen riistaeläin kuuluu alueen metsästysoikeuden haltijalle (ML 83§).⁷⁶ Saanto edellyttää, että metsästysoikeuden haltijalla on oikeus metsästää samanlaista eläintä. Metsästyslain 83 pykälän mukainen menettely koskee lähinnä hirvieläinten metsästyksessä sattuneita löytöjä. Löytäjän on tehtävä metsästysasetuksen mukaan myös ilmoitus metsästysoikeuden haltijalle. Muussa tapauksessa hänen on toimitettava esine poliisin haltuun. Poliisi suorittaa esineelle harkintansa mukaan lain edellyttämät toimenpiteet. On myös huomattava, että se, jolle löytöesine on tarjottu, voi luopua siitä löytäjän hyväksi.

Pienriistan metsästyksessä tulee esiin mielenkiintoisia kysymyksiä omistusoikeudesta. Ajatellaanpa tilannetta, jossa metsästäjä on ampunut esimerkiksi metsäkanalinnun tai sorsan, mutta ei löydä sitä. Hän etsii aikansa, mutta päättää lopettaa etsinnän tuloksettomana. Paikalle saapuu toinen metsästäjä, jonka koira löytää linnun. Ensin mainittu metsästäjä väittää linnun kuuluvan hänelle, koska hänellä on ollut siihen oikeus ja hän on ampunut sen. Jälkimmäinen puolestaan katsoo, että lintu kuuluu hänelle, koska hänen koiransa on löytänyt sen. Onko ampuja luopunut omistustahdostaan lopettaessaan etsinnän? Onko esine ylipäätään ollut ampujan hallussa tai omistuksessa?

Näihin kysymyksiin voidaan saada vastaukset niin metsästyslain kuin löytötavaralainkin perusteilla. Metsästyslaissa edellytetään, että metsästysoikeuden omaava on oikeutettu valtaamaan esineen, riistaeläimen (ML 2§). Jos hän ei ole saanut kohdetta haltuunsa, voidaan katsoa valtaamisen jääneen toteutumatta. Löytötavaralaissa puolestaan esineen

⁷⁵ Kartio 2001:s.143

⁷⁶ Metsästäjän opas 2002:s. 67

on oltava jonkun hallussa, että se voisi joutua pois omistajaltaan, ja että lakia voitaisiin soveltaa tällaiseen tapaukseen. Löytötavaralakia ei sovelleta tapaukseen, jossa omistaja on hylännyt esineen. Löytötavaralakia ei myöskään sovelleta eläimiin (LöytötavaraL 2§). Tästä seuraa kysymys, onko kuollut riistaeläin eläin vai pelkkä esine. Yleisesti ottaen elollinen muuttuu kuollessaan toiseksi ja hajoaa lopulta. Täten voidaan eläimen kohdallakin ajatella, että elollinen on eläin, mutta kuollut on esine. Tätä oletusta tukee myös metsästyslain 86 pykälä, jonka mukaan löytäjä saa ottaa haltuunsa kuolleena löytämänsä rauhoittamattoman eläimen. Löytötavarylain 18. §:ssä luetellaan tapaukset, joissa löytäjä ei saa löytöä haltuunsa. Pykälän mukaan löytäjä ei saa ottaa luvanvaraista esinettä haltuunsa, ellei hänellä ole esineeseen vaadittavaa lupaa.

Edellä kuvatussa tapauksessa, jälkimmäisellä, eli löydön tehneellä on oikeus esineen valtaamiseen, mikäli hänellä on metsästysoikeus tai -lupa alueella.⁷⁷

On huomioitava, että pelkästään koiran käyttö riistan etsintään on metsästyslain tarkoittamaa metsästystä (ML 2§). Lisäksi löytäjältä edellytetään metsästyskorttia, jota myös riistanhoitomaksuksi kutsutaan.

Pelkkä koiran irtipitäminen ilman metsästystarkoitusta vaatii myös luvan joko maanomistajalta tai metsästysoikeuden haltijalta (ML 53§).

6.1. Luvanvarainen riista

Metsästyslain viidennessä pykälässä luetellaan sekä riistaeläimet että rauhoittamattomat eläimet. Näistä voidaan esimerkkinä poimia muutamia, joita yleisesti ei mielletä riistaeläimiin kuuluviksi. Ensimmäisenä tulee esille villikani, joka on noussut päivän puheenaiheeksi. Etenkin pääkaupunkiseudulla siitä on muodostunut varsinainen maan vaiva, koska metsästyksellä tapahtuva kannan säätely on jäänyt tekemättä. Toinen nisäkäsryhmä, joka puhuttaa paljon, ovat hylkeet. Metsästettäviä lajeja ovat itämeren norppa, kirjohylje ja harmaa hylje eli halli. Nämä sekoitetaan kansan keskuudessa helposti Sai-

⁷⁷ Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 7/1993

maan norppaan, joka on suojeltu laji ja etenkin luonnonsuojelijoiden suosima symboli. Ensin mainitut hylkeet aiheuttavat suuria vahinkoja itämeren ja pohjanlahden kalastajille syömällä kalan saaliita ja rikkomalla pyydyksiä. Etenkin harmaahylkeen eli hallin kannansäätelyä metsästämyllä tarvitaan ehdottomasti, jotta kannat eivät pääse villiintymään. Itämeren alueella arvioidaan olevan noin 20-30 000 hallia. Hallien kiintiömetsästys on ollut Suomessa ja Ahvenanmaalla sallittua muutaman vuoden. Pyyntilupien myöntämisen perusteena on hylkeiden kalastajille aiheuttama haitta.

6.2. Rauhoittamattomat eläimet

Rauhoittamattomat eläimet on myös lueteltu metsästyslain 5. pykälässä. Rauhoittamattomiin nisäkkäisiin kuuluvat myyrät hiiret sekä rotta. Kuriositeettina mainittakoon päästäinen, joka ei kuulu tähän ryhmään. Lakiin perustuen sen, joka löytää kuolleen päästäisen, on toimitettava se poliisin haltuun (LuonnonsuojeluL16§). Samoin on meneteltävä tietenkin kaikkien rauhoitettujen eläinten kanssa. Metsästyslain lisäksi luonnonsuojelulaissa määritellään rauhoitetut eläimet (LuonnonsuojeluL 13§).

Mielenkiintoinen yksityiskohta on metsästyslain 5. pykälässä mainittu villiintynyt kissa. Se nimittäin kuuluu rauhoittamattomiin eläimiin, jonka voi maanomistaja tai metsästyoikeuden haltija lopettaa. Usein kuulee puhuttavan ns. kesäkissoista, joita otetaan pidettäväksi vähän aikaa ja sitten hylätään. Eläinsuojelulain toisessa ja kolmannessa pykälässä kielletään kotieläimen hylkääminen, joten hylkääjä syyllistyy eläinsuojelurikokseen. Mutta voidaanko hylätty kissa muutta mutkitta lopettaa? Tässä kysymyksessä tarvitaan lainsäädännön lisäksi aimo annos ns. maalaisjärkeä. Maalaisjärjen käyttöä tarvitaan arvioitaessa kissan kiinniottomahdollisuutta, kuntoa ja villikissa-statusta.⁷⁸

Rauhoittamattomia lintuja metsästyslain mukaan ovat: korppi (poronhoitoalueella), varis, harakka, harmaalokki, merilokki, kesykyyhky ja räkättirastas.

⁷⁸ Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 7/1993

6.3. Metsästysmääräykset eräissä Pohjois-Suomen kunnissa

Suomen valtion omistamat metsäalueet sijoittuvat pääosiltaan Pohjois- ja Itä-Suomen alueille. Omistuksella on oma historiansa, jota on jonkin verran tutkittu nykyaikana. Lyhyesti ilmaistuna saamelaiset ovat pitäneet omina mainaan likimain sitä alutta, jonka asukkaille metsästyslaki nyt suo eri vapauksia. Ruotsin valtio ulotti omistustaan vähitellen lapinmaihin, jotka siirtyivätkin valtion hallintaan 1700-luvun puoliväliin mennessä.⁷⁹ Tätä perua ovat asukkaiden nautintaoikeudet, jotka on katsottu siirtyneen alueiden nykyasukkaillekin.

Lapin läänin ja eräiden Oulun läänin kuntien asukkailla on oikeus metsästä kotikunnassaan valtion omistamilla alueilla (ML 8§). Metsähallitus myöntää ja myy ulkokuntalaisille metsästyslupia valtion maille.

Luonnonsuojelulaki kieltää eläinten tappamisen, pyydystämisen tai hätyyttämisen kansallis- ja luonnonpuistoissa. Metsästys on sallittu kansallis- ja luonnonpuistoissa Oulun ja Lapin läänien kuntalaisille tietyin rajoituksin. Kansallispuistoissa saa vähentää eläinten määrää vain, jos jokin laji on tullut liian runsaslukaiseksi tai käynyt muutoin vahingolliseksi.⁸⁰

Riistaeläinten metsästämisestä on maksettava valtiolle riistanhoitomaksu. Metsästyksessä on noudatettava kullekin riistaeläimelle säädettyjä pyyntiaikoja.

6.4. Metsästys yleisillä vesialueilla

Yleiset vesialueet pohjineen ovat Suomen valtion omaisuutta lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakunnassa sijaitsevia vesialueita, jotka ovat maakunnan omaisuutta. Yleiset vesialueet siirtyivät Metsähallituksen hallintaan vesi- ja ympäristöhallituksen lakkauttamisen yhteydessä 1.3.1995. Yleisiä aluevesiä oli Metsähallituksen hallinnassa koko rannikkoalueella ja suurimmissa sisävesissä 1.1.2008 yhteensä 24 350 km².

⁷⁹ <http://www.ennenjanyt.net/?p=93>

⁸⁰ HE 79/1996 vp

Yleisiä vesialueita ovat Suomen aluevedet ja suuret järvien selät. Aluevedet muodostuvat sisäisistä ja ulkoisista aluevesistä. Ulkoisia aluevesiä kutsutaan myös aluemereksi. Sisäisten aluevesien ulkorajan muodostaa peruspisteiden kautta piirretty perusviiva. Peruspisteet sijaitsevat uloimmilla maastokohdilla, joko mantereella, saarilla, luodoilla tai kareilla. Ulkoinen aluevesi eli aluemi ulottuu 12 meripenikulman päähän tästä perusviivasta, jollei säännöstä jouduta poikkeamaan vesialueen kapeuden vuoksi. Suuria järven selkiä ovat selät, jotka ovat pituudeltaan ja leveydeltään kahdeksan kilometriä tai sitä suurempia. Yleisillä vesialueilla voi olla myös vähäisiä saaria.

Merialueella sisäsaaristossa on lisäksi ns. yksityistä vettä, jossa mm. kalastusta ja metsästystä koskevat säännökset poikkeavat yleisellä vesialueella noudatettavista. Merkittävimmät Metsähallituksen hallinnassa olevat tällaiset maa- ja vesialueet ovat:

- Itäisen Suomenlahden kansallispuisto
- Tammisaaren saariston kansallispuisto
- Saaristomeren kansallispuisto
- Eurajoen valtionmaa
- Merenkurkun saaristo - Norrskär ja Storskär
- Rahjan valtionmaa
- Perämeren kansallispuisto

Näihin alueisiin kuuluu valtion omistamaa yksityistä vettä, joka on rekisteröity maanmittauslaitoksen kiinteistörekisteriin valtion metsämaa- tai suojelualuekiinteistöön kuuluvana vetenä. Osa Saaristomeren ja Perämeren kansallispuistojen rajausten sisällä olevasta valtion omistamasta vedestä on yleistä vettä. Näiden lisäksi alueilla saattaa olla myös yksityisten omistamaa yksityistä vettä.

Metsästyslain seitsemännen pykälän mukaan jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla on oikeus metsästää yleisellä vesialueella sekä näillä sijaitsevilla saarilla ja luodoilla. Tämä

tarkoittaa käytännössä, että valtio on luovuttanut metsästysoikeuden pysyvästi mutta ehdollisena. Henkilön on asuttava pysyvästi Suomessa.⁸¹

⁸¹ Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 7/1993

7. Oikeustapauksia

Tarkastellaan esimerkiksi kahta erilaista oikeustapausta, jotka liittyvät aikaisemmin käsiteltyihin aiheisiin. Metsästysrikoksia ja –rikkomuksia on hyvin monenlaisia. Nämä kaksi tapausta antavat kuvan, miten oikeus on ratkaissut oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä sopimukseen liittyvät riidat.

7.2. Kuolleenä löydetty riista

Asian taustaa (KHO:2006:69)

Kuopion poliisi oli 3.6.2002 ilmoittanut *Kuopion kaupungin ympäristökeskukseen* kantatie 5:n varrelta Sotkanniemen tien alikulkutunnelin eteläpuolelta tiealueelta, noin 1,5 metrin päässä hirviaidan ulkopuolelta löydetyistä pilaantuneesta hirvenruhosta. Koska se aiheutti löytöpaikallaan terveyshaittaa, *I kaupungineläinlääkäri* oli ruhon tarkastettuaan päättänyt poistaa haitan. Hän sopi kaivinkoneurakoitsijan kanssa raadon hautaamisen paikkaan, jossa siitä ei aiheudu terveyshaittaa.

Itä-Suomen lääninhallituksen Kuopion palveluyksikkö oli 4.10.2002 katsonut kaivinkoneurakoitsijan lähetettyä palveluyksikölle laskun kuolleen hirven hautaamisesta, että vastuu laskun maksamisesta on Kuopion kaupungilla.

Kuopion kaupungin ympäristökeskus oli Itä-Suomen lääninhallituksen Kuopion palveluyksikköön 15.11.2002 saapuneessa kirjoituksessaan kertonut Kuopion kaupungin maksaneen hirven hautauslaskun, viivästyskorikoineen 60,59 euroa. Tämän vuoksi ympäristökeskus oli pyytänyt lääninhallitusta korvaamaan kaupungille hirven hautaamisesta aiheutuneet kustannukset. Ympäristökeskuksen mielestä valtion on, metsästyslain 83 §:n mukaisena eläimen omistajana, vastattava jätteen aiheuttamista kustannuksista. Kunnan tulee osoittaa kuolleenä tavatun hirven hautaamiseen sellainen paikka, ettei siitä aiheudu terveyshaittaa. Vaikka kunta ensi kädessä maksaa hautaustoimenpiteestä aiheutuneet kustannukset, on valtion, ottaen huomioon myös jätelain 27 §, korvattava ne täysimääräisinä. Ympäristötoimisto on myös pyytänyt, että asiassa annetaan valituskelpoi-

nen päätös, mikäli lääninhallitus katsoo, ettei se ole vastuussa pyydetystä kustannuksista.

Asian aikaisempi käsittely

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto, jonne lääninhallituksen Kuopion palveluyksikkö oli lähettänyt laskun, on 10.11.2003 tekemällään päätöksellä todennut, ettei laskua makseta poliisin toimintamenoista, koska niihin ei ollut varattu rahaa tällaisiin tarkoituksiin. Poliisiosaston tiedossa ei ole korvausvelvollista tahoja. Kuolleena löydetty riistaeläin kuuluu joko metsästysoikeuden haltijalle tai valtiolle eikä tällaisen eläimen haataaminen kuulu poliisin tehtäviin.

Asian käsittely Kuopion hallinto-oikeudessa

Kuopion kaupungin ympäristökeskus on valituksessaan hallinto-oikeuteen, viitaten apulaisoikeuskanslerin 14.1.2003 antamaan päätökseen, vaatinut lääninhallituksen päätöksen kumoamista ja valtion velvoittamista korvaamaan Kuopion kaupungille hirven haataamisesta aiheutuneet kustannukset. Valtio on velvoitettava myös korvaamaan kaupungin oikeudenkäyntikulut kohtuulliseksi harkitulla määrällä.

Valituksen mukaan lääninhallituksen päätös ei perustu lakiin. Päätös on myös noudatetun soveltamiskäytännön vastainen. Hirven hävittämiskustannuksista on vastannut Suomen valtio. Tämä käytäntö on perustunut korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen KHO 1970 II 118. Valtio on tosin pyrkinyt eroon maksuvelvollisuudestaan muun muassa metsästyslain (615/1993) 1.8.1993 ja jätelain (1072/1993) 1.1.1994 tapahtuneen voimaantulon jälkeen. Kuitenkaan näissä laeissa eikä missään muussakaan uudessa laissa ole kunnille määrätty maksuvelvollisuutta puheena olevista kustannuksista. Hyvä hallinto edellyttää vallitsevan linjan johdonmukaista noudattamista. Linjasta voidaan poiketa vain perustellusta syystä. Käsillä olevassa tapauksessa tällaista perusteltua syytä ei ole olemassa tai sellaisia ei ole ainakaan esitetty. Perusteeksi ei ainakaan riitä se, ettei taroitukseen ole varattu määrärahaa.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto on lausunnossaan esittänyt valituksen hylkäämistä. Poliisilla ei ole laissa säädettyä velvollisuutta maksaa kuolleina löytyvien riistaeläinten hautaamisesta tai hävittämisestä aiheutuvia kustannuksia. Koska valtion maksuvelvollisuutta koskevat säännökset eivät ole selviä, ei lääninhallituksella ole käsitystä siitä, mikä olisi kustannuksista vastaava valtion viranomaisen siinä tapauksessa, jos voimassa olevia säännöksiä tulkittaisiin niin, että valtiolla olisi maksuvelvollisuus.

Kuopion kaupungin ympäristökeskus ei ole sille varatusta tilaisuudesta huolimatta antanut vastaselitystä.

Hallinto-oikeuden ratkaisu

Hallinto-oikeus on tutkinut asian hallintolainkäyttölain 69 §:n mukaisena hallintoriita-asiana ja hylännyt kaupungin korvaushakemuksen oikeudenkäyntikuluvaatimuksineen.

Hallinto-oikeus on perustellut pääasiaratkaisuaan seuraavasti:

Valituksenalaisella päätöksellä ei ole voitu kaupunkia sitovasti ratkaista valtion velvollisuutta korvata kaupungille haettuja kustannuksia. Päätöksessä on ilmaistu vain asiaa käsitelleen viranomaisen kannanotto korvausvaatimukseen. Korvausvelvollisuus ratkaistaan vasta velkomiskanteen perusteella käräjäoikeudessa tai hallinto-oikeudessa hallintoriita-asiana, jollaisena ratkaistaan muun muassa julkisoikeudellisesta oikeussuhteesta johtuvat erimielisyydet. Tämä asia on otettu ratkaistavaksi hallintoriitana.

Kaupunki on maksanut kuolleena löydetyn hirvieläimen hautaamisesta aiheutuneet kustannukset. Kaupunki on vaatinut valtiota maksamaan kustannukset perustaen vaatimuksensa siihen, että hirvi on tullut metsästyslain nojalla valtion omistukseen. Kaupunki ei ole edes väittänyt, että hirven hautaaminen kuuluisi puheena olevassa tapauksessa valtion velvollisuuteen viranomaisena. Sekään seikka, että valtio omistaa hirven, ei luo valtiolle velvollisuutta hirven hävittämiseen tai siitä syntyneiden kustannusten korvaamiseen. Kaupungin vaatimus esitetyillä perusteilla ei menesty.

Käsittely korkeimmassa hallinto-oikeudessa

Kuopion kaupunginhallitus ja Kuopion kaupungin ympäristökeskus ovat valituksessaan hallinto-oikeudessa esittämänsä uudistaen vaatineet hallinto-oikeuden päätöksen kumoamista ja valtion velvoittamista maksamaan Kuopion kaupungille hirven hautaamisesta aiheutuneet kustannukset. Lääninhallituksen poliisiosaston katsottua, ettei asia kuulu sen toimivaltaan, olisi tullut tuohon aikaan sovelletun hallintomenettelylain 9 §:n mukaan selvittää, mille viranomaiselle asian ratkaiseminen kuuluu, ja siirtää asia toimivaltaisen viranomaisen ratkaistavaksi.

Asiakirjoihin sisältyvää tapahtumakuvausta kuolleen hirven hautaamisesta ei ole riitautettu. Valtiota ei asian kiireellisyyden takia hirveä haudattaessa kuultu, lukuun ottamatta käytyä keskustelua Kuopion poliisin kanssa, joka oli tehnyt raatoa koskevan ilmoituksen kaupungin eläinlääkärille.

Vaikka hallinto-oikeuden päätöksen perustelujen mukaan sekään seikka, että valtio omistaa hirven, ei perusta valtiolle velvollisuutta hirven hävittämiseen tai siitä syntyneiden kustannusten korvaamiseen, korkein hallinto-oikeus on silti päätöksessään 1970 II 118 nimenomaan velvoittanut valtion vastaavassa tapauksessa korvaamaan kunnalle hirven hautaamisesta aiheutuneet kulut. Tämän päätöksen antamisen jälkeen oli Suomessa vuoden 1999 loppupuolelle asti käytäntönä, että hirven hävittämiskustannuksista vastasi valtio. Valtio on sittemmin pyrkinyt eroon maksuvelvollisuudestaan muun muassa uuden metsästyslain ja jätelain voimaantulon jälkeen, vaikka näissäkin laeissa eikä missään muussakaan uudessa laissa ole kunnalle asetettu maksuvelvollisuutta puheena olevista kustannuksista.

Valittajat ovat oheistaneet valitukseensa apulaisoikeuskanslerin 14.1.2003 tekemän päätöksen, jonka mukaan muun muassa "kiistämättä valtion viranomaisten oikeutta arvioida korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen soveltuvuutta muuttuneissa oikeudellisissa oloissa ei menettelyä, jolla on ilmeisesti muun lainsäädännön vaikutuksia arvioimalla ja johtopäätöksiä tekemällä pyritty hiljaisesti irtautumaan päätöksen perusteella muodostuneesta soveltamiskäytännöstä, voida sitä seuranneen oikeudellisen epävarmuuden vuoksi pitää asianmukaisena." Hyvä hallinto edellyttää vallitsevan linjan johdonmukais-

ta noudattamista. Siitä voidaan poiketa vain perustellusta syystä, joita ei ole tai ei ole ainakaan esitetty. Perusteluksi ei riitä, ettei tarkoitukseen ole osoitettu määrärahaa.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto on selityksessään, oheistaen siihen Lapin lääninhallituksen poliisiosaston 16.7.1997 antaman ohjeen, esittänyt valituksen hylkäämistä. Osaston selitykseen sisältyvän, korvauskäytäntöjä koskevan selvityksen mukaan, jossa on muun ohella viitattu sisäasiainministeriön poliisiosaston sekä Lapin, Oulun ja Etelä-Suomen lääninhallitusten poliisiosastojen lausuntoihin, poliisi ei ollut ainakaan vuosina 1999 ja 2000 korvannut hirven hautaamiskuluja. Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto oli edellä tarkoitettussa lausunnossaan 2.5.2000 viitannut terveydensuojelulain 24 §:ään ja sen esitöihin sekä lausunut kantanaan, että kuolleen hirven tai vastaavanlaisen muun eläimen hävittäminen kuului kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtäviin. Terveydensuojelulain 24 §:n esitöiden (hallituksen esitys 42/1994) mukaan "pykälässä velvoitettaisiin kunta kuitenkin huolehtimaan kuolleiden eläinten hautaamisesta ja hävittämiseen sopivan paikan taikka tavan osoittamisesta." Vaikka hallituksen esityksen perusteluissa ei nimenomaisesti mainittukaan kunnan velvollisuutta hoitaa tällainen velvoite kustannuksellaan, oli tällainen päätelmä silti tehtävissä, koska millekään muulle taholle ei ollut osoitettu vastuuvollisuutta.

Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosasto on korostanut edellä selostetusta selvityksestä käyvän ilmi, etteivät vakiintuneen käytännön mukaan hirven hautaamiskustannukset olleet tuona ajankohtana tai sen jälkeenkään kuuluneet poliisin maksettavaksi. Luotettava selvitystä siitä, missä ja milloin poliisi olisi maksanut tällaisia menoja, ei ole. Mikäli näin olisikin tapahtunut, kysymys lienee silloin ollut kauan sitten tapahtuneista, joidenkin poliisilaitosten yksittäisistä, tapauskohtaisista ratkaisuista eikä suinkaan yleisestä käytännöstä.

Käsillä olevassa tapauksessa hirven hautaamisesta oli päättänyt kaupungineläinlääkäri poliisin pyydettyä häntä tarkastamaan hirvenruhon ja päättämään jatkotoimista. Kaupungineläinlääkäri oli pyytänyt asianomaista urakoitsijaa hautaamaan ruhon, johon toimenpiteeseen ei ole ollut poliisioikeudellisia perusteita, ja osoittamaan hautauslaskun Itä-Suomen lääninhallituksen Kuopion palveluyksikköön. Laskun lääninhallitukselle lähettämisestä ei ollut lääninhallitusta sitovasti sovittu kenenkään kanssa. Lääninhalli-

tuksen kanta olisi kysyttäessä ollut, ettei laskua makseta lääninhallituksen tai poliisin määrärahoista. Laskun maksaa tässä tapauksessa hautauspalvelun tilaaja eli kaupungineläinlääkäri, joka ei voi nimenomaisten siihen oikeuttavien säännösten puuttuessa siirtää vastuutaan kustannusten maksamisesta jollekulle muulle taholle.

Siinä tapauksessa että hautauskustannusten maksaminen kuuluu valtiolle, on epäselvää, mikä valtion viranomaisen on niistä vastuussa.

Lääninhallitus tai sen poliisiosasto eivät ole niistä vastuussa. On tarpeellista sisällyttää lakiin selvä säännös siitä, kenelle hautauskustannusten maksaminen kuuluu.

Kuopion kaupunginhallitus ja ympäristökeskus ovat vastaselityksessään uudistaneet asiassa aikaisemmin vaatimansa ja lausumansa. Valtio on myös velvoitettava korvaamaan valittajien kulut asiassa.

Valittajat ovat korostaneet, että korvausta ei ole vaadittu lääninhallituksen poliisiosastolta, vaan lääninhallitukselta valtion edustajana. Lääninhallitus on itse ratkaissut sen, kenelle toimivalta korvausratkaisun tekemiseen valtiolla kuuluu.

Valittajat ovat edelleen esittäneet, että Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston selityksestä, jossa ei ole kiistetty hirven olevan valtion omaisuutta, verrattuna sen 29.11.1999 päivättyyn ohjeeseen samoin kuin Lapin lääninhallituksen poliisiosaston 16.7.1997 päivättyyn vastaavaan ohjeeseen, ilmenee hirven hautaamiskuluja Itä-Suomessa korvatus korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen KHO 1970 II 118 mukaisesti vuodesta 1970 lähtien vuoden 1999 loppupuolelle saakka. Tällöin lääninhallitus oli yksipuolisesti lopettanut korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen perustuneen korvauskäytännön. Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston ohjeen johdosta ei ollut etukäteen kuultu asianomaisia kuntia tai tiedotettu niille asiasta.

Kuopion kaupungineläinlääkäri oli terveydensuojelulain 24 §:n mukaisesti todennut hirven raadon muodostavan sijaintipaikkansa takia terveyshaitan ja virkavelvollisuutensa mukaisesti huolehtinut eläimen hautaamisen järjestämisestä. Suurin osa kuolleina löydetyistä hivistä jätetään luontoon maatumään niitä hautaamatta. Vain hirven kuollessa asutuksen lähelle tai muutoin sellaiseen paikkaan, jossa siitä on terveyshaittaa,

ryhdytään toimenpiteisiin raadon poiskuljettamiseksi tai hautaamiseksi. Mikäli asiassa olisi vielä kirjallisesti kuultu lääninhallitusta ja jääty odottamaan sen toimenpiteitä, olisi hirvenraato yhä hautaamatta ja alueella olisi aiheutunut pitkäaikaista terveyshaittaa.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu

Korkein hallinto-oikeus on Kuopion kaupunginhallituksen valituksesta tutkinut asian.

Korkein hallinto-oikeus velvoittaa valituksen hyväksyen ja Kuopion hallinto-oikeuden päätöksen kumoten Suomen valtion suorittamaan Kuopion kaupungille kaupungin hirven hautaamisesta jo suorittamat kustannukset, yhteensä määrältään 60,59 euroa.

Sovellettavat oikeusohjeet

Metsästyslain 83 §:n 1 momentin mukaan kuolleena löydetty tai pyyntivälineeseen tarttunut, toisen alueelle kulkeutunut riistaeläin kuuluu alueen metsästysoikeuden haltijalle, jos tällä on oikeus metsästää samanlainen riistaeläin alueella. Merialueella kalanpyydyksestä kuolleena tavattu halli tai norppa kuuluu kuitenkin pyydyksen omistajalle. Muussa tapauksessa eläin kuuluu valtiolle, jollei 2 momentista muuta johdu.

Terveydensuojelulain 24 §:n mukaan kunnan on osoitettava kuolleiden eläinten hautaamiseen ja hävittämiseen sellainen paikka tai tapa, ettei siitä aiheudu terveyshaittaa. Hautaamisessa ja hävittämisessä on eläintautien vastustamiseksi noudatettava mitä eläintautilaissa (55/1980) säädetään.

Jätelain 27 §:n (452/2004) mukaan jätteen haltija tai edellinen haltija vastaa jätteestä aiheutuvista kustannuksista, jollei tuottajavastuun osalta 3 a luvusta muuta johdu.

Perustuslain 88 §:n mukaan jokaisella on oikeus talousarviosta riippumatta saada valtiolta se, mitä hänelle laillisesti kuuluu.

Oikeudellinen arviointi

Itä-Suomen lääninhallitus ei ole kiistänyt sitä, että metsästysajan ulkopuolella asutuksen läheltä kuolleena löytnyt hirvi on aiheuttanut terveysvaaran, minkä vuoksi se on tullut haudata tai hävittää. Kunnan terveydensuojeluviranomaisten on tullut valvoa, että näin tapahtuu. Vastuu koti- tai tuotantoeläimen hautaamisesta tai hävittämisestä aiheutuvista kustannuksista on ensisijaisesti sen omistajalla. Tähän johtavat sekä yleiset omistusoikeutta koskevat periaatteet että jätelain 27 §:n mukainen jätteen haltijan vastuu. Luonnonvaraisiin eläimiin ei niiden eläessä varsinaisesti kohdistu omistusoikeutta, mutta metsästyslain 83 §:n säännöksillä on osaltaan järjestetty se, kenelle ne kuuluvat kuolleina eli kenellä on oikeus saada hyväkseen se taloudellinen arvo, joka mahdollisesti liittyy eläimen lihaan, nahkaan tai turkkiin tai muihin ruumiinosiin. Nyt kysymyksessä olevassa tapauksessa ei ole riitaa siitä, että hirven raato on kuulunut valtiolle metsästyslain 83 §:n 1 momentin nojalla. Ei olisi johdonmukaista, että kunnalle kuuluisi vastuu kuolleena löytyneen eläimen hävittämisestä aiheutuvista kustannuksista silloin, kun raadolla ei ole taloudellista arvoa, mutta toisissa tapauksissa valtiolle kuuluisi raadosta mahdollisesti myytäessä saatava hinta. Näin ollen korkein hallinto-oikeus katsoo, että valtio on vastuussa hirven hautaamisesta kaupungille aiheutuneista kustannuksista.

Perustuslain 88 §:n ilmaisema oikeusohje huomioon ottaen sillä, että Itä-Suomen lääninhallituksen poliisiosaston talousarviossa ei ole varauduttu tällaisiin korvauksiin, ei ole oikeudellista merkitystä asiassa. Sen ratkaiseminen, mille hallinnonhaaralle vastuu korvauksen maksamisesta kohdistuu valtion viranomaisten organisaation sisällä, ei ole hallintolainkäytössä ratkaistava asia.

Oikeudenkäyntikulut

Korkein hallinto-oikeus hylkää kaupunginhallituksen vaatimuksen oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Perustelut

Hallintolainkäyttölain 74 §:n 1 momentin mukaan asianosainen on velvollinen korvaamaan toisen asianosaisen oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osaksi, jos erityisesti asiassa annettu ratkaisu huomioon ottaen on kohtuutonta, että tämä joutuu pitämään oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan. Mitä tässä pykälässä ja 75 §:ssä säädetään asianosaisesta, voidaan soveltaa myös päätöksen tehneeseen hallintoviranomaiseen. Kun otetaan huomioon asian laatu, ei ole kohtuutonta, että kaupunginhallitus korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen lopputuloksesta huolimatta joutuu pitämään oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.

Asian ovat ratkaisseet hallintoneuvokset Olof Olsson, Pirkko Ignatius, Raimo Anttila, Niilo Jääskinen ja Ahti Vapaavuori. Asian esittelijä Ilpo Havumäki.

Asian arviointi

Hallinto-oikeus on ratkaisussaan lähtenyt siitä, että tilaaja maksaa toimenpiteestä aiheutuneet kustannukset. Metsästyslain säädökset on jätetty vähemmälle huomiolle. Selostuksessa ei tarkasti määritellä löytöpaikkaa, onko se varmasti tiealueella niin kuin tekstissä sanotaan. Mikäli kuollut eläin on ollut tiealueella, alue on valtion maata. Metsästyslain 83 pykälän mukaan kuollut eläin kuuluu alueen omistajalle. Vaikka elävän riistan katsotaan kuuluvan valtiolle, voidaan olettaa saman omistusoikeuden koskevan myös kuollutta eläintä, jos se löydetään valtion maalta ottaen huomioon metsästyslain 83 pykälän 2.momentti. On luonnollista, että alueen omistaja vastaa alueellaan olevan terveydellisen haitan käsittelystä. Hallinto-oikeus olisi voinut päätyä toiseen ratkaisuun, mikäli se olisi lähestynyt kysymystä tällä periaatteella.

Hallinto-oikeuden toteamus siirtää korvausmaksu riitauttamalla käräjäoikeuden ratkaistavaksi synnyttää mielikuvan, että kustannus sinällään on virheellinen, vaikka kysymyksessä on pelkkä hallintoasia.

Eläinlääkärin toiminta on terveystoimintana huolehtia toimivaltaansa kuuluvan asian ratkaisusta.⁸² Hänen toiminnassaan ei tällä perusteella ole moitittavaa (TSL 7§).

Eläinlääkärin toimenpiteitä voidaan moittia, koska vastaavia tapauksia varten on olemassa valmis järjestelmä. Eläinlääkärin olisi tullut ensin ottaa yhteys paikalliseen riistanhoitoyhdistykseen, joka on valtion ensimmäinen viranomainen, jolle kuuluu huolehtia valtiolle kuuluvista riistaeläimistä. Riistanhoitoyhdistykset ovat yhteistyössä poliisin kanssa luoneet järjestelmän, jolla liikenteessä kuolleet isot riistaeläimet käsitellään asianmukaisesti.

Riistanhoitoyhdistys on sopinut alueellaan tapahtuvia hirvikolareita varten henkilöt, jotka maksutta siirtävät kuolleet hirvet joko huutokaupattavaksi tai petoeläinten haaskoiksi. Näin menetellen olisi välttytty oikeuskäsittelyiltä ja säästetty yhteiskunnan varoja muihin kohteisiin.⁸³

Tässä yhteydessä voidaan arvostella myös poliisiviranomaisen menettelyä. Vaikka asia on tuotu tiedoksi poliisin korkealle johdolle, Itäsuomen lääninhallituksen poliisiosastolle, heidän olisi tullut tietää alemman virkamieskuntansa tekemästä yhteistyöohjeesta riistanhoitoyhdistyksen kanssa. Lääninhallituksen poliisiosastolla olisi ollut mahdollisuus ohjata lasku riistanhoidosta vastuussa olevalle viranomaiselle, mikäli he olisivat olleet tehtäviensä tasalla.

Korkeimman hallinto-oikeuden oikeudellinen arviointi on johdonmukainen ottaen huomioon metsästyslain, terveydensuojelulain, jätelain ja perustuslain tähän tapaukseen soveltuvat osat. Näiden lakien perusteilla tehty ratkaisu on oikea. Oikeudenkäyntikulujen korvausvaatimuksen hylkäys vaikuttaa siltä, että oikeuden mielestä asiassa olisi voittoa menetellä alusta alkaen toisella tavalla.

⁸² Husa2008: s.224,225

⁸³ Juha Heikkilä 16.12.2009

7.3. Metsästysoikeuden luovutus

Seuraavassa tapauksessa käsitellään Evijärvellä toimien kahden metsästysseuran ja Evijärven kunnan välistä metsästysoikeuden luovutusta.

Alapään kylien eli Kerttuankylän, Lahdenkylän ja Sydänmaan kylän alueella toimii kaksi metsästysyhdistystä: Evijärven metsästysyhdistys ry ja Alapään Metsästysseura ry. Kylien alueet ovat jakautuneet yhdistysten kesken siten, ettei kummallakaan yhdistyksellä ole hallinnassaan yhtään yli 1 000 hehtaarin suuruista yhtenäistä palstaa aivan siitä riippumatta, miten kunnan alueet jaetaan. Tämän vuoksi hirven metsästys näillä alueilla ei metsästyslain mukaan ole mahdollista muuta kuin yhteisluvan puitteissa ja yhteistyössä yhdistysten kesken.

Evijärven kunnanhallitus on 20.8.2007 § 226 muun ohessa päättänyt, että Evijärven metsästysyhdistys ry:lle ja Alapään Metsästysseura ry:lle annetaan vastikkeetta metsästysoikeus toistaiseksi Alapään kylien (Kerttuankylä, Lahdenkylä ja Sydänmaa) alueella olevilla kunnan omistamilla mailla. Hirvieläinten metsästysoikeuden käyttäminen alueilla edellyttää, että yhdistykset hakevat yhteisesti kaatolupaa alueille. Alueet voivat osallistua yhteislupahakemukseen.

Evijärven metsästysyhdistys ry. valitti kunnanhallituksen tekemästä päätöksestä tarkoituksenaan saada yksin metsästysoikeus em. alueille. Kunnanhallitus käsitteli valituksen ja päätyi seuraavaan ratkaisuun.

Kunnanhallitus on 24.9.2007 § 255 hyväksynyt Evijärven metsästysyhdistys ry:n oikaisuvaatimuksen ja päättänyt, että Evijärven metsästysyhdistys ry:lle annetaan vastikkeetta metsästysoikeus toistaiseksi Alapään kylien (Kerttuankylä, Lahdenkylä ja Sydänmaan kylä) alueella olevilla kunnan omistamilla mailla. Alueet voivat osallistua yhteislupahakemukseen. Evijärven metsästysyhdistys ry:n ohella evijärveläisille metsästäjille annetaan vastikkeetta metsästysoikeus toistaiseksi (Kerttuankylä, Lahdenkylä ja Sydänmaa) alueella olevilla kunnan omistamilla mailla Evijärven metsästysyhdistys ry:n vuosittain päättämien saaliskiintiöiden mukaisesti.

Kunnanhallituksen päätös tarkoittaa sitä, että se sallisi metsästyksen edelleenkin molempien seurojen jäsenille, mutta metsästysehdoista päättäisi Evijärven metsästysyhdistys.

Kunnanhallituksen uusi päätös asiassa ei tyydyttänyt Alapään metsästysseura ry:tä, vaan se vaati kunnanhallituksen 24.9.2007 tekemän päätöksen § 255 kumoamista ja asian palauttamista kunnanhallitukselle uudelleen käsiteltäväksi. Vaatimuksen perusteina esitettiin, että kunnanhallitus on muuttanut päätöstään Alapään Metsästysseura ry:n vahingoksi varaamatta yhdistykselle mahdollisuutta antaa lausuntoa asiassa.

Hallintolain 11 §:n mukaan Alapään Metsästysseura ry:tä on pidettävä asianosaisena. Olihan Alapään Metsästysseura ry:lle myönnetty yhtäläinen oikeus metsästyksen kyseisillä alueilla. Hallintolain 34 §:n 1 momentin mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Kunnanhallituksen päätös 20.8.2007 § 226 tähtäsi toisaalta siihen, että kaikilla kunnan jäsenillä olisi tasavertainen mahdollisuus metsästää kunnan alueilla sekä toisaalta siihen, että hirven metsästyksen mainituissa kylissä olisi myös mahdollista.

Kunnanhallituksen päätös 24.9.2007 § 255 poikkeaa näistä päämääristä. Kunnanhallituksen päätös on puutteellisesti valmisteltu.

ASIAN KÄSITTELY HALLINTO-OIKEUDESSA

Kunnanhallituksen käsitellessä kokouksessaan 24.9.2007 Evijärven metsästysyhdistys ry:n oikaisuvaatimusta, kunnanjohtaja oli ehdottanut oikaisuvaatimuksen hylkäämistä. Kunnanjohtajan ehdotuksesta poiketen oli tehty kannatettu vastaehdotus oikaisuvaatimuksen hyväksymisestä. Äänestyksen jälkeen kunnanhallitus oli hyväksynyt vastaehdotuksen. Koska päätös oli syntynyt vastoin kunnanjohtajan ehdotusta, asian käsittelyn valmistelutyössä ei ollut voitu varautua asianosaisen kuulemiseen.

Alapään Metsästysseura ry:n 23.9.2007 päivätyt yhdistyksen oma-aloitteisesti kunnalle toimittama selvitys oli jaettu jäsenille kunnanhallituksen kokouksessa. Kunnanhallituksen jäsenet ovat todenneet, että heillä oli riittävästi tietoa asian päättämiseksi.

Alapään Metsästysseura ry on vastineessaan muun ohessa esittänyt, että lausunnon antaminen on erittäin tärkeä asia yhdistyksen oikeusturvan kannalta. Kuulemisen yhteydessä tulee asianosaiselle varata kohtuullinen aika vastauksen laatimiseen. Tätä aikaa ei ollut yhdistykselle varattu eikä jäsenen kiireessä antama vastaus siten laadultaan vastaa sitä, mitä yhdistys toivoo saada antaa. Yhdistyksen hallituksen yksittäisen jäsenen laatima kirje ei korvaa virallista kehotusta lausunnon antamiseen. Oikaisuvaatimuksen argumentteihin ei ollut tyhjentävästi vastattu. Yhdistyksen jäsenen antama lyhyt kirjelmä ei perustu hallituksen kokoukseen, vaan oli yksittäisen jäsenen hallituksen nimiin kirjoittama. Yhdistykselle ei ollut varattu lainmukaista mahdollisuutta antaa lausuntoa asiassa ennen sen päättämistä.

HALLINTO-OIKEUDEN RATKAISU

Hallinto-oikeus kumoaa kunnanhallituksen 24.9.2007 tekemän päätöksen § 255 ja palauttaa asian kunnanhallitukselle uudelleen käsiteltäväksi.

Perustelut

Hallintolain 11 §:n mukaan hallintoasiassa asianosainen on se, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee.

Hallintolain 34 §:n 1 momentin mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Saman pykälän 2 momentin mukaan asian saa ratkaista asianosaista kuulematta, jos kuuleminen on ilmeisen tarpeetonta.

Kunnanhallitus on oikaisuvaatimuksen johdosta tekemällään päätöksellään 24.9.2007 § 255 päättänyt muuttaa 20.8.2007 tekemäänsä päätöstä § 226 koskien Alapään Metsästysseura ry:lle annettua metsästysoikeutta. Kunnanhallituksen oikaisuvaatimuksen johdosta tekemä päätös on koskenut Alapään Metsästysseura ry:tä siten, että yhdistys voidaan katsoa asianosaiseksi asiassa. Kunnanhallituksen antaman lausunnon mukaan Alapään Metsästysseura ry:tä ei ole kuitenkaan kuultu ennen oikaisuvaatimuksen johdosta tehtyä päätöstä. Sillä perusteella, että kunnanhallituksen jäsenille oli kokouksessa jaettu yhdistyksen taholta oma-aloitteisesti kunnalle toimittama selvitys, jota Alapään Metsästysseura ry:n mukaan ei voida pitää sen virallisena lausuntona, kuulemista ei voida pitää ilmeisen tarpeettomana. Kunnanhallituksen valituksenalainen päätös on siten syntynyt virheellisessä järjestyksessä. Kunnanhallituksen oikaisuvaatimuksen johdosta tekemä päätös on kumottava ja asia palautettava kunnanhallitukselle uudelleen käsiteltäväksi.

Asian arviointi

Edellä esitetystä oikeustapauksesta ilmenee niitä sopimuksen tekemiseen liittyviä tärkeitä asioita, joita on käsitelty aikaisemmissa luvuissa. On ymmärrettävää, ettei kunnanhallituksen jäsenillä ole välttämättä tietoa ja käsitystä, miten metsästysvuokrasopimuksetkin ovat muodollisesti tehtävä oikein. Päätöksen tekijöistä saattaa tuntua vähäpätöiseltä, kun kyse on kunnalliselämälle vieraista metsästysasioista. Tämä ilmenee siinä, etteivät valmistelevat virkamiehet ole riittävän perusteellisesti tutustuneet metsästyslainsäädäntöön tai muuhun asian käsittelyyn vaikuttavaan lainsäädäntöön. Valmistelevilla virkamiehillä on lakiin perustuva velvollisuus hoitaa asioita asianmukaisesti.⁸⁴

Kunnanhallituksen tahto alun perin on ollut luovuttaa metsästysoikeus molemmille yhdistyksille. Pohjanmaan riistanhoitopiiristä saamansa ohjeen mukaisesti kunnanhallitus on päättänyt luovuttamaan metsästysoikeuden Evijärven metsästysyhdistys ry:lle ja sa-

⁸⁴ Koskinen 2005: s.140

malla antamaan luvan Alapään Metsästysseura ry:n jäsenille metsästää ko. alueilla. Pohjanmaan riistanhoitopiirin ohjeen mukaan metsästysoikeus voidaan luovuttaa vain yhdelle. Tälle ohjeelle ei löydy laeista johdettua perustetta. Kysymyksessähän on sopimus, joka on vapaamuotoinen, ja voidaan solmia yksituumaisten oikeussubjektien kanssa. Tässä tapauksessa oikeussubjekteina ovat kaksi rekisteröityä yhdistystä eli oikeushenkilöä. Mikäli molemmat yhdistykset yhdessä ja yksissä tuumin olisivat hakeneet metsästysoikeuden vuokrausta, ei kunnanhallituksella olisi ollut laillista estettä luopua metsästysoikeudesta molempien hyväksi. Toinen asia on, millä tavalla käytännön järjestelyt varsinaisessa metsästyksessä hoidetaan. Luovuttajalla on kuitenkin oikeus, ja tässä tapauksessa myös velvollisuus, vaatia sopimukseen ehdot, joilla käytännön kysymykset ratkaistaan ilman riitoja.

Mitä tulee hallinto-oikeuden käsittelyyn ja ratkaisuun, voidaan todeta niiden olleen johdonmukaisia ja perustuvat kuntalakiin. Ratkaisussa on puututtu vain hallintomenettelyyn. Kunnanhallituksen käsittelyssä syntyneeseen menettelytapavirheeseen perustuen asia on palautettu takaisin uudelleen käsittelyä varten.

8. YHTEENVETO

Metsästyksen merkitys ihmisille ja kansantaloudelle on muuttunut merkittävästi viimeisen kolmensadan vuoden aikana. Aluksi Tapion karja tarjosi elinmahdollisuudet saloseuduille muuttaneille uudisraivaajille. Riistasta saatiin välttämätön lisä ruokapöytiin. Lisäksi turkisnahat lisäsivät pyynnmiesten varallisuutta ja toimivathan nahat myös maksuvälineinä. Kruunun intressi kohdistui myös voimakkaasti turkiksiin.

Yhteiskunnalla ei tuolloin ollut tukiverkostoja samalla tavalla kuten nykyään. Jos ottaa hieman vapautta, voi sanoa, että metsälle meno vastasi nykyajan ruokakasseja, joita jaetaan avustuksina puutteessa eläville. Lapsiluku perheissä oli suuri, joten ruokaa tarvittiin metsästä lisäämään peltotilkkujen antimia.

Elintason hiljalleen kohotessa metsästyksen luonne on muuttunut enemmän vapaa-ajan harrastuksen suuntaan. Enää ei tarvitse lähteä metsälle ruuan haku mielessä, vaan metsästyksestä haetaan vastapainoa kiireiselle elämänmenolle. Metsällä käynnin sosiaalinen merkitys perustuu yhdessäoloon, josta lienee entisaikojenkin metsämiehet nauttineet ankarista olosuhteista huolimatta.

Metsästysoikeus sidottiin poliittisin perustein maanomistukseen Suomen ollessa Ruotsin itäisin maakunta. Tällaisena järjestelmä on säilynyt nykyhetkeen saakka. Metsästysoikeuden omistajat eivät yksin nauttineet oikeudestaan, vaan salametsästys heidän mailaan rehotti aina viime vuosisadan puoleenväliin saakka. Kaikki maanomistajat eivät tosin piitanneet valvoa oikeuksiaan osoittaen näin solidaarisuuttaan huonommassa asemassa olevia kohtaan. Tiiviissä maalaisyhteisössä tällainen menettely on varsin ymmärrettävää. Mutta ajan edetessä Suomen itsenäisyyden alussa säädettiin joukko metsästystä koskevia lakeja. Metsästyseuroja alettiin perustaa vilkkaasti ja organisoiduttiin järjestelmäksi, jossa valtiovalta sääntelee pyyntiaikoja ja joidenkin lajien osalta myös saaliskiintiöitä. Valtion organisaatioon perustetut riistanhoitopiirit ja riistanhoitoyhdistykset tukevat metsästyseuroja riistanhoitoon ja muuhun metsästykseen liittyvissä kysymyksissä. Samalla ne toimivat linkkinä julkisen vallan ja kansalaisten välillä alaansa liittyvissä asioissa.

Metsästäjien yhdistyessä seuraksi tarvitaan yhteinen metsästysalue, jolla metsästystä voidaan harjoittaa. Seurojen toimintaa säätelevät mm metsästyslaki ja -asetus, yhdistyslaki ja seuran säännöt. Tältä pohjalta seura voi tehdä sopimuksia, joilla hankitaan metsäystysoikeutta jäsenistön käyttöön. Oikeudet hankitaan tietenkin niiden omistajilta eli maanomistajilta. Suomessa on erilaisia maanomistajia, jotka erilaisuudestaan huolimatta omistavat metsäystysoikeuden mailleen. Ongelmaksi muodostuu vain, ovatko tehdyt vuokrasopimukset päteviä vai oikeusvaikutusta vailla. Sopimus voi olla muodollisesti pätevän näköinen, mutta asiasisällöltään tai allekirjoittajien osalta väärin laadittu.

Aloite metsästyksmaan vuokraamiseen lähtee yleensä metsästyksseuran taholta. On varsin tärkeää tehdä sopimus laillisen oikeuden omistajan kanssa. Tähän auttavat maahamme luodut maanomistuksesta kertovat järjestelmät. Toinen yhtä tärkeä seikka on tietää, onko tehty päällekkäisiä sopimuksia. Tähän ei avuksi ole tarjolla juuri muuta kuin oikeudenomistajan hyvä muisti. Päällekkäiset sopimukset paljastuvat kyllä käytännössä, kun samalla alueella alkaa kuljeskella eri seurojen erämiehiä. Nämä tapaukset voivat johtaa ikäviin riitoihin, jotka jatkuessaan haittaavat pahasti pienillä paikkakunnilla myös muutakin elämää.

Metsästysoikeuden omistajina ovat yksityiset tai julkisoikeudelliset tahot. Omistuspohjan huomioiminen sopimuksia solmittaessa on sopimuksen pätevyyden kannalta tärkeää. Yhtä tärkeää on huomioida vuokranottajan pätevyys sopimusta solmittaessa. Vuokrasopimusten pätevyyttä arvioidaan satunnaisesti. Yleensä se tulee kysymykseen silloin, kun hirvenkaatolupia haettaessa seurojen välillä on riitoja tai epäselvyyksiä, joihin riistanhoitoviranomaiset joutuvat ottamaan kantaa. Samalla selvitetään alueiden metsästysoikeudelliset perusteet.

LÄHDELUETTELO

Aarnio, Aulis & Urpo Kangas (2002). Perhevarallisuus-oikeus. 1. painos. Helsinki :
Kauppakaari,

Annola, Vesa (2003) Sopimuksen dynaamisuus. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Yksityisoikeuden julkaisusarja A:107. Turku:
Turun yliopisto.

Euroopan komissio/Euroopan oikeudellinen verkosto. Saatavissa Internetissä: <URL:
[http://ec.europa.eu/civiljustice/applicable_law/applicable_law_fin_fi.htm#](http://ec.europa.eu/civiljustice/applicable_law/applicable_law_fin_fi.htm#III.7)
III.7.

Halila, Heikki & Lauri Tarasti (2006)
Yhdistysoikeus. 3. painos. Jyväskylä: Lakimiesliiton Kustannus.

Husa, Jaakko & Teuvo Pohjolainen (2008) Julkisen vallan oikeudelliset perusteet. 2.
uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

HE 120/1994 Hallituksen esitys maakaaren muuttamiseksi. Helsinki: Eduskunta. Saatavissa Internetissä:
<URL:<http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+120/1994+PERUSTELUT+/VII&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WP>.

HE 121/1994 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi maakaaren 1 luvun 3 §:n muuttamisesta. Helsinki: Eduskunta. Saatavissa Internetissä:
<URL:<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1994/19940121>.

HE 217/1994 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi yhdistyslain muuttamisesta ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Helsinki: Eduskunta. Saatavissa Internetissä:

<URL:<http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+217/1994&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WP>.

HE 79/1996 Hallituksen esitys Eduskunnalle luonnonsuojelulainsäädännön uudistamiseksi. Helsinki: Eduskunta. Saatavissa Internetissä: <URL:

<http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/akxhref2.sh?{KEY}=HE+79/1996>

HE 175/2003 Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kiinteistönmuodostamislain ja kiinteistörekisterilain muuttamisesta. Helsinki: Eduskunta. Saatavissa Internetissä: <URL: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2003/20030175>.

HE 93/2005 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikosasioiden sovitteluksi. Helsinki. Eduskunta. Saatavissa Internetissä:

<URL:<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2005/20050093>.

Hyvärinen Heikki, Pekka Hulkko & Sirkku Ohvo (2002). Yksityisoikeuden perusteet. 1. painos. Helsinki: WSOY.

Internetsivu, ¹ <http://www.ennenjanyt.net>

Kartio, Leena (2001). Esineoikeuden perusteet. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Kasso, Matti (2001). Asunto- ja kiinteistökauppa. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Talentum Media Oy

Koskinen, Seppo & Heikki Kulla (2005). Virkamiesoikeuden perusteet. 4. uudistettu painos. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus.

Kotonen, Anton & T. M. Kivimäki (1925). Laki puutavarayhtiöiden lainvastaisesti hankkimista kiinteistöistä ja sen toimeenpanoasetus. Helsinki 1925.

LaVM 20/1998 vp - HE 146/1998 vp, Lakivaliokunnan mietintö ja hallituksen esitys holhouslain muuttamiseksi. Helsinki: Eduskunta. Saatavissa Internetissä:
>URL: <http://www.edilex.fi/kela/fi/mt/lavm19980020>.

LaVM 27/1994 Lakivaliokunnan mietintö n:o 27 hallituksen esityksestä maakaareksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Helsinki: Eduskunta. Saatavissa Internetissä:
>URL:<http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=LaVM+27/1994&base=erml&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WP>.

Niemi, Matti (2002). Maakaaren järjestelmä osa I. 2. uudistettu painos. Helsinki: WSOY

Maa- ja metsätalousministeriön tiedote. Helsinki: Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavissa Internetissä: >URL:<http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu.html>

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 7/1993. Helsinki: Eduskunta. Saatavissa Internetissä: >URL:
<http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=MmVM+7/1993&base=erml&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WP>.

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö 6/2000 vp. Helsinki: Eduskunta. Saatavissa Internetissä: >URL:
[http://www.parliament.fi/triphone/bin/thw/?\\${APPL}=utppdf&\\${BASE}=utppdf&\\${THWIDS}=0.5/1243325465_176302&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.parliament.fi/triphone/bin/thw/?${APPL}=utppdf&${BASE}=utppdf&${THWIDS}=0.5/1243325465_176302&${TRIPPIFE}=PDF.pdf).

Metsästäjien keskusjärjestön verkkojulkaisu. Helsinki: Metsästäjien keskusjärjestö. Saatavissa Internetissä: >URL:http://www.riista.fi/?mag_nr=11.

Metsästäjien keskusjärjestön verkkojulkaisu. . Helsinki: Metsästäjien keskusjärjestö.

Saatavissa Internetissä: >URL:

http://www.riista.fi/?mag_nr=15&group=00000182.

Metsästäjän lakikirja (1995). 4. painos. Saarijärvi: Metsästäjien keskusjärjestön julkaisu

Metsästäjän opas (2002). 16. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Metsäkeskus Tapion tiedote. Helsinki: Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. Saatavissa Internetissä: >URL: <http://www.tapio.fi/>.

Nieminen, Liisa (toim.) (1999). Perusoikeudet Suomessa. Helsinki : Kauppakaari, Lakimiesliiton kustannus.

Patentti- ja rekisterihallituksen ohje yhdistyksen perustamisesta. Helsinki: Patentti- ja rekisterihallitus. Saatavissa Internetissä:
>URL:<http://www.prh.fi/fi/yhdistysrekisteri/perustaminen.html>.

Saarnilehto, Ari (2005). Sopimusoikeuden perusteet. 6. uudistettu painos. Helsinki: Talentum

Tepora Jarmo, Leena Kartio, Risto Koulu & Juhani Wirilander (1998). Kiinteistön käyttö ja luovutus 3.uudistettu painos. Jyväskylä: Lakimiesliiton kustannus

Tilastoja maataloudesta. Helsinki: Valtioneuvosto/Tilastokeskus – Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Saatavissa Internetissä: >URL:
<http://www.smts.fi/jul2010/esite2010/108.pdf>

Wilhelmsson Thomas (2008). Vakiosopimus ja kohtuuttomat sopimusehdot. 3. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Yläanne, Yrjö (1950). Suomen metsästys. 1. painos. Helsinki: Otava

Haastattelut

Heikkilä Juha, riistanhoidonneuvoja Pohjanmaan riistanhoitopiiri, 16.12.2009

